

Náplň volného času dětí předškolního věku

Diplomová práce

Studijní program: N7505 – Vychovatelství

Studijní obor: 7505T008 – Vychovatelství

Autor práce: **Bc. Nicola Kladivová**

Vedoucí práce: PhDr. Radka Harazinová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Nicola Kladivová**
Osobní číslo: **P17000670**
Studijní program: **N7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Vychovatelství**
Název tématu: **Náplň volného času dětí předškolního věku**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Zjistit náplň a možnosti trávení volného času dětí předškolního věku ve vybraných lokalitách a porovnat je

Podmínky:

1. Pravidelné konzultace s vedoucím DP
2. Studium odborné literatury

Metody:

Dotazník

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011. Pedagogické ovlivňování volného času. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0030-7.

KAPLÁNEK, M., 2017. Volný čas a jeho význam ve výchově. 1. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-1250-8.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. Vývojová psychologie. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1284-0.

PELIKÁN, J., 1998. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. 1. vyd. Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-569-8.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-264-2153-1.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Radka Harazinová, Ph.D.

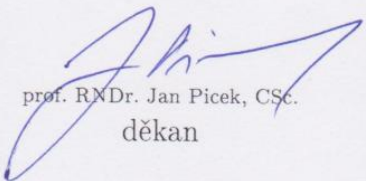
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání diplomové práce:

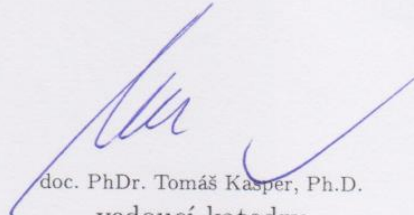
11. dubna 2018

Termín odevzdání diplomové práce:

18. prosince 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. června 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

17. 6. 2019

Bc. Nicola Kladivová

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí diplomové práce paní PhDr. Radce Harazinové, Ph.D. za pravidelné konzultace, připomínky a její rady k vypracování této diplomové práce. Také bych ráda poděkovala učitelkám mateřských škol za pomoc ohledně předání dotazníků respondentům. Především pak rodičům, kteří mi dotazník vyplnili a mohla jsem tak uskutečnit praktickou část práce. Mé největší díky patří mé rodině, která mě do poslední chvíle podporovala a vytvářela vhodné prostředí pro studium.

Anotace

Diplomová práce se zabývá obsahem volného času dětí ve věkové skupině od tří do sedmi let. Cílem práce je zjistit náplň a možnosti trávení volného času dětí předškolního věku ve vybraných lokalitách a porovnat je. Lokalitami jsou Liberec, Jablonec nad Nisou a Turnov. Práce definuje předškolní věk, volný čas a seznamuje s vybranými volnočasovými institucemi v daných lokalitách, které nabízí zájmové kroužky pro tyto děti. Poté zjišťuje, jaké aktivity ve volném čase děti dělají, jaká je jejich nejoblíbenější činnost a zda chodí na zájmové kroužky.

Klíčová slova

Volný čas, předškolní věk, volnočasové instituce, zájmové kroužky, dítě

Annotation

This dissertation deals with the content of how children from three to seven years of age spend free time. The aim of this work is to find the contents and possibilities of how children could be spending free time in chosen localities and to compare them. The localities studied are Liberec, Jablonec nad Nisou and Turnov. The work defines preschool age, free time and introduces the reader with chosen free time institutions in given localities, which offer extracurricular activities to children. Futhermore this dissertation studies which activities children do in their free time, which one of those activites is their favourite and if the children do extracurricular activities.

Keywords

Free time, preschool age, free time institutions, extracurricular activities, child

Obsah

Seznam obrázků, tabulek a grafů	9
Úvod	11
1 Předškolní věk	12
1.1 Motorický vývoj a tělesné znaky	13
1.2 Kresba	14
1.3 Kognitivní vývoj	15
1.4 Řeč	17
1.5 Emoční vývoj	18
1.6 Socializace	19
1.6.1 Vztahy v rodině	20
1.6.2 Vztahy s vrstevníky	22
1.7 Hra	23
2 Mateřské školy	26
2.1 Školní zralost	26
2.2 Odklad školní docházky	29
2.3 Přípravné třídy	30
3 Nástup do základní školy	32
4 Volný čas	34
4.1 Funkce volného času	35
4.2 Formy trávení volného času	36
4.3 Činnosti volného času	38
4.4 Dělení obsahu zájmových činností	40
4.5 Školská a mimoškolská zařízení pro zájmovou činnost	41
4.6 Volný čas a dítě předškolního věku	43
5 Vybrané instituce nabízející volnočasové aktivity v Libereckém kraji	45
5.1 Liberec	45
5.2 Jablonec nad Nisou	51
5.3 Turnov	55
6 Praktická část	59
6.1 Cíl diplomové práce	59
6.1.1 Výzkumné otázky	59

6.2	Vybrané metody šetření.....	59
6.3	Vybraný zkoumaný vzorek.....	60
6.4	Výsledky a vyhodnocení dotazníkového šetření	60
	Závěr a diskuse.....	102
	Seznam použitých zdrojů	105
	Seznam příloh.....	111

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1 Vybrané volnočasové instituce v Liberci	45
Obrázek 2 Vybrané volnočasové instituce v Jablonci nad Nisou.....	51
Obrázek 3 Vybrané volnočasové instituce v Turnově	55
Obrázek 4 Pohlaví dětí v %.....	61
Obrázek 5 Pohlaví dětí - Liberec v %	61
Obrázek 6 Pohlaví dětí - Jablonec nad Nisou v %.....	62
Obrázek 7 Pohlaví dětí - Turnov v %.....	62
Obrázek 8 Věk dětí v %	63
Obrázek 9 Věk dětí - Liberec v %.....	63
Obrázek 10 Věk dětí - Jablonec nad Nisou v %	64
Obrázek 11 Věk dětí - Turnov v %	65
Obrázek 12 Počet hodin volného času dětí	66
Obrázek 13 Volný čas u dětí ve věku od 3 do 4 let.....	66
Obrázek 14 Volný čas u dětí ve věku od 5 do 7 let.....	67
Obrázek 15 Volný čas dětí od 3 do 4 let mezi lokalitami	68
Obrázek 16 Volný čas dětí od 5 do 7 let mezi lokalitami	69
Obrázek 17 Trávení volného času - nejčastější.....	70
Obrázek 18 Trávení volného času - časté	70
Obrázek 19 Trávení volného času - méně časté	71
Obrázek 20 Porovnání lokalit – nejčastější trávení volného času	72
Obrázek 21 Porovnání lokalit - časté trávení volného času	73
Obrázek 22 Porovnání lokalit - méně časté trávení volného času	74
Obrázek 23 Nejoblíbenější činnost ve volném čase	75
Obrázek 24 Nejoblíbenější činnost ve volném čase - porovnání lokalit	76
Obrázek 25 Docházení dětí na zájmový kroužek.....	77
Obrázek 26 Docházení na zájmový kroužek – Liberec	78
Obrázek 27 Porovnání věkových skupin – Liberec	78
Obrázek 28 Docházení na zájmový kroužek - Jablonec nad Nisou.....	79
Obrázek 29 Porovnání věkových skupin - Jablonec nad Nisou	79
Obrázek 30 Docházení na zájmový kroužek – Turnov	80
Obrázek 31 Porovnání věkových skupin - Turnov.....	80
Obrázek 32 Zájmové kroužky 3-4letých dětí v jednotlivých lokalitách	81
Obrázek 33 Zájmové kroužky 5-7letých dětí v jednotlivých lokalitách	82
Obrázek 34 Volnočasové instituce navštěvované v Liberci	83
Obrázek 35 Volnočasové instituce navštěvované v Jablonci nad Nisou	83
Obrázek 36 Volnočasové instituce navštěvované v Turnově.....	84
Obrázek 37 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků.....	85
Obrázek 38 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků v Liberci	86
Obrázek 39 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků v Jablonci nad Nisou	86
Obrázek 40 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků v Turnově.....	87
Obrázek 41 Čas strávený na zájmových kroužcích	88
Obrázek 42 Čas strávený na zájmových kroužcích - porovnání lokalit	88

<i>Obrázek 43 Nejdůležitější kritérium při volbě volnočasových aktivit .....</i>	90
<i>Obrázek 44 Nejdůležitější kritérium při volbě volnočasových aktivit - porovnání lokalit .....</i>	90
<i>Obrázek 45 Významný faktor při výběru volnočasových aktivit .....</i>	91
<i>Obrázek 46 Významný faktor při výběru volnočasových aktivit - porovnání lokalit .....</i>	91
<i>Obrázek 47 Méně významný faktor při výběru volnočasových aktivit .....</i>	92
<i>Obrázek 48 Méně významný faktor při výběru volnočasových aktivit - porovnání lokalit .....</i>	93
<i>Obrázek 49 Investovaná částka do volnočasových aktivit .....</i>	94
<i>Obrázek 50 Investovaná částka do volnočasových aktivit – Liberec .....</i>	95
<i>Obrázek 51 Investovaná částka do volnočasových aktivit - Jablonec nad Nisou .....</i>	95
<i>Obrázek 52 Investovaná částka do volnočasových aktivit – Turnov .....</i>	96
<i>Obrázek 53 Čas strávený s dětmi v přírodě .....</i>	97
<i>Obrázek 54 Čas strávený s dětmi v přírodě – Liberec .....</i>	98
<i>Obrázek 55 Čas strávený s dětmi v přírodě - Jablonec nad Nisou .....</i>	98
<i>Obrázek 56 Čas strávený s dětmi v přírodě – Turnov .....</i>	99
<i>Obrázek 57 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu .....</i>	99
<i>Obrázek 58 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu – Liberec .....</i>	100
<i>Obrázek 59 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu - Jablonec nad Nisou .....</i>	101
<i>Obrázek 60 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu - Turnov .....</i>	101

Úvod

Diplomová práce se zabývá tématem náplně volného času dětí předškolního věku. Toto téma jsem si vybrala kvůli tomu, že mě zajímá, jak děti tohoto věkového období tráví svůj volný čas. Děti v předškolním věku mě provází od střední školy až po současné studium. Chodila jsem na střední odbornou školu pedagogickou a v bakalářském studiu jsem se věnovala učitelství pro mateřské školy. Po vysoké škole bych se chtěla tímto vývojovým obdobím zabývat a pracovat s takto malými dětmi. Zajímá mě, co tyto děti dělají po tom, co přijdou z mateřské školy domů. Kolik volného času mají a jak ho využívají. Chtěla bych zjistit, jakým aktivitám se rodiče s dětmi ve volném čase věnují a jaká je nejoblíbenější aktivita tohoto věkového období. Dále jaké kritérium je pro rodiče rozhodující při výběru volnočasových aktivit. V neposlední řadě mě zajímá, jestli děti v předškolním věku navštěvují zájmové kroužky.

Děti v této věkové skupině ještě nedochází ve velkém množství na zájmové kroužky. Největší vzestup zájmových aktivit přichází na základní škole. Dá se předpokládat, že nejdůležitějším kritériem, podle kterého se rodiče rozhodují, jakou volnočasovou aktivitu pro své dítě zvolí, je finanční zátěž vybrané aktivity. Někteří rodiče by chtěli svým dětem dopřát každý měsíc zábavný program v dětském centru nebo v kině, ale vstupné je pro ně moc drahé a tak si takovou návštěvu mohou dopřát třeba jen dvakrát do roka.

Teoretická část práce je založena na studiu odborné literatury. Obsahuje rozbor předškolního věku z pohledu vývojové psychologie. Charakterizují motorický, kognitivní i emoční vývoj. K tomuto období se váže i povinný poslední rok předškolního vzdělávání, a tak popisují i mateřské školy, školní zralost a odklad školní docházky. V další kapitole rozebírám volný čas, jeho funkce, formy a činnosti. Popisují volný čas i z pohledu dítěte předškolního věku. Nakonec seznamuji s vybranými volnočasovými institucemi, které nabízí dětem v této věkové skupině zájmové kroužky.

Praktická část zjišťuje náplň a možnosti trávení volného času dětí předškolního věku ve vybraných lokalitách. Získaná data z jednotlivých měst jsou mezi sebou porovnána, pro zjištění případných rozdílů mezi městy. Vybranými lokalitami jsem zvolila Liberec, Jablonec nad Nisou a Turnov. Výzkumnou metodou pro zjištění stanoveného cíle je dotazník, který jsem sama vytvořila.

1 Předškolní věk

Cílovou skupinou pro zjišťování náplně volného času jsou děti předškolního věku. Důležité je vymezit jaké období je nazýváno předškolním věkem a jak staré děti do něho patří. Zároveň významná je také charakteristika schopností a dovedností jakých je v uvedeném období dosahováno. Vychovatelé volnočasových aktivit by měli být seznámeni s aktuální úrovní těchto složek a respektovat vývojové potřeby jedince.

„Předškolní období trvá od tří do 6-7 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten s věkem dítěte sice souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let.“ (Vágnerová, 2012, str. 173)

V širším pojetí je předškolní věk vnímán jako období od narození dítěte až do vstupu na základní školu. Toto pojetí svádí ke srovnávání vývojových potřeb. Přehlíží se rozdíly, které vidíme u batolat a následně mezi dětmi třemi až šestiletými. V užším pojetí hovoříme o předškolním věku jako o „věku mateřské školy“. Měli bychom mít na paměti, že není správné chápat užší pojetí jen z tohoto hlediska. Všechny děti nechodí do školky, mateřská škola je pro děti povinná až v posledním roce, tedy v pěti letech. Základ je rodinná výchova, ke které se mateřská škola připojuje a pomáhá v dalším rozvoji dítěte. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Jedná se o velmi důležitou vývojovou etapu jak pro život jedince, tak pro vychovatele a vychovatelství. Toto období dostalo název kvůli civilizačnímu a kulturnímu tlaku na základě vzdělávací instituce, do které jednou nastoupí. Avšak úkoly, které jsou kladeny na vychovatele vycházející z vývojových potřeb dítěte, vznikly dříve, než instituce. Jak uvádí Matějček (2013), nechápejme toto období pouze jako přípravu na školu. Při zdravém vývoji má dítě i jiné potřeby a úkoly specifické pro tuto životní etapu. (Matějček, 2013)

Jako předškolní věk je v některých odborných dílech označováno celé období od narození dítěte až po nástup do základní školy. Vývojoví psychologové na tento úsek života nahlíží jako na období mezi třetím až šestým popřípadě sedmým rokem dítěte. Tato fáze života je brána jako jedna z nejpozoruhodnějších vývojových období člověka. Musíme brát v úvahu podstatné rozdíly mezi dětmi. (Šulová, 2010)

Pro předškolní věk je charakteristické pozvolné zmírnění závislosti na rodinu. K tomu pomáhá osvojení si norem chování a dostatečná úroveň komunikace. Dítě se učí zapojit do vrstevnické skupiny a později se v ní i prosadit a spolupracovat. Na toto období nahlížíme

jako na přípravný stupeň pro život ve společnosti. Myšlení v tomto období je egocentrické, dítě vše vztahuje na sebe a své potřeby. Dále je prelogické, nejedná dle logických operací, usuzuje podle aktuální situace. Pro nástup do základní školy, jako další vývojové fáze, je zapotřebí tuto bariéru překonat. Důležitou roli hraje představivost, která dítěti pomáhá při zpracování informací. Každodenní aktivitou je hra, proto se také tomuto věku přezdívá věk hry. (Vágnerová, 2012)

1.1 Motorický vývoj a tělesné znaky

Tříleté dítě vstupuje do další vývojové etapy. Z té předešlé si odnáší to, že se naučilo chodit a běhat. Chodí na rovném i nerovném terénu, umí chodit po schodech. V této vývojové etapě se motorický vývoj bude stále zdokonalovat a pohybová koordinace se bude zlepšovat. Čtyřleté a později pětileté dítě už dobře běhá a to i ze schodů, leze, skáče a seskočí z lavičky, hází míč a umí stát na jedné noze. Samostatně pečuje o svou hygienu, je soběstačné v oblékání i obouvání, ale ještě potřebuje menší pomoc při zavazování tkaniček. Jemnou motoriku si procvičuje kreslením, modelováním, ale také hrou s kostkami. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Hodnota pohybové koordinace neustále roste. Dítě je čilejší, mrštnější, má ladnější pohyby. Velmi dobře odpozoruje a napodobí sportovní činnosti. Toto období je nejvhodnější pro začátek sportů jako jízda na kole, lyžování, plavání, bruslení. Předškolní děti se vyznačují tím, že mají hodně energie a jsou ustavičně v pohybu. (Šulová in Mertin, Gillernová, 2010)

U tříletého dítěte je růst pozvolný. Výška se pohybuje okolo sta centimetrů, to znamená takřka dvojnásobek délky při narození. Váha je v průměru od 13,6 do 17,2 kilogramů. Dítě se jeví vyšším, protože mu nohy rostou svižněji než ruce. Z motorických schopností už zvládá na malou chvíli udržet rovnováhu na jedné noze, skákat na místě, kopnout do míče, hodit míčem zatím jen na malou vzdálenost a jezdit na tříkolce. Z jemné motoriky umí manipulovat s tužkou a pastelkami, zvládá špetkový úchop. Může upřednostňovat jednu ruku, která se v pozdějším věku ukáže jako dominantní.

Čtyřleté dítě se za rok povytáhne o 5 až 6,5 centimetrů. Průměrně měří kolem 101 až 114 centimetrů. Mezi dětmi jsou velké rozdíly a tato čísla jsou jen orientační. Běžná váha se pohybuje mezi 14,5 a 18 kilogramy. Hrubá motorika se zdokonaluje, oproti tříletému dítěti umí skákat na jedné noze, dohodí dál míčem a zamíří na cíl. Zvládá chodit po rovné čáře, šplhat po prolézačkách. V jemné motorice se zvyšuje počet kostek na deset a více, ze kterých

postaví věž. Z plastelíny dokáže vytvarovat jednoduché předměty a stavby. Drží tužku ve třech prstech a umí napodobit některá písmena a tvary, když má před sebou předlohu.

V pěti letech se dítě většinou dostane váhově na 17 až 20,5 kilogramů, a jeho výška dosahuje přibližně 107 až 117 centimetrů. Může se objevit výměna mléčného chrupu za druhý, stálý chrup. Motorický vývoj je opět dokonalejší. Umí chodit bez opory po schodech a střídat u toho nohy. Střídat nohy umí i při skákání přes švihadlo. Chodí pozpátku a udrží rovnováhu na jedné noze alespoň deset vteřin. Jezdí rychle a bez jakýchkoli obav na tříkolce, nebo kole s přídatnými kolečky. Chytá míč ze vzdálenosti menší než jeden metr. Z kostek umí vytvořit trojrozměrný objekt podle předlohy. V jemné motorice už je evidentní, která ruka převládá. Snaží se stříhat nůžkami po lince, ale zatím nepřesně, neudrží se na vyznačené čáře. Umí zacházet s tužkou, pastelkou nebo fixem, přehnaně netlačí na papír.

Ve věku šesti let je dítě vytáhlé, protože kosti jak na paži, tak na nohách jsou ve stadiu rychlého růstu. Mění se chrup a rostou druhé zuby. Dívky ztrácejí a mění chrup dříve než chlapci. Zejména u chlapců zesilují svaly, mají větší sílu než dívky. Hrubá i jemná motorika se neustále zkvalitňuje, pohyby jsou precizní. Dítě je s radostí stále v pohybu, jednou běhá, podruhé leze, poté leze nebo někde šplhá. Díky lepší koordinaci ruky a oka umí jezdit na kole, kopat do míče nebo plavat. Zdokonalilo se i stříhání, zvládá vystříhovat obyčejné tvary. Na konci předškolního věku by dítě mělo umět zavazování tkaniček, ovšem některé děti to nezvládají ani při vstupu na základní školu. (Allen, Marotz, 2002)

1.2 Kresba

Vývoj kresby souvisí s vývojem jemné motoriky. Od bezděčného čárání, které mají mnoho významů a vždycky představují něco jiného, až po kresbu člověka se všemi detaily. Člověk má ze začátku formu hlavonožce, který odpovídá tomu, jak dítě vnímá svět. Pro dítě jsou v ten okamžik na člověku důležité nohy a hlava. Nohy jsou při jeho malé výšce v úrovni očí a hlava dospělého se k dítěti stále sklání. Výtvarné vyjadřování předškolních dětí jsou velmi individuální a tvůrčí. Rodiče i učitelé v mateřských školách by měli dětem zajistit vhodné podmínky pro tvůrčí činnost. Základem je pracovní místo, které je dostatečně velké, různorodost kresebných materiálů a zásoba vhodných námětů. (Šulová, 2010)

V dětské kresbě se ukazuje realita v podobě, jak ji dítě chápe. Vývoj kresby prochází mnoha etapami. První etapa presymbolická nebo senzomotorická se vyskytuje od batolecího věku. Dítě čmárá, ale více než výsledek snažení ho zajímá samotný proces čmárání. Po činnosti se

o svůj výtvar dále nezajímá. V druhé etapě přechodu na symbolickou úroveň postupně zjišťuje, že čmárání může něco představovat, něco zobrazovat. Nejdříve něco načmárá a po dohotovení obrazu si vymyslí, co znamená a pojmenuje ho. Třetí etapa je primární symbolické vyjádření, kdy dítě už dokáže nakreslit to, co zamýšlí. V této etapě jde o symbolické zachycení reality. Vydařenost kresby a její podobnost realitě je závislá na rozvoji schopnosti motoriky, senzomotorické koordinace, ale i aktuálním psychickém stavu dítěte. Dítě ví, co kreslí, pokud ho na objektu který znázorňuje, něco zajímá nebo zaujme, tak to více zvýrazňuje a dává tomu větší důležitost.

Kresba lidské postavy prochází také určitým vývojem. Objevuje se okolo tří let, kdy je ve stadiu hlavonožce. Dítě kreslí to, co pokládá za důležité. Nejvíc z celého těla je pro dítě významný obličej, protože ten s dítětem komunikuje. Kvůli tomu se nejvíce soustředí na hlavu a detaily obličeje. Později přichází nohy a ruce, protože ty potřebujeme k jakékoli činnosti. Od hlavonožce tříletých dětí se dostáváme do dalšího stadia subjektivně fantazijního zpracování. V tomto stadiu kreslí většinou děti čtyř až pětileté. Dítě zdůrazňuje detaily, které jsou pro něj z nějakého důvodu důležité, nezachovává realitu. Vytváří průhledné kresby, protože kreslí to, co momentálně ví. V kresbách se objevuje maminka co má v bříšku miminko, protože je těhotná nebo tatínek co má v břiše knedlíky, protože se tatínek najedl. Na konci předškolního věku přechází kresba do stadia realistického zobrazení. Kresba postavy se stále více podobá realitě. Dítě kreslí více to, co vidí a do pozadí jdou kresby průhledné. Kresba postavy je jedním z měřítek školní zralosti. Postava by měla být přiměřeně velká, dvojdimenzionální, s detaily jako je počet prstů nebo nakreslení krku. (Vágnerová, 2000)

1.3 Kognitivní vývoj

Vnímání v předškolním věku je celistvé, dítě bere celek jako komplex detailů, u kterých nerozlišuje stěžejní souvislosti. Jednoduše se nechá unést nápadným detailem, zejména pokud souvisí s jeho zálibou nebo potřebou. Pokud má chlapec zájem o auta, na obrázku kde je i mnoho jiných věcí si všimne ihned auta. Zdokonaluje se zrakové a sluchové vnímání a rozlišování. Tento rozvoj je důležitý pro pozdější čtení a psaní, který souvisí s analýzou a syntézou. Během předškolního věku se rozvíjí také vnímání prostoru a času. Dítě se seznamuje s pojmy před, za, pod, nad, první, poslední. Zatím je ale vnímání prostoru nepřesné, přesnosti dosáhne na konci předškolního věku. Dítě, které jde k zápisu do základní školy, by se mělo orientovat v prostoru. Obdobné je to u vnímání času, dítě zkráceně vnímá

časové úseky podle činnosti, která ho baví a která ne. Čas vztahuje na konkrétní činnosti a podle nich se řídí. Ví, že až se nasvačí po odpočinku, přijde si pro něj maminka do školky. Zjišťuje, že když chodí večer spát, vzbudí se ráno a to se chodí do školky. (Mertin, Gillernová, 2010)

Jean Piaget ve své periodizaci kognitivního vývoje nazval toto vývojové období jako období názorného a intuitivního myšlení. Okolo čtyř let se myšlení dostává ze symbolické úrovně na úroveň názornou. V předešlé úrovni dítě používalo slova jako předpojmy přímo na konkrétní předměty. V této názorné úrovni přemýšlí v ucelených pojmech, které nastávají z vystižení podstaty podobnosti věcí. Vyvozování je omezeno tím, že dítě se soustředí pouze na to, co vidí nebo vidělo. Myšlení ignoruje pravidla logiky a je zkreslené a ohraničené limity. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

V dětském myšlení existuje několik způsobů, jak se jedinec dívá na svět a jak si vybírá informace. Známe způsob centrace, fenomenismu, prezentismu a egocentrismu. Při centraci dítě zmenší poskytnuté informace tím, že utkví a dá větší váhu jedinému znaku a ostatní přehlíží. Přitom opomíjený znak může být ve skutečnosti důležitější. Předškolní dítě neumí na situaci hledět z více jak jednoho úhlu. Fenomenismus je důraz na evidentní podobu světa, tak jak ji vidí jedinec. Podstatu světa identifikuje s pozorovatelnými znaky. Z tohoto důvodu nechce přijmout, že delfin není ryba. Zbůsob prezentismu souvisí s fenomenismem, dítě se váže na přítomnost. Dítě s garancí tvrdí, že to tak je, protože to takhle vidí. Důležitým a základním způsobem je egocentrismus. Myšlení dítěte předškolního věku je egocentrické, drží se svého názoru a přehlíží druhé. Deformuje názory na základě vlastního nahlížení a upřednostnění. Nechápe, že se situace hodnotí z více stanovisek a postojů. Dítě se dívá na svět jen svými očima. Ve školce se paní učitelka zeptala chlapce, jestli má sourozence, odpověděl, že ano. Poté co se zeptala, zda má jeho bratr sourozence, odpověděl, že nemá. (Vágnerová, 2012)

Dětské myšlení je magické, antropomorfické, artificiální a absolutní. Magičnost znamená vysvětlení situací v reálném světě magičností, fantazií. Dítě tak nedělá rozdíl mezi fantazií a realitou. Antropomorfismus přináší do dětského myšlení polidštění neživých věcí. Děti umí odlišit živé a neživé věci, ale od neživých čekají podobné chování, jako vidí u živých. Arteficialismus je forma, kterou si dítě vykládá, proč se něco děje. Dítě vysvětluje, že všechno někdo udělal. Člověk dal hvězdy na oblohu nebo vodu do moře. Absolutismus je způsob myšlení, které má názor, že všechna poznání jsou konečná a definitivní. Výměna

názorů je pro dítě nepředstavitelná. Pokud tatínek ohodnotí nějaké auto, že je nejlepší, při dalším vychválení jiného auta dítě tatínka opraví, že nejlepší je to předešlé, protože to říkal minule. Myšlení se vyvíjí několik let, jedná se o dlouhodobý děj. (Vágnerová, 2007)

Poměrně velkou funkci v rozvoji řeči, imaginace a kognitivních schopností má pohádka. Dítě mezi třetím a čtvrtým rokem poslouchá delší vyprávění a rozumí mu. Při poslechu pohádky se snaží vcítit do děje, vcítí se do hrdiny jako by to byl on a pokládá to jako reálnou věc. Pohádka je pro svou magičnost, polidštěním zvířat, časovou neurčitost a ožívováním věcí podobné dětskému myšlení. (Příhoda, 1977)

Paměť převážně funguje ve formě samovolného, bezděčného zapamatování a uchování informací. Záměrná paměť se objevuje přibližně okolo pátého roku dítěte. Proces zapamatování je mechanický a vázaný na konkrétní události. U dětí převládá krátkodobá paměť nad dlouhodobou. Dlouhodobá paměť se začíná objevovat po pátém roce. Pokud jsou ale okolnosti situace pro dítě citově významné, je schopné si zapamatovat situaci na celý život i přesto, že se stala v dřívějším věku. (Mertin, Gillernová, 2010)

1.4 Řeč

Z hlediska řeči mluvíme o období mezi třemi a šesti lety jako o zdokonalování řečové obratnosti a dovednosti. Významně se zvětšuje slovní kapacita. Nastává ovládnutí mluvnických pravidel na lehkém skloňování, časování a stupňování, které se často opakuje. Narůstá i záliba dítěte o mluvené slovo, věty jsou delší a komplikovanější. S tím souvisí schopnost poslouchat déle čtené slovo v podobě pohádek, příběhů. Rozdíl v řečovém vývoji mezi dětmi je značný. Závisí na zájmu dospělých komunikovat a mluvit s dítětem. Důležité je období od jednoho do tří let. Pokud v tomto období není dítě ve všedním kontaktu s dospělou osobou a nemá možnost trénovat a zdokonalovat řeč nastávají v řeči nevratné změny. Takové dítě má menší slovní zásobu používaných slov, méně chápe čtený text a má menší vnímavost pro jazyk. (Mertin, Gillernová, 2010)

V předškolním věku převažuje komunikativní složka řeči. Řeč je zejména sdělovacím prostředkem a pomáhá v sociálním začlenění dítěte do skupiny vrstevníků. Současně se zdokonaluje kognitivní složka řeči. Dítě nemusí mít znalosti ze svých zkušeností, ale pomůže čtený text nebo popis obrázků. Významná je také egocentrická řeč, která je vymezena pro sebe. Má odlišný obsah i podobu, než dorozumívání se s ostatními. Při egocentrické řeči si dítě povídá samo pro sebe, nevyžaduje žádné posluchače. Má složku expresivní, kdy dítě

dává najevo verbálně své pocity. Regulační, která slouží k vedení svého vlastního vystupování. Dítě si samo přikáže, že se to nedělá nebo si rozkazuje, co má dělat. A složku kognitivní, která umožňuje dítěti uvažovat nahlas o svém jednání a tím lépe pochopit situaci. (Vágnerová, 2012)

Tříleté dítě používá aktivně tři sta až tisíc slov. Umí odříkat básničku a písničku, většinou srozumitelně. Rozezná jednotné a množné číslo, ale používá špatné tvary jako pes-pesy, ptáček-ptáčky. Pravdivě odpovídá na běžné otázky a používá rituály jako ahoj, dobrý den, prosím, děkuji. Čtyřleté dítě zazpívá píseň a zarecituje báseň. Zvládne vyjmenovat údaje o své osobě, jaké je jeho jméno a příjmení, jakého je pohlaví, zda má sourozence a popřípadě jak se jmenují. Začíná mluvit v minulém čase, například máma šla domu. Používá předložky pro určení polohy a přivlastňovací zájmena. Pětileté dítě už má slovní zásobu více než 1500 slov. Řekne jména svých rodičů, v jakém městě bydlí, kdy se narodil. Tvoří delší věty okolo sedmi slov, samo vytvoří říkadlo. Podle obrázkové opory umí převyprávět známou pohádku, nebo příběh. Naučí se a pojmenuje správně okolo osmi barev. Šestileté dítě používá okolo 3000 slov a klade velký počet otázek. Správně užívá skloňování podstatných jmen i časování sloves, baví ho vyprávění příběhů. (Allen, Marotz, 2002)

1.5 Emoční vývoj

Na rozdíl od batolete, předškolní dítě je konstantnější a vyrovnanější. Souvisí to s vyzrálejší centrální nervovou soustavou. Emocionální zážitky jsou intenzivní a lehce se mění. Pláč najednou vystřídá úsměv na rtech. Zážitek je limitovaný přítomnou situací, která je propojena s okamžitým uspokojením. Chápe aktuální obsah emocí a ví, že jsou pozitivní nebo negativní. Převládá pozitivní nálada a negativní emoce se snižují. Typickým znakem je radost, zdokonaluje se smysl pro humor. Šprýmy jsou jednoduché, rozvíjí se s kognitivní stránkou. Čtyřleté dítě se pobaví tím, že dokola opakuje slovo nebo slovní spojení. Vztek se objevuje sporadicky, protože chápe některé nepříjemné situace, proč k nim dochází. Objevuje se při frustraci, zákazech a příkazech, většinou při kontaktu s vrstevníky. Děti se straší díky dětské představivosti, vymýšlí si imaginární příšery nebo duchy. Strach se může projevit závislostí na dospělém jedinci a obavou být sám. Rozvíjí se emoční inteligence, umí odložit vlastní uspokojení, chápe své pocity a později na konci předškolního věku dokáže projevit empatii k pocitům ostatních. (Vágnerová, 2012)

Sigmund Freud formuloval vývoj osobnosti jako pět dynamických stadií spojených se slastí. Stadia, kterými jedinec během svého vývoje prochází, jsou orální, anální, falické, latentní

a genitální. V předškolním věku se dítě nachází ve Falickém stadiu. Pozornost je orientována na oblast genitálií, přemýšlí o pohlavních orgánech. Může se objevovat sebeukájení. U chlapců vzniká Oidipův konflikt a u dívek Elektriin konflikt. Dítě si oblíbí rodiče opačného pohlaví, toho obdivuje a oproti tomu k rodiči stejného pohlaví má averzi. Freud popisuje chlapce, jenž se zamiluje do své matky a má strach z toho, že ho otec vykastruje. Dále popisuje dívku, která je přitahována k otci ale uvědomuje si, že jí část těla chybí, tento jev popisuje jako závist penisu. Oba konflikty se vyřeší identifikací s rodičem stejného pohlaví. Chlapec se chce podobat svému otci, a dívka chce být jako matka. (Drapela, 2008)

1.6 Socializace

Nejvýznamnější činitel, který uvádí dítě do společenství lidí a poskytuje primární socializaci, je rodina. V procesu socializace rozlišujeme tři vývojová hlediska. Vývoj sociální reaktivity, která poukazuje na vývoj emočních vztahů k druhým lidem v blízkém okolí. Vývoj sociálních kontrol, které souvisí s normami. Dítě si díky zákazům a příkazům od dospělých autorit vytváří normy, které dodržuje. Posledním hlediskem je osvojení sociálních rolí, kdy dítě přijímá takový vzorec chování, který od něj očekává společnost s přihlédnutím na jeho věk a pohlaví. V institucích jako například ve škole je role žáka předepsána, ale při neformální skupině například na hřišti je chování utvářeno z reakcí ostatních lidí. Velkým sociálním mezníkem je zařazení do mateřské školy. Seznamuje se a ztotožňuje se s normami chování, ale nejvíce ho zajímá pochvala či odměna za jejich dodržení. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Předškolní věk je charakteristický jako doba, kdy se dítě učí nové sociální dovednosti. Musí komunikovat, spolupracovat nebo sdílet své věci i s jinými osobami, než jen s rodiči. Dochází k rozvoji těchto dovedností, předškolák navazuje vztahy i v jiných sociálních skupinách a samostatně se v nich začlení. Nejdříve se identifikuje s rodinou, která mu poskytne bezpečí a jistotu. Později přichází vrstevníci, kde realizuje rovnocenné vztahy mezi věkově jednotnými nebo podobnými jedinci. A mateřská škola, která vstupuje do života předškoláka jako první instituce, se kterou se seznamuje. Nové vztahy s jinými lidmi může vytvářet pouze tehdy, jestliže, dosáhlo pocitu bezpečí a jistoty v rodině. Pokud ji nedosáhlo, může při kontaktu s vrstevníky mít strach či projevat známky agresivního chování. (Matějček, 2005), (Vágnerová, 2012)

Erik Erikson objasnil složení vývoje člověka jako osm stadií, které nazval osm věků člověka. Jednotlivá stadia jsou vysvětlena jako psychologický konflikt, který má možnost vyřešení

nebo ohrožení. Ohrožení nastává, pokud jedinec uhýbá vyřešení konfliktu. Pokud je konflikt překonán, člověk získá ctnost a postupuje do dalšího stádia.

Osm věků člověka:

1. *„Základní důvěra proti základní nedůvěře*
2. *Autonomie proti studu a pochybám*
3. *Iniciativa proti vině*
4. *Snaživost proti méněcennosti*
5. *Identita proti zmatení rolí*
6. *Intimita proti izolaci*
7. *Generativita proti stagnaci*
8. *Ego integrita proti zoufalství*“(Drapela, 2008 str. 70)

Iniciativa proti vině je stadium, které Erikson vymezil pro předškolní věk. Dítě od tří do šesti let má za úkol naučit se základní zodpovědnosti za své skutky. V iniciativě by mělo být okolím podporováno. Předškolák se pouští do dobrodružství, realizuje nové aktivity. Začíná pracovat svědomí, které dítě trestá, když neuposlechne. Velká snaha o svůj úspěch vyvolá pocit viny, zejména pokud přehlíží potřeby druhých lidí. Úspěšné vyřešení iniciativy napomáhá cílevědomosti jedince. Neúspěšné vede k sebeobviňování za své zamýšlené činy. (Erikson, 2002)

1.6.1 Vztahy v rodině

Rodina je prostředník mezi dítětem a společností, už od narození působí na jeho vývoj a buduje citové vazby, které se promítají dlouhodobě do duševního života. Odtud také přebírá modely chování, ke kterým má sklony a charakteristický přístup k citům. Později se promítají do jeho jednání mimo rodinu. Rodina se také stará o uspokojování biologických potřeb dítěte a jeho přípravu na přijetí rolí a schémat jednání. S těmito funkcemi souvisí vědomě řízená výchova, do které patří vytváření návyků, učení, akceptování ukázněných forem chování a jednání nebo sebekontrola. (Kořa in Jedlička, 2015)

Pro dítě jsou velmi podstatné vztahy mezi jednotlivými členy v rodině. Při pozitivních vztazích se cítí bezpečně a může přemýšlet nad ohleduplným chováním k druhým lidem. Jistota, kterou rodiče dávají najevo tím, že jsou stále nablízku a jsou oporou, je pro předškoláka velice důležitá. Dítě potřebuje pocít, že se na ně může spolehnout. Rodiče

jsou v jeho životě zásadní autoritou, o které je přesvědčen, že je všemocná. S rodiči se identifikuje, jsou pro něj vzorem, kterému se chtějí podobat. Přebírá všechny jejich názory a ztotožňuje se s nimi. Díky této identifikaci si zvyšuje sebevědomí a je sebejistější. Dozrává také k tomu, jak jsou v rodině dány pozice některých členů. Vzhledem k egocentrickému myšlení, je posuzuje z vlastního postavení. Rozděluje pozici rodiče jako autority a sourozence jako dítěte, které vnímá jako podskupinu.

Vztah s matkou je ovlivněn tím, že ona je vnímána jako hlavní zdroj bezpečí a jistoty. Osoba, která ochraňuje a zpravidla s dítětem tráví více času než otec. Matka s dítětem hraje klidnější hry a více si s ním povídá. Využívá citlivé způsoby při nežádoucím chování a příznivě vysvětluje. Vztah otce není přesně definovaný jako vztah matky. Může mít roli vedlejší, která doplňuje matku při výchově. Více se angažují ve volnočasových aktivitách, sportech a aktivitách mimo domov. S dítětem méně diskutuje a je průvodcem venkovního světa při získávání nových zkušeností. Působí v rodině jako kázeňský garant. Velký význam má pro dítě stálost rodinného zázemí. Rozpad rodiny znamená velkou psychosociální zátěž, protože rozpad představuje zásah do bezpečí a jistoty. (Vágnerová, 2012)

Vztah se sourozencem má jinou úroveň než vztah s rodiči, protože pozice rodičů je nadřazená. V předškolním věku soupeří mezi sebou o pozornost rodičů, ale mohou být i dobrými spojenci ve společných hrách. Sourozence pojí stejné rodinné zázemí, z tohoto důvodu jsou vztahy citově důležité. Socializace v rodině souvisí s pořadím narození sourozenců. Tuto myšlenku nám představil Alfred Adler, který je zástupcem individuální psychologie. Sourozenecké pořadí chápe jako indikátor budoucích vzorců chování dětí. (Drapela, 2008)

Prvorozené děti jsou v nevýhodné pozici, musí ustoupit při narození druhého dítěte z hlavní rodičovské pozornosti. Při narození druhého dítěte velmi brzo po prvním, se první dítě cítí odstrčeno a cvičí se k osamělosti, odcizuje se matce. Úkolem rodičů je připravit prvorozeného na příchod nového člena rodiny. Pokud se rodičům zdaří tento úkol překonat, dítě touto zkušeností rozvíjí.

Druhé nebo prostřední děti nezažívají trauma při odsunutí ze středu pozornosti, od narození se dělí o pozornost pečující osoby se sourozencem či sourozenci. Starší sourozenec mladšího žene kupředu, mladší se mu chce vyrovnat nebo ho dokonce předběhnout.

Nejmladší děti bývají zpravidla rozmazlovány, obtížně si vytvářejí sociální cit. Objevuje se špatná spolupráce s druhými a také neschopnost vidět očima druhého. Na vytváření sociálního

citu má největší vliv matka. Dle Adlera nemladší děti společně s nejstaršími mají největší předpoklady k poruše adaptace. (Drapela, 2008)

1.6.2 Vztahy s vrstevníky

Vrstevnické vztahy jsou ovlivněny zkušenostmi nabytých v rodině. Jádro vývoje vrstevnických i následných vztahů tkví v jisté a spolehlivé vazbě mezi dítětem a rodičem. Pokud je vazba příznivá, očekává pozitivní reakce a akceptaci i od vrstevníků, je důvěřivé. Při nepříznivé vazbě v rodině se může vůči vrstevníkům chovat nepřátelsky, agresivně a vyhýbavě. Neumí dodržovat pravidla a navázat kontakt s ostatními. Tyto projevy mohou být spojeny také s temperamentem, jako je nižší tolerance k zátěži, zvýšená citlivost. (Vágnerová, 2007)

Po třetím roce, u některých dětí po čtvrtém roce začíná překračovat vědomí vlastního já a přidává vztah k druhým, tedy k vrstevníkům. Dítě své schopnosti a dovednosti porovnává se svými vrstevníky, protože vidí, že se mu více podobají, než dospělí. Jedná se o symetrický vztah, ve kterém jsou děti na stejné úrovni, disponují podobnými schopnostmi i srovnatelným sociálním postavením. Od vrstevníků nemůže předpokládat ochranu, jistotu, oporu jako od rodičů. Proto dítě musí vývojově vyžrát na potřebu vrstevnických vztahů. S vrstevníky se setkává především v mateřské škole, která je významný mezistupeň mezi školou a rodinným prostředím. V mateřské škole si dítě zvětšuje svou sociální síť a učí se respektovat učitele či učitelku, jako další autoritu v jeho životě. Většina dětí má ze společnosti druhých dětí radost, jsou veselé, když si je druhé dítě vybere do své hry. Zmírňuje se závislost na rodině, dítě je opuštěné ve školce velkou část dne. Vrstevníci se výrazně podílí na socializaci předškoláka. Díky vzájemnému působení nabývá nových zkušeností. Ve skupině se učí spolupráci, sdílení, sebeprosazení, soutěžení. Zvládá své pocity při neuspokojení, ovládá agresivitu při konfliktech. Soupeření je pro dítě v kolektivu mnohem jednodušší, protože uspokojuje své potřeby. Při spolupráci se musí o uspokojení dělit s ostatními dětmi a to je pro egocentrické dítě náročné. Postupně dochází k rozlišení jednotlivců ve skupině, všichni získají nějakou sociální roli. (Matějček, 2013)

Německá psychologka Karen Horneyová rozřadila vztahy s druhými lidmi do tří kategorií. Dítě využívá rozdílných interpersonálních vztahů. Popsala tři různé způsoby, jak se může dítě chovat k druhým lidem.

1. Směr k lidem – Dítě si snaží zaručit osobní bezpečí tím, že závisí na rodině a získává si je pro svůj prospěch. Drží se nejsilnější osoby v jeho očích.
2. Směr proti lidem – Dítě je nedůvěřivé ke společnosti. Je přesvědčené, že agresivní projevy chování jsou nástrojem k přežití. Usiluje o moc, chce překonat ostatní.
3. Směr od lidí – Takové dítě nechce s lidmi soupeřit, ani k nim patřit. Kontakt s vrstevníky se vyhýbá, protože se myslí, že si s nimi nerozumí nebo že se o něj nezajímají.

V příznivém sociálním vztahu mezi lidmi se tyto tři způsoby prolínají, nevylučují se. Závisí to na druhu životní situace. Horneyová popisuje, že pokud dítě využívá výlučně jen jeden z uvedených způsobů, jedná se o vysoce ohrožené dítě. (Drapela, 2008)

1.7 Hra

Hra je už od časného věku velmi podstatnou základní činností dítěte. Je také nejpřirozenějším projevem, který vyplývá z vnitřních potřeb dítěte. Dítě předškolního věku si hraje nejen v mateřské škole, ale také ve volném čase. Příkladem mohou být spontánní hry doma nebo na dětském hřišti s vrstevníky a kamarády.

Pomocí hry poznává okolí, samo sebe a nové zkušenosti. Důležitosti nabývá pro kompletní psychický vývoj. Rozvíjí se emoce, sociální dovednosti, tvořivost, intelekt, fantazie a vnímání. Pomocí hry se dítě připravuje na plnohodnotný život. Poskytuje mu pocit veselosti, smysluplnosti a seberealizace. Hlavními znaky jsou svoboda, symboličnost, imaginace a spontánnost. Důležitější je samotný průběh hry než její výsledek. Dítě si hraje, protože ho činnost baví, učení novým dovednostem je pro něj v tu chvíli nepodstatné. Předškolní věk je také nazýván věkem hry. (Bednářová, Šmardová, 2007)

U hodně malého dítěte vládne hra osamocená, dítě nepotřebuje účast dalších dětí. Hraje si samo s hračkou, experimentuje. Dvouleté až tříleté děti se dostávají do fáze paralelní hry. V této fázi si děti hrají vedle sebe, navzájem se pozorují, ale nespolupracují. Každý si hraje na svém místě, mohou se vzájemně napodobovat, ale činí se jako jednotlivci. Sociální hra začíná ve čtyřech a pěti letech. Dítě se učí kooperovat s ostatními. Učí se spolupráci a soupeření, podřízení se nebo vedení skupiny vrstevníků. U dítěte, které má dobrou spojitost se sourozenci, se může objevit malý náznak kooperativní hry už před třetím rokem. Dospělí

mohou hru podněcovat v každé fázi, ale pokud dítě nedosáhlo kooperativní sociální hry, tak dospělého jen opakuje a napodobuje. (Fontana, 2014)

Jean Piaget chápe hru jako podstatnou aktivitu pro kognitivní vývoj dítěte, která probíhá pomocí interakce s okolím. Rozlišuje tři hlavní skupiny her. První skupina, cvičení, se objevuje už v senzomotorickém období. Dítě opakuje aktivitu, kterou se naučilo při adaptaci na prostředí. Dítě ovládá vlastní tělo a i objekty okolo. Nejdříve si hraje se svým tělem, později nachází předmět, co má před sebou. Kýve s ním pouze za účelem radosti. Po cvičení mezi druhým a sedmým rokem nastupuje hra symbolická, označovaná jako vyvrcholení dětské hry. Poslední skupinou jsou hry s pravidly, které převládají od sedmi do jedenácti let. (Piaget, Inhelder, 2007)

Symbolická hra, která dominuje v předškolním věku, využívá systém symbolů. Ty mají za úkol zastupovat skutečné předměty. Jedná se o různé dětské hračky, výrobky dětí, nebo pomůcky učitele k výukové činnosti. Prostřednictvím symbolů si dítě dokáže vybavenou skutečnou situaci znovu napodobit a vyzkoušet. Do čtyř let se symbolická hra prolíná s cvičením, které jí předchází. Dítě symboly vztahuje na sebe, kupříkladu předstírá, že spí. Později se symboly přemísťují na jiné objekty, jako jsou hračky nebo pomůcky. Vybavení zkušeností z krátkodobé paměti směřuje k napodobování situace. Pokud si vzpomene na situaci, která je zatěžující upraví si podmínky tak, aby byla situace uspokojivá. Pokud se dítě něčeho bojí, jednoduše si upraví pravidla tak, aby se ve hře předmět nebo věc nevyskytovali. V pozdějším předškolním věku už pouze nenapodobuje, ale vymýšlí nové souvislosti. Hra také více kopíruje realitu. Ve hře se rozvíjí inteligence, proto je považována za velmi zásadní činnost. Rozvíjí řečový i racionální vývoj. Dítě sděluje, na co si hraje, kde je, co dělá a co k tomu využívá za pomůcky. Symbolická hra dále podporuje učení a je přenašečem emocí a vnitřní motivace. Přes hru se dítě lépe podřizuje názorům ostatních lidí, uspokojuje potřebu přátelství a objevuje kouzlo spolupráce.

Mateřská škola přináší do hry nový stimul. Ovlivňuje ji dětská skupina, učitelky a jejich práce a pomůcky, které dítě doma nemá. Hračky jsou didakticky orientované a dítě má daleko větší výběr. Děti se ve školce navzájem sledují a napodobují. Později se vžívají do různých postav, které viděly v pohádkách a ohromily je. Prostor mateřské školy vybízí dítě prostřednictvím hry k aktivní komunikaci s vrstevníky. Pedagog volí hry volné, iniciované a didaktické. Při volné hře si dítě vše volí samo. Je na něm na co si bude hrát, s kým a čím a jaký je záměr hry. Hra je závislá na stupni vývoje dítěte. Iniciovaná hra závisí na tom, co vymyslí učitel

nebo učitelka. Většinou se jedná o hry pohybové nebo relaxační, odpočinkové. Učitel hru ovlivňuje zadáním pravidel hry nebo pomůcek, které se při hře mohou použít. Na dodržování pravidel i průběh hry může dohlížet jakožto spoluhráč nebo pověřit jedno z dětí. Učitel vede také hru didaktickou, která má vzdělávací cíl. Pedagog volí takovou hru, aby se jejím prostřednictvím naplnily vzdělávací a vývojové cíle. Nejdříve si ji dopředu připraví, uvažuje o místu realizace, pomůckách i o organizaci celé hry. Při realizaci ji učitel řídí přímo nebo nepřímo. Při přímém vedení předloží úkoly, kontroluje postupy, zklidňuje a mírní míru hluku ve třídě a komentuje průběh. Při nepřímém vedení připraví didaktické pomůcky a samotný průběh hry nechává na dětech. Učitel zasahuje pouze v případě, že si děti nevedí rady a potřebují poradit. Na závěr didaktické hry by mělo zaznít, jak děti pracovaly a zdůraznit didaktický přínos. (Průcha, Kořátková, 2013)

2 Mateřské školy

Výchova a vzdělávání se realizují ve vzdělávacích institucích, nejčastěji v mateřských školách. Mateřská škola je důležitým společenským zařízením pro předškolní vzdělávání. Je nasměrována směrem k dítěti, ve schopnosti dokázat nalézt a rozvíjet jeho předpoklady v různých oblastech. Směrem k rodině, pomoci jí se začleněním dítěte do společnosti a jeho vzděláním. Směřuje i ke společnosti, protože soužití mezi lidmi je prospěšné společnosti. Při nasměrování k dítěti se přizpůsobuje jeho vývojovým potřebám v oblasti kognitivní, emoční i sociální. Vývojová specifika každého dítěte by měla být dodržována. Důležitá je spolupráce s rodinou, která by měla mít zájem ohledně toho, co se dítě v mateřské škole naučilo. Rodiče může učitelka ve školce zapojovat do různých aktivit. (Kořátková, 2014)

Školský zákon ukládá: *„Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let. Dítě mladší 3 let nemá na přijetí do mateřské školy právní nárok. Od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky dítěte, je předškolní vzdělávání povinné, není-li dále stanoveno jinak“* (Zákon č. 561/2004 Sb., § 34, odst. 1).

V České republice existuje více typů mateřských škol. Jsou to veřejné, soukromé a církevní mateřské školy. Nejvíce zastoupeny jsou veřejné mateřské školy, které řídí a provozují obce. Obsah vzdělávání je zadán v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Soukromé mateřské školy se dělí na takové, které jsou zařazené v rejstříku mateřských škol a které nejsou. Pokud je soukromá škola v rejstříku, platí pro ně pravidla ohledně obsahu, jako pro školy veřejné. Jsou, stejně jako školy veřejné kontrolovány Českou školní inspekcí. Soukromé školy, které nejsou v rejstříku mateřských škol, takové požadavky nemají, ale vypracovaný program své školky by mít měly. Církevní mateřské školy budují církve, které mají navíc ve svém programu základy náboženství. Ve většině případů jsou umístěné v rejstříku mateřských škol ministerstva školství. Vedle těchto typů existují i alternativní mateřské školy, jako např. Lesní, Montessori nebo Waldorfské mateřské školy. (Kořátková, 2014)

2.1 Školní zralost

Školní zralost může mít na trávení volného času velký vliv. Do některých zájmových kroužků například v základní umělecké škole je podmínkou pro přijetí schopnost vést dialog, zvládnání

základních výtvarných nebo hudebních dovedností. Dítě, které není zralé a před vstupem do školy kreslí pouze hlavonožce nebo nekomunikuje s ostatními, nemůže být přijato. Také nabídka volnočasových aktivit je pro děti od pěti let daleko větší než pro děti mladšího předškolního věku.

„Školní zralost lze vymezit jako dosažení takového stupně vývoje (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně- vzdělávacího procesu, nebo alespoň bez větších obtíží, nejlépe s radostí a dychtivostí“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 2).

Při přestupu dítěte z mateřské školy do základní školy se setkáváme s pojmy školní zralost a školní připravenost. Školní zralost je stanovená biologickým vývojem, jako je kognitivní a tělesný stav. Důležitý je stav centrální nervové soustavy, který v období kolem šesti let velmi proměnlivý. Mezi dětmi jsou značné rozdíly v soustředěnosti nebo samostatnosti. Obsahuje složku tělesnou, psychickou a emočně-sociální. Školní zralost se dá měřit diagnostickými testy. Celkově můžeme říci, že školní zralost je tedy důsledek biologického zrání centrální nervové soustavy. Významnou mírou je dána geneticky a zasahování rodičů nebo učitelů na ní nemá velký vliv. Oproti tomu školní připravenost jsou dovednosti, které se dítě může naučit a osvojit si je. Děje se tak vědomým a úmyslným působením rodičů, učitelů v mateřské škole nebo dalších dospělých. Školní připraveností rozumíme osvojení si sociálních dovedností, odlišení sociálních rolí a respektování obvyklých norem chování. Řádná připravenost je předpokladem pro úspěchy ve školním prostředí. (Průcha a kol., 2016)

Tělesnou zralost vyhodnotíme nejčastěji posouzením váhy a výšky dítěte. *„Tělesná vyspělost (tedy váha a výška) není a ani nemůže být prvořadým ukazatelem zralosti, ale je třeba brát ji v úvahu“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 2).* Pediatr na pravidelných lékařských prohlídkách, které jsou ve třech a pěti letech, posuzuje stav dítěte po tělesné a zdravotní stránce. Při nějaké pochybnosti nebo podezření dává stimul k dalšímu odbornému specializovanému vyšetření například u neurologa nebo psychologa. Při posuzování tělesné zralosti dbáme ostražitosti u dětí, které se narodily předčasně, popřípadě měly potíže v prenatálním, perinatálním eventuálně postnatálním období. Na konci předškolního období se celkově protahuje postava dětí a začínají se měnit mléčné zuby. Končetiny se prodlužují, trup se zužuje a hlava se zmenšuje. Tuková vrstva, která byla přítomna zejména v oblasti břicha, se vytrácí. Hlava u zralého dítěte by měla být menší než tělo. Ukazatelem je tzv. Filipínská míra, díky které zjistíme, jestli předškolák má končetiny protáhlé nebo ještě takové změny nedosáhl. *„Ruka*

natažená přes vzpřímenou hlavu dosáhne na ušní lalůček na druhé straně“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 112). Všimáme si osifikace kostí především na zápěstí, které budoucí školák potřebuje hlavně při psaní. S psaním souvisí také správný úchop tužky, držení psacího náčiní by mělo být zafixováno už z mateřské školy. Důležité je, aby dítě mělo vyspělé svalstvo, kvůli zátěži v podobě aktovky na zádech a osvojenou hrubou a jemnou motoriku. Děti s drobnější stavbou těla nemusí být rezistentní proti zátěži a mohou být lehce unavitelní. Předškolní dítě se musí smířit s tím, že ve škole už není takového času na pohybové aktivity a během vyučovací hodiny se nemůže jít náhle projít po třídě nebo chodbě. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Kognitivní zralost je významná pro osvojení si čtení, psaní a počítání. Dětem, které mají pomalejší kognitivní vývoj, je zpravidla doporučován odklad školní docházky. U některých předškoláků se objevuje nezralost jenom v jedné oblasti, ostatní složky jsou na dobré úrovni. V takovém případě se doporučuje s dítětem procvičovat problémovou oblast například různými hrami. Oblastmi, které se posuzují v kognitivní zralosti, rozumíme řeč, zrakové a sluchové vnímání, grafomotorika a vizuomotorika, základní matematické představy, vnímání prostoru a času. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Emočně-sociální zralost se projevuje v interakci s ostatními dětmi v mateřské škole. Emoční zralost se projevuje adekvátním ovládním svých citů a stimulů, které jsou předpokladem disciplíny na základní škole. Předškolák by měl umět odsunout své přání, pokud je to v dané chvíli potřebné nebo výhodné. Sociální zralost se jeví především menší vázaností a závislostí na rodině. Dítě by mělo zvládat se vzdálit na nějaký čas od svých blízkých a umět pracovat bez jejich podpory, nemělo by se mu stýskat v mateřské škole. Na konci předškolního věku by pro dítě mělo být samozřejmostí respektování autorit a mělo by být připraveno přijmout novou sociální roli školáka. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Diagnostika školní zralosti se realizuje ve dvou fázích. Pedagogickou diagnostiku provádí učitel v mateřské škole, který je s jednotlivými dětmi každý den v kontaktu a sleduje jeho vývoj v jednotlivých oblastech. Jestliže v této fázi přijde na nějaké nejasnosti nebo má podezření, je potřeba provést podrobné vyšetření, které realizují psychologové v pedagogicko-psychologické poradně spolu se speciálními pedagogy. Učitel posílá elektronicky do pedagogicko-psychologické poradny formu předškolního dotazníku, kde objasňuje své postřehy, v jaké složce si není jistý. Jsou to významné informace, neboť to jsou

postřehy z každodenního života. Dotazník může donést do poradny v papírové formě i rodič dítěte, když jde zažádat o vyšetření školní zralosti, protože o vyšetření může požádat jen zákonný zástupce dítěte. Samotné vyšetření je zhruba hodinové a po skončení rodič dostane vyjádření poradny, zda doporučuje nebo nedoporučuje předčasný nástup do školy nebo odklad školní docházky. (PPP Liberec, 2019)

2.2 Odklad školní docházky

Povinnosti spojené s odkladem školní docházky jsou vymezeny v § 37 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který nařizuje, že každý rodič musí přivést své dítě k zápisu do první třídy. *„Není-li dítě tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte v době zápisu dítěte k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku“* (Zákon č. 561/2004 Sb., § 37, odst. 1).

V někdejší době byl odklad školní docházky navrhnout dětem, které měly výrazné nedostatky a znamenaly by obtíže při zahájení školní docházky. Většinou se jednalo o kognitivní složku, která by dítěti nedovolovala si osvojit trivium čtení, psaní, počítání. V dnešní době chtějí rodiče dětem prodloužit dětství v mateřské škole a tak žádají sami o odklad školní docházky. U většiny předškoláků přitom není vůbec důvod, proč by jim měl být odklad uložen. Takový odklad má pak pro dítě nepříjemný dopad, protože dítě se ve školce nudí, nemusí nic dohánět a vývoj stagnuje. Nepříjemné je to také pro mateřské školy, které mají méně místa pro nové děti. (Průcha, Kořátková, 2013)

Rodiče i společnost chápou zahájení školní docházky jako výrazný sociální mezník v životě dítěte. Přejí si, aby nástup do základní školy proběhl bez potíží. Proto usuzují, že když bude jejich potomek o rok starší, lépe se přizpůsobí požadavkům, které se na školáka kladou. Většinou o odkladu uvažují u chlapce narozeného v letních měsících, obávají se, že bude ve třídě jeden z nejmladších a nezačlení se do skupiny.

Příčiny pro odklad školní docházky mohou být různé. Zohledňujeme kognitivní, tělesnou i emocionálně-sociální složku. Odklad promýšlíme u dítěte, které má nerovnoměrný vývoj nebo jeho vývoj nedosáhl standardů, které se požadují pro nástup na základní školu. Ve složce

tělesné může být pro odklad důvodem menší výška dítěte a nedostatečná fyzická vyspělost. Vliv může mít i častý výskyt chorob u dítěte. U emociálně-sociální složky se pro odklad rozhodujeme, pokud se dítěti stýská, neumí regulovat své emoce nebo se o sebe neumí postarat v osobní hygieně nebo stolování, oblékání. Roli hrají i pracovní návyky dítěte, zda se dokáže soustředit na jednotlivé činnosti. Obvykle dostávají odklad děti narozené v podzimních měsících a většinou se jedná o chlapce. (Opravilová, 2016)

Ve výjimečných případech se může dítěti uložit dodatečný odklad. Jedná o případ, kdy se u dítěte v první třídě ukáže nedostačující tělesná nebo psychická vyspělost během prvního pololetí. V takovém případě může ředitel základní školy po dohodě se zákonným zástupcem dodatečně odložit vstup na základní školu. Dítě se vrací do mateřské školy nebo může navštěvovat přípravnou třídu. Takové rozhodnutí není jednoduché, je potřeba zvážit a projednat každou možnost, která se nabízí s poradenskými pracovníky. Důležité je citlivé jednání s dítětem, jak mu vysvětlit že náhle do školy chodit nebude. Dítě může mít pocity méněcennosti, selhání a zklamání. Může mít pocit, že roli školáka nezvládl a tím ostatní zklamalo, takové rozpoložení může mít za následek nízké sebevědomí a negativní vztah k učení. (Vališová, Kasíková, 2011)

2.3 Přípravné třídy

Přípravné třídy existují od 1. ledna roku 2005 a jejich působení řídí školský zákon. Jsou zřizovány při základních školách v počtu deseti až patnácti dětí. Původní využití přípravných tříd bylo zamýšleno pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Pro děti, u kterých se předpokládala horší adaptace nebo školní neúspěchy. Přípravné třídy jim měly pomoci se vzděláním tak, aby jejich nástup na základní školu proběhl bez větších problémů a předešly tak možným nezdarům ve škole i v životě. Děti byly přijímané z důvodu předpokládaných problémů s adaptací ve škole. Převážně se jednalo o děti jiného etnika, z odlišného sociálně-kulturního prostředí. Drtivá většina dětí, které této možnosti využily, byly děti z rodin romských nebo z rodin imigrantů. (Opravilová, 2016)

Nové využití podle novely školského zákona ukládá, že přípravnou třídu může navštěvovat předškolák, který má odklad povinné školní docházky. Není podmínkou, aby pocházelo z jakkoli znevýhodněného prostředí. Přípravnou třídu mohou navštěvovat také pětileté děti, ale musí mít doporučení ze speciálně pedagogického centra nebo pedagogicko-psychologické poradny. Podle § 34a školského zákona se dítě, kterého se týká povinné předškolní

vzdělávání, vzdělává v mateřské škole, pokud rodič nezvolí jiné plnění povinné předškolní docházky. Ústředním a podstatným vzdělávacím zařízením v předškolním věku je dle zákona primárně mateřská škola. Dětem v předškolním věku má mateřská škola opatřit nejvhodnější podmínky pro úspěšný vstup do základního vzdělávání. (Zákon 561/2004, Sb.)

Do přípravné třídy lze přijmout jen děti, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj a kterým byl udělen odklad školní docházky. Od mateřských škol se přípravné třídy liší vzdělávacími činnostmi a vyučovací jednotkou, která probíhá v hodinách. Během týdne mají dvacet hodin, které jsou rozděleny do kratších úseků. V úsecích učitelka střídá činnosti podle aktuální situace a potřeb dětí. Děti nedostávají známky, dostávají slovní hodnocení, kde je uvedeno, jak si během docházení do třídy vedly. Na konci roku získávají potvrzení, že přípravnou třídu absolvovaly. (Opravilová, 2016)

3 Nástup do základní školy

Nástup do školy je významným sociálním mezníkem v životě jedince. Dítě přijímá další roli, kterou ještě nemělo, stává se z něj školák. Ve společnosti je vstup na základní školu vnímán jako zásadní úkon, který je spojen s určitým rituálem. Nejdříve musí dítě podstoupit zápis na základní školu, kde ukáže, co všechno se během svého života naučil, co už zná a seznámí se s prostředím školy. První den nástupu do základní školy je slavnostní a oslavný, protože dítě vchází do nové životní etapy. Začíná pro něj etapa školáka, která s sebou přináší nové objevy i požadavky. (Vágnerová, 2007)

Pro značnou část dětí znamená nová životní etapa velkou zátěž. Na dítě jsou kladené stále větší nároky související se vzděláním a výkonem. Mateřská škola se snaží přechod na základní vzdělávání co nejvíce usnadnit. Spolupracují se školami, navštěvují je. Přesto ale uspořádání školního působení je rozdílné než v mateřské škole. Od dítěte se náhle očekává sedět 45 minut v lavici a udržet pozornost. Takové nároky jsou pro dítě určitou zátěží, protože do této chvíle bylo zvyklé na samovolný pohyb a hravou aktivitu, která převažovala. Učitel působí na děti z čela třídy před tabulí a nepobízí jednotlivě k aktivitě. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Pro některé děti znamená vstup do školy obrovskou příležitost. Pokud rodina neplní svou funkci vůči dítěti, jak je od ní očekáváno, je pro dítě tato instituce nadějí. Setkává se s pozorností a ochotou učitelů, spolužáků i jiných dospělých a dětských osob. Děti tak lépe zdolávají potíže a neúspěchy. Škola v tomto ohledu nemůže plně suplovat rodinu, může ji případně obohatit. Její rolí je nastolit konstantní pravidla, povinnosti a vztahy. Poskytuje nové sociální kontakty, podněcující prostředí, oporu, pospolitost mezi lidmi ve třídě, vhodné vzory. Nástup do školy je označen třemi fázemi, kterými dítě postupně prochází. První fází je nástup a zvykání si na roli žáka, která se pohybuje okolo šesti nebo sedmi let, podle toho kdy dítě do školy nastoupí. Zahajuje etapu s plněním povinností a úkolů, která potrvá do konce života. Druhá fáze stabilizace nastupuje kolem osmého roku a trvá přibližně do deseti let. Dítě bere školu jako přirozenou součást života, pohybuje se v ní s jistotou. Třetí fází je završení, která nastupuje okolo jedenácti až dvanácti let. Tato fáze je spojená s nástupem puberty, kdy se jedinec i prostředí okolo něj mění. (Franclová, 2013)

Významnou roli při nástupu do základní školy má třídní učitel. Jeho úkolem je být oporou dětem, povzbuzovat je. Ve třídě by měl budovat pocit bezpečí a jistoty pro každého žáka. Učitel by měl být odborník na vývojové potřeby a zvláštnosti této vývojové skupiny. Měl by

podněcovat školní úspěchy a osobnostní rozvoj jednotlivých dětí. Učitel by měl mít určité vystupování, projevuje příklad správného chování. Pro děti znamená podstatnou osobu, která je v jejich očích vzorem. Ztotožňuje se s ním a vyžaduje dodržování pokynů učitele i v domácím prostředí. Důležitá je spolupráce rodiny a školy. (Franclová, 2013)

Malý prvňáček se při vstupu na základní školu většinou těší na novou instituci. Významná je dychtivost po učení a získávání nových vědomostí. K učení nepotřebuje být nijak zvlášť motivován ani pobízen. Dítě se samo ptá, rádo zkouší nové věci a další dovednosti pro něj znamenají potěšení. Toto nadšení ale postupem času v průběhu let školní docházky opadá a děti v dalších ročnících už nemají takový zájem o učivo. Zvědavost si udržují v mimoškolních, zájmových odvětvích. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

4 Volný čas

Volný čas je doba, při které člověk neprovádí aktivity pod nátlakem povinností, které plynou z jeho sociálních rolí, zejména z rozložení práce a z nezbytnosti udržet a zdokonalovat svůj život. Občas volný čas můžeme vymezit také jako čas, který nám zůstává po vykonání všech povinností, ať už pracovních nebo nepracovních. (Hofbauer, 2004)

Volnému času rozumíme jako protiklad doby nevyhnutelné práce a povinností a doby nezbytné k obnovení sil. Jedná se o čas, kdy si své aktivity můžeme nezávisle zvolit, děláme je s radostí a dobrovolně. K tomuto pojmu se běžně váže oddech, relaxace, pobavení, zájmové činnosti a vzdělání a dobrovolná užitečná činnost. Z pohledu dětí a mládeže do volného času neřadíme vyučování a jednání s ním spojené, sebeobsluhu, péči o zevnějšek a soukromé věci, povinnosti v rodině a domácnosti nebo výchovného zařízení. (Pávková, 2008)

Jde o časovou dimenzi, která jedinci zprostředkovává samotnou volbu činností. Jedinec si volí činnosti svobodně, bez společenských povinností. Činnosti provádí dobrovolně a jejich konání mu přináší příjemné prožitky a pocit uspokojení. (Vážanský, Smékal, 1995)

Volný čas znázorňuje okruh, ve kterém nastává formování osobnosti jedince, a který je rovněž významný jako vliv pomocí učení či práce. Rozsah volného času je daný více podmínkami. Jsou to povinnosti, které jedinec plní, dále jeho věk, potenciál, předpoklady, sociální a ekonomické zázemí. Je nezbytné podotknout, že volný čas je pro člověka pozitivní nejdříve tehdy, pokud má vhodnou náplň. (Spousta, 1994)

Volný čas je součástí lidského života, považuje se za dobu, která nám zbývá po čase pracovním a čase vázaném. Vázaný čas pojímá biofyziologické potřeby člověka a jiné mimopracovní úkoly. Volný čas je časem, který má jedinec pro sebe, po provedení těchto úkolů. Důležitá je svoboda zájmu a rozhodnutí, které volnočasové aktivity chce jedinec vykonávat. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Z hlediska hodnot volný čas existoval stále během vývoje společnosti. I přestože se vyskytoval, nebyl považován za problém, ani nad ním nikdo zvlášť neuvažoval. Střídání aktivit a odpočinku koresponduje s biologickým rytmem, který má za svůj i živočišná říše. U člověka získal formu neustálé výměny práce a volného času. (Spousta, 1994)

Prvkem volného času nejsou aktivity, které zajišťují biologický život člověka. Zařazujeme sem stravu, spánek, hygienu nebo zdravotní péči. Stává se, že lidé si z těchto aktivit vybudují svojí zálibu, příkladem může být vztah k výrobě a konzumaci pokrmu. (Pávková, 2008)

4.1 Funkce volného času

Odvětví výchovy ve volném čase má mimo cílů nebo podmínek také své charakteristické funkce. Vymezují se funkce výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotní a preventivní. Samotné organizace nebo instituce zabývající se výchovou ve volném čase vykonávají dříve uvedené funkce v různém rozsahu. Plní je také různými způsoby, záleží na poslání jednotlivé instituce a jejím zaměření. Důležitost samotných funkcí se mění s vývojem společnosti.

Výchovně-vzdělávací funkce je v dnešní době považována za nejdůležitější. Je přikládán obrovský akcent na její plnění. Zakládá se zejména ve vědomém, promyšleném a cílevědomém utváření osobnosti vychovávaných jedinců a dosahování skutečných cílů pomocí záměrně vybraných pedagogických prostředků. Instituce se řídí legislativním popřípadě kurikulárním vymezením a osobitými možnostmi. Předkládá se vliv na veškeré složky osobnosti jako je složka tělesná, psychická i sociální. Záleží na směřování každé instituce. Rozmanitými a zajímavými aktivitami je možné motivovat děti k požadovanému zužitkování volného času. Dochází k dosažení nových vědomostí, poznatků a dovedností a k pochopení smyslu vzdělávání. Zároveň aktivity ve volném čase mohou dětem zvýšit sebevědomí a přinést pocit spokojenosti, pokud jsou při aktivitách úspěšné. Různorodé aktivity pomáhají dětem poznávat svět a společnost okolo nás.

Sociální funkce výchovy ve volném čase je posuzována více způsoby. Mnohdy tuto funkci chápeme jako péči a dohled nad dětmi, v čase, kdy nejsou přítomné na školním vyučování a rodiče musí být v zaměstnání nebo jsou jinak zaneprázdněni. Sociální funkci naplňují zejména školská zařízení, která na děti působí hned po školním vyučování, popřípadě i výchovná a ubytovací zařízení jako je domov mládeže, škola v přírodě, internát. Především tuto funkci plní také zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu či zařízení sociální péče. Podstatné je, aby se děti ve svém volném čase přemísťovaly do různých skupin sociálního prostředí. Takto budou mít příležitost navazovat další nové sociální kontakty s lidmi, kteří mají podobné koníčky a názory. Tím si zdokonalují své sociální dovednosti, komunikativní dovednosti a sociální interakci či percepce. Sociální funkci můžeme také vnímat jako možnost k srovnání rozdílů mezi odlišnými hmotnými a psychologickými podmínkami v rodinném prostředí dětí. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Zdravotní funkce je neméně podstatná. Všechny činnosti ve volném čase musí přispívat ke zdravému tělesnému, psychickému i sociálnímu vývoji dítěte. Přívětivému zdravotnímu stavu můžeme napomoci různými způsoby. Nejdříve nasměrovat rozvrh dne tak, aby se maximálně rovnal lidským biorytmům a uspokojoval individuální potřeby jedince. To se zakládá na střídání aktivit psychických a tělesných, činností organizovaných a spontánních nebo aktivit uskutečňovaných ve skupině a individuálně. Zároveň měníme činnosti založené na práci a odpočinku. Při činnostech iniciujeme příležitosti k jakémukoli pohybu, pokud to jde, tak na čerstvém vzduchu. Aktivity spojené s pohybem mají nahrazovat nedostatek pohybu ve společnosti. Cílem výchovy ve volném čase je stanovení rovněž to, aby se pohybové činnosti staly prvkem běžného života jedince. Dbáme na směřování ke správnému stravování a vytvoření zdravých stravovacích návyků. Sledujeme dodržování hygienických nároků ukotvených v patřičných listinách a dokumentech. Stejně jako hygienická pravidla najdeme v předpisech i zásady bezpečnosti práce, které by měl pedagog znát a respektovat je. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Preventivní funkci uskutečňují instituce, které participují na výchově mimo školní výuku, a působí převážně v oblasti nespecifické primární prevence. Taková prevence má za úkol předcházet problémům nikoli je řešit. Do nespecifické primární prevence patří všechny aktivity, které podporují smysluplné využití volného času, pozitivní sociální chování a zdravý životní styl. Preventivní funkcí rozumíme prezentování vhodných forem a náplní volného času mladým lidem. Tato forma není tak nákladná a je spolehlivější než převýchova. Proto je nezbytné se zaměřit na primární prevenci, včetně hmotných prostředků. V současné době naše společnost tuto skutečnost neakceptuje. (Průcha, 2000)

4.2 Formy trávení volného času

Realizace kladných činností ve volném čase dětí a mládeže znamená podstatnou a zásadní úlohu zejména při formování osobnosti jedince a následně jeho socializaci. Úbytek starostlivosti společnosti o nynější trávení volného času mládeže je dopadem zvýšení nežádoucích společenských jevů. Tím, že společnost zajistí hodnotné prožívání volného času dětí, může v určitém rozsahu nahrazovat eventuální slabiny rodinného nebo školního prostředí. Výsadní a určující úlohu v tom, jaké činnosti si dítě ve volném čase zvolí má rodina, která má na dítě vliv každodenními aktivitami.

V okruhu trávení volného času dětí a mládeže nastalo několik úprav. Přeměny nastaly i v zajištění volného času, který se více posunul do komerční sféry, zejména v oblasti sportu. S vývojem a zdokonalováním společnosti se velkou rychlostí šíří mezi dětmi informační technologie. Činnosti související s informačními technologiemi mají ve volném čase významný prostor, především u dětí a mládeže je v dnešní době hojně používán internet. Převládajícím sdělovacím prostředkem je televize, která tvoří značnou část volného času dětí a mládeže. Dalšími dětmi hojně vykonávanými činnostmi je poslouchání hudby nebo navštěvování restauračních zařízení společně s rodiči.

Rozdělujeme dvě formy trávení volného času, formu aktivní a pasivní. Při aktivní formě dítě samo něco dělá, vytváří. Výrazně podstatnější pro děti je aktivní forma prožívání, která jim poskytuje možnost se realizovat a zlepšovat. Právě aktivní rekreace podporuje zdravý životní styl a tím také funguje i jako prevence sociálně patologických jevů. Naučit se trávit svůj volný čas aktivně a později si tento návyk osvojit určuje to, jakým způsobem tráví volný čas děti v rodinném prostředí, ve škole i ve volnočasových institucích. (MŠMT, 2002)

U dětí a mládeže rozeznáváme následující podoby činností a aktivit:

- a) fyzická aktivita vykonávaná jak organizovanou, tak neorganizovanou tělesnou výchovou a sportovní činností
- b) zájmová činnost s partnerstvím na zaměstnání v hudebních, výtvarných, technických, přírodovědeckých a dalších kroužcích
- c) pobyt venku na čerstvém vzduchu související s výlety, činnostmi na pozemku a dalšími fyzickými aktivitami
- d) činnost, která je společenská, pohybová a uskutečňovaná na čerstvém vzduchu
- e) pobavení, které nahrazuje psychické vypětí a podílí se na růstu osobnosti

Z pohledu vzniku sociálně patologických jevů je důležité sledovat pasivní formy prožívání volného času. K pasivním formám řadíme trávení volného času u televize nebo u počítače, kde děti hrají počítačové hry. Sledováním televize a ostatních sdělovacích prostředků se děti seznamují a akceptují agresi a násilí, ve kterém se mohou zhlédnout. Především menší děti mohou žít v přesvědčení, že agrese je běžnou součástí života a jejím konáním můžeme získat to, co chceme. Současně se při takovém trávení volného času zhoršuje funkce zraku, oběhové soustavy, motorického ústrojí a dalších orgánů. Navazující riskantní pasivní forma trávení volného času je toulání se po ulici z důvodu neutuchající nudy. Děti a mládež, které se potulují a sdružují na veřejných místech, na nádražích, v obchodních centrech. (MŠMT, 2002)

V moderní době mají komunikační a informační technologie stále větší prostor ve volném čase dětí. Již malé děti umí ovládat mobilní telefon, počítač nebo tablet, nebo ho dokonce vlastní. Při návratu ze školky mohou jít ihned na počítač s internetem, ovšem rodičům se doporučuje, aby děti předškolního věku zacházely s počítačem maximálně 15-20 minut. Na počítači by měly mít spuštěné snadné hry a hlavolamy, například pexeso, puzzle. Dítě předškolního věku by nemělo pracovat s internetem, s tím by mělo přijít do styku až ve školním věku. (Hofbauer, 2004)

Navzdory tomu i trávení volného času pasivně nemusí mít špatnou povahu. Jedná se o kulturní zážitky v divadlech, kinech, na koncertech. Doma můžeme trávit čas pročitáním různých druhů knih, tiskovin, periodického tisku, nebo posloucháním oblíbené muziky. Takovou náplní volného času je jedinec schopný relaxovat, odpočinout si, což je také důležité pro fungování v každodenním shonu. Aby pasivní trávení volného času bylo vnímáno pozitivně, je zapotřebí, aby byla splněna významná podmínka, nesmí činnost nastávat z omrzelosti a nudy, ale měla by být vykonávána se svobodou a spokojeností. Obě formy trávení volného času aktivní i pasivní se vztahují k charakteru aktivit a jejich intenzitě. (MŠMT, 2002)

4.3 Činnosti volného času

Volný čas i jeho činnosti se během života jedince neustále vyvíjí a prohlubují. Z volnočasové činnosti se postupně může stát činnost na profesionální úrovni. Pokud dítě v předškolním věku zajímá hraní různých rolí, může docházet během školních let na dramatický kroužek, později se přihlásit na divadelní konzervatoř, kde se naučí toto umění na profesionální úrovni. Jako dospělý jedinec se může živit jako herec v divadle. Takto se může záliba, která vznikla v dětství proměnit od volnočasové činnosti v oblíbenou profesi. (Hofbauer, 2004)

Činnosti dětí, které reprezentují jejich volný čas, rozlišujeme na odpočinkové, rekreační a zájmové. Pro odpočinkové činnosti je charakteristický klid a psychická nenáročnost. Zároveň umožňují zbavit se psychické i fyzické únavy a vyvažují každodenní zátěž. Za nejbohatší podobu odpočinku je považován spánek. Dále do této skupiny řadíme klidné hry, které mohou být námětové, stolní nebo tvůrčí. Můžeme sem zařadit poslech příběhů nebo prohlížení obrázků. Rekreační činnost je naopak od odpočinkové typická značnou pohybovou aktivitou, ideálně venku na čerstvém vzduchu. Volíme pohybové hry a hry s pravidly. Dbáme na vývojové zvláštnosti dětí. Čím mladší děti, tím volíme jednodušší pravidla. Velmi

podstatné pro rozvoj dítěte jsou zájmové činnosti, které jsou promyšlené a záměrné. Jedinec má k činnosti vztah, tím se prohlubují a zlepšují zájmy a záliby. Jsou organizovány buď ve skupině, nebo individuálně. Z hlediska času jsou dlouhodobé a tím formují osobnost člověka. Důležitá je motivace a zážitek z prováděné činnosti. Zájem znamená celkové zaměření a soustředění na konkrétní činnost, která má výrazný citový a trvalý charakter. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Zájmové vzdělání je právně stvrzeno v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání tzv. školský zákon a ve vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Vyhláška se zabývá výchovně vzdělávací činností v zájmovém vzdělávání, vymezuje obsah a rozpětí činností, jejich organizaci a okolnosti provozování. Ve vyhlášce je také uvedeno, jakým způsobem se takové služby hradí. Zájmové vzdělávání nabízí různé činnosti, které rozvíjí osobnost jedince, jeho schopnosti a dovednosti. Těmito činnostmi jedinec naplní svůj volný čas a posílí sociální vztahy s okolím. Zájmové vzdělání nenahrazuje povinné vzdělání. (Vyhláška č. 74/2005, Sb.)

Ve vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, jsou vymezeny formy zájmových činností:

a) Pravidelná zájmová činnost – je činnost, která se opakuje v předem daných dnech a hodinách a účastníci na ni pravidelně docházejí. Je organizovaná ve formě kroužku, oddílu, klubu, souboru nebo kurzu. Jako kroužek značíme drobné zájmové uskupení, které se orientuje na vnitřní obohacení členů a specializuje se na vnitřní život uskupení. Může se jednat příkladem o kroužek čtenářský nebo chovatelský. Pojem oddíl je užíván ojedinele a označení se používá pro turistické nebo tělovýchovné uskupení. Má podobný charakter jako kroužek, ovšem oddíl je početnější organizační celek. Klubem se rozumí zájmový útvar, který má volnější organizační uspořádání a převládají v něm činnosti, které mají pasivní formu. Příkladem může být fanklub nebo filmový klub. Pod souborem označujeme zájmové uskupení, které svou činnost vede pro veřejná vystoupení nebo představení a má zpravidla více členů než kroužek. Jedná se o divadelní, pěvecké nebo taneční soubory. Kurz má stanovenou dobu, po kterou se bude konat a která obvykle nepřesahuje jeden rok. Provoz kurzu je zaměřený na nacvičení konkrétních dovedností a poznatků, jako je kurz vaření nebo programování.

b) Zájmová činnost příležitostná – je realizována nabídkou příležitostných akcí, které mají výchovný nebo vzdělávací profil. Činnost vede pedagog v předem vymezeném čase. Příležitostná činnost může mít podobu výletu, soutěže, exkurze, turnaje nebo besedy.

c) Táborská činnost – je uskutečňována v době, kdy mají děti a mládež prázdniny a tak mají dlouhé volno. Tábory jsou určené pro děti a mládež, nebo pro rodiče s dětmi. Mohou mít podobu rekreace nebo odborného soustředění, kde vygraduje celý rok konkrétního zájmového útvaru.

d) Osvětová činnost – činnost, která podává profesní odbornou podporu zařízením a subjektům, které pečují o volný čas dětí a mládeže v oboru školství. Podpora se koná v rámci školení, kurzů, seminářů, výrobou metodických podkladů pro práci.

e) Individuální práce – činnosti, které jsou určeny především k růstu nadaných a talentovaných jedinců. Jedná se o speciální útvary vymezené přímo pro talentované jedince. Jsou organizovány formou konzultací, činností v odborných laboratořích, soustředění nebo ukládání složitějších úkolů. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

4.4 Dělení obsahu zájmových činností

Náplň výchovně vzdělávacích činností ve školách a školských zařízeních je vymezena ve školních vzdělávacích programech daných institucí. Pedagog, který pracuje s dětmi v jejich volném čase ve školském zařízení, má vytyčený školní vzdělávací program, jehož jádro tvoří cíle a podmínky, za kterých se výchovný proces realizuje. Současně sleduje přání dětí, jejich zájmy, vnější podmínky a také jejich bezpečnost. Přítomnost na jednotlivých aktivitách je dobrovolná, založená na zájmu jedinců. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010)

Obsah, uspořádání samotných činností, ale také intenzita a hloubka zájmů se proměňuje s vývojem jedince. Záliby dětí předškolního a mladšího školního věku jsou vratké a rychle se mění, v tomto období nejsou zatím stálé a stabilní. Aktivity musí být pro děti zábavné a zajímavé. Výčet činností, ze kterých si děti můžou vybírat, by měl být pestrý a variabilní. V předškolním období se dítě obeznamuje s rozmanitými zájmovými činnostmi a hledá, kde se mu daří, kde je úspěšné. Zařazení do zájmových organizací a útvarů je především požadavek rodičů. Postupně s vývojem se zájmy rozšiřují a vyhraňují, ale již není takový zájem o pravidelnou organizovanou činnost. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010)

Z důvodů organizace a náplně práce pedagogů dělíme zájmové činnosti do zájmových oblastí, nicméně některé činnosti není možné jasně začlenit. Všechny oblasti rozšiřují nějakou složku osobnosti. Činnosti dělíme na esteticko-výchovné, společenskovední, přírodovědné, rukodělné, informatiku a tělovýchovu a sport. U veškerých činností vychovatelé rozvíjejí sociální dovednosti. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010)

Esteticko-výchovné činnosti napomáhají emocionální složce osobnosti, zlepšují a zdokonalují kreativitu. Dále aktivity utváří vztah k estetickým hodnotám. Do této skupiny řadíme hudební, výtvarné, dramatické a slovesné. Společenskovední zájmové činnosti prohlubují znalosti a vědomosti o společnosti a její historii. Zajímají se o tradice a jazykové poznatky. Jedná se například o zájmové jazykové cvičení, folklór, historii, místopis, sběratelství nebo filozofii. Přírodovědné zájmové činnosti přibližují přírodní vědy. Věnují se ochraně životního prostředí a utváření citu k přírodě. Do přírodovědných aktivit řadíme pěstitelské a chovatelské činnosti, rybaření, ochránce přírody. Rukodělné činnosti seznamují s manuální zručností a zdokonalují jemnou motoriku. Přispívají ke zvnitřnění různých pracovních postupů a práce s různorodými materiály jako je dřevo, kov, plast nebo papír. K rukodělným činnostem řadíme hry se stavebnicemi, vaření, pletení, konstrukční činnosti, háčkování nebo různé montáže. Další skupinou je informatika, u které hrozí, že si jedinci vytvoří návyk a činnost se pak stává virtuální drogou. Do této činnosti patří programování, které zlepšuje logické myšlení a učí počítačové zručnosti. Poslední skupinou je tělovýchova a sport, která rozvíjí fyzickou výkonnost a je významná při vychovávání k toleranci. Rozvíjí cit pro fair play a je podstatná pro sebepoznávání. Jedná se o sportovní hry, turistiku, gymnastiku, atletiku nebo primární tělesná výchovu. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010)

4.5 Školská a mimoškolská zařízení pro zájmovou činnost

Zařízení, která mají vliv na naplňování volného času jedinců v České republice, dělíme na školská a mimoškolská. Do školských řadíme státní instituce, které má na starosti ministerstvo školství. Jedná se o školní družiny a školní kluby, které jsou na základních školách. Do školských zařízení patří dále také střediska volného času, ale i základní umělecké školy, jazykové školy a domovy mládeže. Mimoškolní zařízení dělíme na organizace nekomerční oblasti, které nazýváme neziskovými organizacemi, dále na náboženské spolky a církve a na privátní komerční sféru.

Školská zařízení mají za úkol zpracovat školní vzdělávací program, který řídí jejich činnost. Svými aktivitami se podílí na tom, aby jedinci věděli, jak mohou využít svůj volný čas a tím

se snaží předcházet sociálně patologickým jevům a rizikovému chování. Tím, že s dětmi pracují pravidelně, mají velkou šanci objevit silné stránky dítěte, jeho talent a nadání, které mohou rozvíjet. Ze školských zařízení mohou děti předškolního věku využívat středisko volného času, základní uměleckou školu a jazykovou školu. Ostatní zařízení jsou určeny starším dětem a mládeži. Školní družina je určena žákům, kteří docházejí na první stupeň základní školy. Ta žákům zajišťuje po vyučování odpočinkové a relaxační činnosti, zájmové činnosti a přípravu na následující školní den. Školní klub je vyhrazený pro žáky na druhém stupni základní školy. Druhy činností jsou podobné jako ve školní družině, objevují se relaxační, zájmové činnosti a příprava na vyučování. Domov mládeže zajišťuje ubytování a stravování studentům na středních a vyšších odborných školách. Poskytuje zájmové činnosti, výchovně vzdělávací činnosti při zavedeném denním režimu.

Děti předškolního věku mohou docházet do střediska volného času, které poskytují zejména zájmové a vzdělávací činnosti. Převažující věkovou skupinou účastníků jsou děti od 6 do 15 let, ale střediska nabízí aktivity i předškolním dětem nebo dospělým. Svoji aktivitou se snaží motivovat, podporovat a vést jednotlivce k růstu osobnosti. Zařízení poskytuje celou řadu zájmových činností, které jsou zpoplatněné a vedou je profesionální pedagogové. Provoz středisek je po celý školní rok, včetně víkendů a jiného volna. Během roku nabízí zájmové kroužky, tábory, vzdělávací činnosti, jednorázové aktivity nebo různé kurzy. Střediska volného času také zařizují a připravují soutěže nebo přehlídky, které vyhláší ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.

Dalším zařízením, kam mohou docházet předškoláci je základní umělecká škola, která se specializuje na činnosti z umělecké a estetické oblasti. Mezi aktivitami, které nabízí, najdeme hudební, dramatické, výtvarné a taneční. Zřizovatel určuje výši poplatků za jednotlivé činnosti, které jsou vyšší než ve středisku volného času. Základní umělecké školy chystají různá soustředění o víkendech, tábory, soutěže a vystoupení pro blízké i veřejnost. Jazyková škola je zaměřená na jazykové vzdělávání. Do školských zařízení patří jen ty školy, které mají právo státní zkoušky. Poskytují kurzy již od tří let, předškoláci mohou docházet na výuku jazyka formou hry. (Knotová, 2011)

O volný čas dětí se starají také mimoškolská zařízení a organizace. Mohou být buď státní, nebo soukromé. Mezi organizace nekomerčního sektoru řadíme občanská sdružení, nadace a nadační fondy nebo obecně prospěšné společnosti. Největšími občanskými sdruženími, určené dětem a mládeži je Junák – český skaut a Pionýr. Junák vede své členy k mravní,

duchovní a tělesné zdatnosti. Občanská sdružení provozující sportovní aktivity jsou Orel a Sokol, který usiluje o harmonický rozvoj osobnosti po všech stránkách. Další sdružení jsou orientována na kulturní činnosti, technické činnosti a environmentální aktivity. Pro děti a mládež existuje občanské sdružení Duha a Česká tábornická unie. V nekomerčním sektoru je výběr personálu pravomocí zřizovatele. Většinou mají podíl na činnostech dobrovolníci, studenti, bývalí členové popřípadě jiní zájemci. Další skupinou jsou náboženské společnosti a církve. Ty připravují činnosti pro děti a mládež po celý rok. Fungují na bázi pravidelných zájmových aktivit, jednorázových aktivit a prázdninových aktivit. Mezi náboženská sdružení patří YMCA a YWCA, křesťansky orientovaná sdružení pro muže a ženy. Poslední skupinou je privátní komerční sféra. Tato oblast se specializuje na společenskou zábavu, do které řadíme různé parky, zábavní centra, kluby nebo herny. Velké zastoupení mají sportovní aktivity, existuje mnoho sportovních klubů, fitcenter, bazénů a dalších zařízení. Zastoupení v komerční sféře má i rekreace a turistický ruch. (Knotová, 2011)

4.6 Volný čas a dítě předškolního věku

Volný čas je podstatnou kategorií ve vývoji jednotlivce. Záležitost volného času v předškolním věku je vnímána jako problém. Veškerý čas předškolního dítěte je naprosto organizovaný, patřičný prostor mají při odpovídající vhodné výchově i zábava i odpočinek a vcelku naplňují veškerý čas dítěte. Úkolů a povinností není na dítě nakládáno mnoho a jsou stanovené časovými možnostmi rodiny, jako třeba délka pobývaní dítěte v mateřské škole. Poprvé se o volném čase bavíme až v porovnání s povinnostmi, se kterými se dítě seznámí při vstupu na základní školu. Na prvním stupni základní školy má žák volného času dostatek, ale jeho obsah a zajištění je ještě zatím na rodičích.

Volný čas a jeho náplň se během života neustále proměňuje v návaznosti s věkem. Dítě předškolního věku nerozeznává rozdíl mezi prací a hrou. Pro dítě je každá činnost včetně učení se nápodobou rozdělena hlavně spánkem a bděním. (Spousta, 1994)

V předškolním věku je velice podstatné, aby dítěti naplánovali volný čas jeho rodiče, popřípadě jiná blízká osoba, která se o dítě stará. Primárním důvodem je, že dítě v tomto věku ještě neumí plánovat dopředu a neumí si samo nastavit rozvrh dne. Také nemůže praktikovat všechno, co chce a nastavovat si svá pravidla a režim. Dalším neméně podstatným argumentem je vytváření návyků, které se právě v tomto období tvoří a formují. Návyky zužitkování volného času, které se dítě naučí v dětství, si přenáší do dospělosti. Při nevytvoření správného základu v dětství se jedinec později setkává s tím, že neví, jak

s volným časem správně zacházet. Rodiče by měli s dítětem diskutovat o tom, jakou cestou by se rádo vydalo, co by ho bavilo. Dítě může vyjádřit svá přání, který zájmový kroužek by chtělo navštěvovat. Zároveň rodiče mohou vyzorovat u dětí náznak některé vlohy a nadání, které by mohly být rozvíjeny docházením na zaměřené aktivity, které by dítě také zajímaly. Rodiče, kteří dětem naplánují zájmové kroužky, ale s dítětem je neproberou, riskují, že jejich děti budou docházet na kroužky z donucení a nebude jim to přinášet žádnou radost. Existuje řada rodičů, kteří si vysní, že jejich dítě bude slavný sportovec a vyvíjejí tlak na dítě, že tahle cesta je pro něj nejlepší. Některé děti takový sport může bavit, najdou se v něm, další ale už nenadchne, nevyvíkají v něm a chodí na něj s odporem. Za těchto situací může vzniknout nechuť ke konkrétní sportovní aktivitě nebo dokonce odpor ke sportu obecně. Každé dítě je jiná individuální osobnost, kterou baví a která vyniká v něčem jiném. Rodiče by dítěti měli umět nabídnout činnost, na které se s dítětem shodnou, popřípadě navrhnout jiný typ činnosti, na které se domluví. Převládající činností v tomto období je hra, která tvoří rozsáhlou část dne. Zájmy dítěte jsou krátkodobé, nahodilé, nevyhraněné a nestálé. Potenciál pro činnosti není převážně zatím rozvinutý. V předškolním věku má dítě rodiče za svůj vzor, a tak většinou bude chtít být jako oni a dělat to, co umí on. Vzorem se může stát také učitelka v mateřské škole, trenér, starší sourozenec nebo jiná osoba v okolí dítěte. Dítě se jí v tomto věku snaží vyrovnat, proto je důležité, aby vzor na dítě působil pozitivně. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

5 Vybrané instituce nabízející volnočasové aktivity v Libereckém kraji

Zaměřila jsem se na instituce v Libereckém kraji, které se nachází v Liberci, Jablonci nad Nisou a Turnově. V těchto oblastech budu později zjišťovat náplň volného času dětí předškolního věku prostřednictvím dotazníků. Vyhledávala jsem zařízení školská i mimoškolská, která nabízí program pro tuto věkovou skupinu od tří do šesti popřípadě sedmi let. Ze školských zařízení jsem vyhledala v každém městě středisko volného času a základní uměleckou školu. Obě instituce se ve všech vybraných lokalitách zaměřují mimo jiné i na děti předškolního věku a organizují pro ně zájmové činnosti, kroužky. Z mimoškolských institucí jsem zjišťovala také církevní zařízení, která se angažují ve volném čase. Instituce jsem vybírala s ohledem na to, co dětem nabízí. Nejsou zde zahrnuty veškeré volnočasové instituce, mým cílem nebylo zjistit všechny v daných lokalitách. Snažila jsem se vybrat zařízení s odlišným zaměřením, aby nabízené aktivity byly pestré. Poté jsem dohledala společnosti, které rodiče uvedli jako navštěvované svým dítětem. Volnočasové aktivity nabízené pro věkovou skupinu předškoláků probíhají souběžně se školním rokem od září do června.

5.1 Liberec

Liberec je největší město v Libereckém kraji. Zároveň je také největší zvolenou lokalitou na sledování náplně volného času dětí předškolního věku. Vzhledem k velikosti a počtu obyvatel mají rodiče v Liberci největší nabídku dětských volnočasových aktivit ve srovnání s ostatními lokalitami. Vybrané instituce v Liberci jsou zobrazeny na obr. 1. ve dvou sloupcích kvůli přehlednosti. Sestavení jednotlivých zařízení za sebou je náhodné, neznázorňuje pořadí oblíbenosti.

Základní umělecká škola Liberec	Tělovýchovná jednota Sokol Liberec
Dům dětí a mládeže Větrník	Sbor dobrovolných hasičů Liberec
Středisko volného času Narnie	Atletický klub Slovan Liberec
Jazyková škola Swallow school of English	Fotbalový klub Slovan Liberec
Gryf Liberec	Sport Park Liberec
Cyklolive	TAKT Liberec
Tělovýchovná jednota Slavia Liberec	Sportkids
A-Styl centrum Liberec	Musictime

Obrázek 1 Vybrané volnočasové instituce v Liberci

Základní umělecká škola Liberec nabízí předškolním dětem od pěti let kroužky v hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém oboru. Z hudebního odvětví mohou pětileté děti navštěvovat hru na housle, zobcovou flétnu a violoncello. Pololetní poplatek za hru na nástroj je 1000 Kč. Děti dochází jednou týdně na nástroj a jednou týdně na hudební nauku. Dohromady dochází na dvě vyučovací hodiny týdně. Jedna vyučovací hodina trvá čtyřicet pět minut. Dále mohou být součástí pěveckého sboru Severáček, kde mohou být už od čtyř let. Pro děti od čtyř do šesti let je zřízené přípravné oddělení Malí zpěváčci, které zastřešuje klub přátel Severáčku. Od pěti let mohou děti navštěvovat přípravné oddělení Broučci I., který je limitován do sedmi let. Zkoušky probíhají dvakrát týdně po dobu 65 minut a členský poplatek činí 750 Kč. Z tanečního zaměření mohou děti docházet na přípravnou taneční výchovu, která se koná jednou až dvakrát do týdne po dobu jedné vyučovací hodiny. Poplatek tohoto kroužku je 800 Kč za pololetí. Na přípravnou výtvarnou výchovu mohou docházet pětileté děti, která má formu třech vyučovacích hodin týdně a stojí 850 Kč za pololetí. Literárně-dramatický obor má pro předškoláky připravenou přípravnou dramatickou výchovu, na které se děti schází jednu vyučovací hodinu za týden a poplatek je stejný jako u výtvarného oboru 850 Kč. (ZUŠ Liberec, 2019)

Dům dětí a mládeže Větrník má pro předškolní děti vyhrazeno několik kroužků. Zařizuje klub pro rodiče s dětmi od dvou do pěti let, který probíhá v dopoledních hodinách většinou dvě hodiny týdně. Během této doby se lektoři snaží o celkový rozvoj osobnosti dítěte v oblasti výtvarné, hudební a tělesné. Zaměřují se na rozvoj hrubé a jemné motoriky. Cena klubu je stanovena na 900 Kč za dítě na pololetí. Podobnou náplň činností má Minimateřinka, která je pro děti od tří do šesti let. Liší se tím, že Minimateřinka je postupem času bez účasti rodičů, dítě si postupně zvyká být na kroužku samo bez přítomnosti rodiče. Také doba trvání je delší, schází se jednou týdně na tři a půl hodinový blok. Cena je 1650 Kč za pololetí pro dítě. Ze sportovních kroužků mohou rodiče dítě přihlásit na Turistáček pro nejmenší, který je od pěti let. Jednou týdně po dobu hodiny a půl jsou děti venku na čerstvém vzduchu. Cena Turistáčku je 1400 Kč za rok, není potřeba dítě přihlašovat na druhé pololetí znovu na kroužek. Dalšími sportovními kroužky jsou přípravky na různé sporty. Na florbal se mohou hlásit děti od pěti let. Kroužek probíhá dvakrát týdně jednu hodinu a cena je stanovena na 2000 Kč za rok. Na gymnastiku mohou přijít děti už od čtyř let a naučí se základní prvky gymnastiky a správné držení těla. Doba trvání gymnastiky je hodina a půl jedenkrát za týden, cena tohoto sportu je 1400 Kč za dítě ročně. Lehká atletika je kroužek pro děti od čtyř let, kde se děti učí základy atletiky pomocí různých pohybových her. Děti hodinu týdně rozvíjí své

pohybové schopnosti a dovednosti za cenu 1400 Kč za rok. Taneční příprava je spojená s prvky gymnastiky. Taneční kroužek je určen pro děti od čtyř let a probíhá hravou formou. Seznamuje své svěřence během dvou hodin týdně se základy břišních tanců, gymnastiky, práce s hůlkou nebo baletu. Cena je stanovena na 1600 Kč za rok. Z tvořivých kroužků se předškolním dětem od pěti let nabízí keramika, kde si mohou rozvíjet jemnou motoriku. Keramika se uskutečňuje jednou týdně na hodinu a čtvrt, rodiče dětí zaplatí 1500 Kč za rok. Další činností jsou pak Kutílci, jedná se o modelářskou přípravku. Děti se učí pracovat s nůžkami, lepidlem a něco malého sestavit. Pro pětileté děti je rozvrh aktivity jednou týdně po dobu jedné hodiny a cenově kroužek vyjde na 1300 Kč za rok. (DDM Liberec, 2019)

Středisko volného času Narnie zřizuje Jednota bratrská. Středisko se řídí podle vypracovaného školního vzdělávacího programu a nabízené aktivity jsou postavené na tradičních křesťanských hodnotách. Pro předškolní děti Narnie nabízí pohybový kroužek Tatacvik, který je pro děti od čtyř do sedmi let společně s jejich tatínky. Obsahem jsou různé pohybové hry se zapojením otců a cvičí se hodinu týdně. Tatacvik po peněžní stránce vyjde na 300 Kč za pololetí. Další pohybovou činností je taneční klub Jojík. Ten je určený pro děti, které chodí do mateřské školy. Jiné věkové omezení není uvedeno. Taneční kroužek probíhá také jednou týdně po dobu jedné hodiny a stojí 500 Kč za pololetí. Klub Narnie má také odloučené pracoviště v libereckých Ruprechticích. Zde se pro předškolní děti koná klub Tkanička, kde se děti učí různé výtvarné a dramatické dovednosti. Klub je určený dětem od čtyř do šesti let. Tkanička se koná hodinu a půl jednou za týden, cena klubu je 1000 Kč za pololetí. Druhým klubem je Hopík, který děti učí základy tance. Zapojit se mohou děti od pěti do sedmi let jednou týdně ve vyhrazené hodině času. Cena Hopíku je 500 Kč za pololetí. (SVČ Narnie, 2019)

Jazyková škola **Swallow school of English** pořádá kurzy anglického jazyka pro předškolní děti. Rodiče si mohou vybrat mezi dvěma kurzy, záleží na tom, jestli dítě nemá žádné základy cizího jazyka nebo už nějaké věty zná. Jazyk je dětem přiblížen formou her a písniček, aby si děti co nejvíce osvojily cizí slovíčka a ustálená slovní spojení. Jedna lekce trvá 45 minut při frekvenci jednou týdně. Cena kurzu je vyčíslena na 1700 Kč za pololetí. (Swallow, 2019)

Z nekomerčního sektoru nabízí sportovní aktivity občanské sdružení **Tělovýchovná jednota Sokol Liberec**. Tu mohou navštěvovat děti od dvou let v doprovodu rodiče. Cvičení se zaměřuje především na rozvoj hrubé a jemné motoriky. Do pohybu se zapojují různé básničky a písničky. Děti od čtyř do šesti let mají vyhrazené speciální cvičení pro předškolní děti.

Během jedné hodiny týdně si členové Sokola vyzkouší různé pohybové, míčové hry a poznají jádro atletiky a gymnastiky. Členský příspěvek je ve výši 1200 Kč za dítě na rok. (Sokol Liberec, 2019)

Pohybové činnosti nabízí dětem i **Sbor dobrovolných hasičů Liberec**, který sídlí v části Růžodol I. Tento spolek nabízí dětem od pěti let kroužek Mladí hasiči. Přihlásit se mohou chlapci i dívky, kteří se scházejí jednou týdně po dobu hodiny a půl. Náplní kroužku je hasičský sport, kam patří běh, horolezecká stěna nebo různé štafety. Sbory hospodaří s penězi ze sponzorských darů, dotací nebo grantů. Během roku hasiči pořádají několik společenských akcí, kterých se děti účastní. (SDH Liberec, 2019)

V Liberci volnočasové aktivity předškolním dětem nabízí i několik komerčních institucí. Jednou z nich je atletický klub **AC Slovan Liberec**, který nabízí pro předškoláky atletickou školku. Na ní mohou rodiče přihlásit dítě od čtyř do šesti let, dokud není na základní škole. Pokud je dítě starší nastupuje do přípravy, která je pro žáky první a druhé třídy. V Atletické školce se předškoláci učí základním pohybovým dovednostem hravou formou. Trénink trvá jednu hodinu a koná se jednou týdně na základní škole Dobiášova. Při pěkném počasí probíhá atletika venku na sportovním hřišti, jinak se odehrává v tělocvičně základní školy. Příspěvek klubu je vyčíslený na 2000 Kč za dítě na rok. (AC Slovan Liberec, 2019)

Vedle atletiky existuje v Liberci také Fotbalová školička, která je vedená fotbalovým klubem **FC Slovan Liberec**. Přihlásit se do ní mohou ročníky, které dosáhnou čtyř let a končí ve věku šesti let. Na školičce se buduje vztah k pohybu a sportu, především fotbalu. Po Fotbalové školičce se zakládá tým sedmiletých dětí, které už hrají zápasy proti jiným týmům. Děti, které nenajdou potěšení ve fotbalu, mohou přejít na jiný sport. Tréninky předškoláků se konají dvakrát týdně po dobu 60 minut. V jarních a podzimních měsících najdeme děti trénovat na fotbalových hřištích přímo v areálu Slovanu Liberec, v zimních měsících chodí cvičit do tělocvičen libereckých škol, se kterými spolupracují. Členský příspěvek klubu činí 200 Kč za měsíc, ročně tedy školička stojí 2000 Kč. (FC Slovan Liberec, 2019)

Plaveckou školu v libereckém bazénu provozuje **Slavia Liberec**. Ta do kurzu plavání přijímá žáky od šesti let. Kurz je vhodný pro všechny děti i pro začátečníky. Nejdříve trenér učí základní prvky plaveckých stylů na malé hloubce vody, poté se žáci přesouvají do velkého bazénu. Postupně se jedinci zdokonalují a přechází do dalších kurzů, které jsou zaměřené více na profesionální úroveň. Tréninky probíhají jednou týdně po dobu 45 minut. Cena plaveckého kurzu je 2000 Kč za pololetí nebo 4000 Kč za rok. (TJ Slavia Liberec, 2019)

Karate nabízí **Gryf Liberec**, který seznamuje děti od čtyř let s tímto sportem. Přijít může kterékoliv dítě, které splňuje věkovou podmínku, není důležitá fyzická kondice. Jedná se o sportovní přípravku, která probíhá dvakrát týdně po dobu šedesáti minut. Děti do šesti let hrají různé pohybové hry a seznamují se s jednoduchými prvky karate. Starší jedinci přechází na samotnou výuku tohoto sportu. Kurzovné je stanoveno celkem na 3500 Kč ročně, při měsíční platbě 350 Kč. (Gryf Liberec, 2019)

S cyklistikou seznamuje děti cyklistický tým **Cyklolive**. Jedná se o profesionální i amatérské sportovce, kteří se zúčastňují různých závodů. Kromě dospělých týmů má Cyklolive i dětskou přípravku. Na tu mohou rodiče přihlásit své dítě už od tří let věku. Přípravka má pravidelné jízdy třikrát týdně na horských kolech v Liberci a jeho okolí. Délka trvání se liší tím, jak dalekou cestu skupina absolvuje. Vyvrcholením jsou dětské závody na různých terénech a místech. Členské povinnosti jsou zaregistrování potomka na soutěž pořádanou týmem, horské kolo, pořízení týmového dresu, čepice a lahve a také slušné chování. (Cyklolive, 2019)

Další pohybovým volnočasovým zařízením je **A-Styl centrum Liberec**. A-Styl sídlí v areálu Sport Park Liberec, nedaleko zimního stadionu. Pro předškolní děti má toto zařízení v nabídce Taneční a pohybovou průpravu od tří do pěti let, dále Gymnastickou průpravu od čtyř do sedmi let a Baletní průpravu, na kterou se můžou přihlásit zájemci od čtyř až do deseti let. Lekce probíhají klasicky od září do června jako většina volnočasových aktivit pro předškolní děti v kraji, ale na Taneční a pohybovou průpravu se mohou zájemci přihlásit kdykoli v průběhu roku. Jednotlivé hodiny se od sebe liší a nenavazují na sebe. Lekce se koná 45 minut jednou týdně a cena deseti lekcí je 600 Kč. Gymnastická průprava je zaměřena na sportovní gymnastiku, děti mohou docházet dvakrát týdně vždy na jednu hodinu. Zde se platí kurzovné na pololetí nebo rovnou celý rok. Pokud rodič platí za pololetí, zaplatí 1950 Kč. Pokud se rozhodne pro celý rok najednou, zaplatí 3900 Kč. V Baletní přípravě se děti seznámí formou hry s jednotlivými kroky baletu, lidového a moderního tance. Průprava je dělena na tři skupiny podle věku. Děti do šesti let se schází jednou týdně po dobu jedné hodiny a cena kurzu je stejná jako u Gymnastické průpravy. (A-Styl centrum Liberec, 2019)

V areálu Sport Parku provozuje volnočasové aktivity několik klubů. Mimo A-stylu v areálu najdeme hokejový klub **Bílí Tygři Liberec**, bruslařský klub **Variace Liberec** nebo **Gymnastiku Liberec**. Celkem ve Sport Parku působí přes dvacet sportovních klubů, které mají k dispozici přes třicet venkovních a vnitřních sportovišť. Kromě pravidelných

zájmových aktivit mohou rodiče s dětmi docházet jednorázově na sportovní činnosti. (Sport Park Liberec, 2019)

Taneční kurzy poskytuje také **TAKT Liberec**, který nabírá děti od tří let věku. TAKT Liberec se specializuje především na moderní tance, jako je Street dance. Děti se učí jednotlivé kroky formou hry, aby si je lépe zapamatovaly a výuka je bavila. Hodiny mohou probíhat kromě prostorů taneční školy také v prostorech mateřské školy v odpoledních hodinách. Pro předškolní děti je vytvořeno uskupení Mini 1 a Mini 2. Rozdíl mezi nimi je ve věku tanečnicků. V kurzu 1 tančí děti od tří do čtyř let, v kurzu 2 pak děti starší od pěti do šesti let. Děti od sedmi let chodí na lekce pro pokročilejší jedince. Délka jedné lekce je 60 minut jednou za týden a cena je stanovena na 1300 Kč za pololetí. (TAKT Liberec, 2019)

Agentura **Sportkids** umožňuje dětem v Liberci docházet na sportovní kroužky, víkendové akce, nebo příměstské tábory v době prázdnin během celého roku. Všestranný celoroční kroužek naučí aktéry základy gymnastiky, plavání, jízdy na kole i na lyžích. Účastníci jsou rozděleni na dvě skupiny podle věku. Mladší skupina Surikaty má věkovou hranici tři až šest let. Od sedmi let přechází do staršího oddílu Giboni. V průběhu roku se mění sporty typické pro jednotlivé roční období. Na jaře i na podzim převládá jízda na kole a pohybové aktivity ve venkovním areálu. V zimě dominují návštěvy plaveckého bazénu, horolezecké stěny a jízda na lyžích. Kroužek probíhá dvakrát týdně a cena je vyčíslena na 3900 Kč za školní čtvrtletí. Za rok rodič zaplatí 15 600 Kč, v ceně jsou započítané všechny vstupy na jednotlivé aktivity. O prázdninách během roku se kroužek nekoná, agentura nabízí sportovní tábory nebo víkendy. Příkladem může být příměstská Cyklo-sportovní školka, která je určená předškolním dětem v období letních prázdnin. V období jednoho týdne mají účastníci celodenní program, ve kterém nechybí jízda na kole či kolečkových bruslích. Nechybí hraní tenisu nebo fotbalu. Týden aktivit stojí 3300 Kč a děti v tom mají započítané i stravování. (Sportkids, 2019)

Volnočasová organizace **Musictime** nabízí dětem své kroužky mimo jiné i v mateřských školách. Výhodou je, že rodiče nemají starosti s přesunem do vzdáleného volnočasového zařízení na vybranou zájmovou aktivitu. Tato organizace spolupracuje s několika mateřskými školami, kde podle domluvy nabízí kroužek z hudební, taneční nebo jazykové oblasti. Z hudební oblasti mají školy na výběr výuku flétny nebo hry s hudbou. Taneční oblast je zastoupena moderním tancem a z jazykové oblasti nabízí výuku anglického jazyka. Všechny uvedené kroužky mohou navštěvovat děti, které dosáhly věku čtyř let. Pokud je volná kapacita, je možné, aby do mateřské školy na daný kroužek docházelo dítě z jiného prostředí.

Nabízené aktivity mají délku 30 minut a během školního roku organizace garantuje třicet odučených lekcí. Jedna lekce nepřesahuje 35 Kč, za rok tedy jednotlivé zájmové kroužky stojí 1050 Kč. Rodiče mohou vybrat dítěti také individuální výuku vybrané aktivity, která ale rodiče stojí mnohem více peněz. Pro příklad hudební kurz, který probíhá jednou týdně v patnácti lekcích, stojí 4500 Kč. V letních měsících během prázdnin organizace zařizuje pobytové i příměstské tábory. Účastnit se mohou děti, které dosáhly věku čtyř let. (Musictime, 2019)

5.2 Jablonec nad Nisou

Volnočasové instituce v Jablonci nad Nisou jsou vyobrazeny na obr. 2. Pro přehlednější zobrazení jsem zvolila dva sloupce. Pořadí institucí není úmyslné vzhledem k oblíbenosti nebo návštěvnosti.

Středisko volného času Vikýř	Atletický klub Jablonec nad Nisou
Taneční škola Magdaléna	Fitkids
Junák – český skaut	Taneční škola Topdance
Sokol Jablonec nad Nisou	Rodinné centrum Klubíčko
Sbor dobrovolných hasičů Rychnov u Jablonce nad Nisou a Bratříkov	Základní umělecká škola Jablonec nad Nisou

Obrázek 2 Vybrané volnočasové instituce v Jablonci nad Nisou

Jablonecké středisko volného času nese název **Vikýř**. Mimo volnočasových aktivit se zaměřuje také na výukové programy pro mateřské a základní školy. Od září do června nabízí různé druhy zájmových kroužků, o prázdninách zajišťuje příměstské i pobytové tábory. Pro děti navštěvující mateřskou školu se týkají pouze týdenní příměstské tábory. Program je vždy přizpůsobený dané věkové kategorii dětí. Ze sportovních zájmových kroužků může předškolák navštívit Fotbal, ten je určený pro děti čtyřleté až šestileté. Fotbal se koná dvakrát týdně hodinu a půl, kdy děti trénují fotbalové techniky. Završením jsou různé turnaje nebo soutěže. Roční poplatek činí 1800 Kč za dítě. Dále může docházet na Sportík, který je pro děti od tří let. Sportík se koná jednu hodinu týdně a děti na něm hrají pohybové hry, aby si vyzkoušely běhání, chytání a házení míče nebo skákání. Cena kroužku je 1500 Kč za rok. Posledním sportovním kroužkem jsou Jogínci I., kam dochází děti od čtyř do šesti let. Cílem je seznámit děti s jednoduchými prvky jógy. Společně cvičí jednu hodinu týdně a roční poplatek za docházení je ve výši 1200 Kč. Dále Vikýř nabízí taneční kroužky, které spolu se sportovními utváří pohybový celek. Z tanečního odvětví mohou rodiče přihlásit na tři

kroužky. Prvním kroužkem je Street dance I., který mohou navštěvovat děti od pěti let. Jedná se především o základy tance a jednoduché sestavy. Tréninky probíhají jednu hodinu týdně a částka za přihlášení dosahuje 1800 Kč ročně. Další taneční nabídkou je Malá Nisanka I. a II. Rozdíl mezi nimi je ve věku účastníků. Malá Nisanka I. Je pro děti od tří do čtyř let, Malá Nisanka II. je pro děti od pěti do šesti let. Kroužek se týká lidových písní, lidových tradic a folklóru. Děti se schází jednou týdně po dobu jedné hodiny. Poplatek za kroužek je 1400 Kč za rok. Třetím tanečním kroužkem jsou Mažoretky pro děti od čtyř do šesti let. Náplní kroužku jsou základy tance a technika točení s hůlkou. Dívky navštěvují Mažoretky jednu hodinu týdně a cena za kroužek je 1600 Kč za rok.

Z výtvarného odvětví nabízí Vikýř předškolním dětem kroužek Paletka, který je pro děti čtyřleté až sedmileté. Jednu hodinu týdně si děti kreslí, malují nebo pracují s papírem. Náplní paletky je hlavně příprava na základní školu a cena kroužku je 1200 Kč za rok. Vikýř nabízí předškolním dětem i výuku angličtiny. Předškolní angličtina se koná jednou týdně jednu hodinu a je učená dětem od čtyř do šesti let. Během výuky se děti učí základní orientaci v cizím jazyce. Cena je stanovena na 1200 Kč za dítě na rok. Docházet může předškolák od pěti let i na chovatelské kroužky. Prvním jsou Chovatelé I., kde se během roku naučí, jak se má postarat o různá zvířata a jak se k nim má chovat. Společně se schází dvě hodiny týdně a poplatek za přihlášku je vyčíslený na 1600 Kč za rok. Druhým chovatelským kroužkem je Rákosníček, který je také pro děti od pěti let. Rákosníček je zaměřený na přímý kontakt s ptáky, hlodavci nebo králíky. Zaměřuje se na ekologickou výchovu u dětí dvě hodiny týdně. Cena Rákosníčka je 1600 Kč ročně.

Středisko volného času Vikýř stejně jako Dům dětí a mládeže Větrník v Liberci nabízí kroužky pro nejmenší, které mají formu docházení rodičů s dětmi na určený blok. Během bloku lektori nabízí dětem různé aktivity na jejich všestranný rozvoj. Kroužek s názvem Broučci stojí 2800 Kč na rok a rodiče s dětmi dochází jednou týdně. Pokud by rodiče chtěli docházet s dětmi víckrát do týdne, částka za kroužek se násobí. (SVČ Vikýř, 2019)

Základní umělecká škola Jablonec nad Nisou nabízí dětem od pěti let přípravné studium hudebního oboru. Pomocí her se děti seznamují s hudebními pojmy, trénují intonaci a rytmus. Přípravné studium má i praktickou část, která představuje základy hry na zvolený hudební nástroj. Děti mohou docházet i do přípravného pěveckého sboru Iuventus, Gaude! Podmínky pro přijetí do přípravného studia jsou schopnost dítěte vést dialog, přednes oblíbené lidové písně a vytleskání zadaného rytmu. Z tanečního oboru mohou pětileté děti navštěvovat taneční

průpravu, která napomáhá k pohybovému rozvoji. V průpravě se seznamují s tancem lidovým, moderním, klasickým a také s taneční gymnastikou. Posuzovacím měřítkem pro přijetí je hbitost a ohebnost uchazeče. Výtvarný obor se pro děti předškolního věku škola nenabízí, podmínkou je nástup do první třídy. V literárně-dramatickém oboru je podmínka stejná, uvádí se, že dítě dochází na kroužek na prvním stupni základního vzdělávání. (ZUŠ Jablonec nad Nisou, 2019)

Ve **skautském středisku v Jablonci nad Nisou** oficiálně existuje oddíl, který je složený z dětí předškolního věku. Takto složenému oddílu se ve Skautu říká Benjamínci a v Jablonci nesou jméno Skřítci. Věkové rozpětí je od čtyř do šesti let. Společné hodinové schůzky se konají v klubovně v Rýnovicích jednou týdně. Malí Skauti se zde učí být samostatní, hrát poctivě a čestně i být dobrým kamarádem. Cena Skauta se pohybuje od 500 do 1000 Kč za rok. Cena zahrnuje příspěvek na provoz oddílu a náplň společných schůzek. V Liberci oficiálně oddíl Benjamínků není, nicméně je možné, že po dohodě sníží věkovou hranici a zařadí předškoláka do oddílu Světlušek či Vlčat. (Skauting, 2019)

Sokol Jablonec nad Nisou se zaměřuje na děti už od dvou a půl let. V tomto věkovém období dochází na cvičení rodičů s dětmi jednou týdně na šedesát minut. Od čtyř do sedmi let Sokol zařazuje jednotlivce do předškoláků, kteří se schází také jednou za týden na jednu hodinu. Sokolovna se nachází přímo v centru Jablonce nad Nisou a má blízko do Jizerských hor. Finanční dotace na provoz dostává přímo od města nebo Nadace Preciosa. (Sokol Jablonec nad Nisou, 2019)

V lokalitě Jablonec nad Nisou, dochází děti předškolního věku na **hasičský kroužek** k dobrovolným hasičům. Jedná se o stanici **v Rychnově u Jablonce nad Nisou a v Bratříkově**. Děti předškolního věku se hravou formou učí zaměřením na cíl, techniky běhání a spolupráci v týmu. V obou sborech dobrovolných hasičů se kroužku mohou zúčastnit chlapci i děvčata od tří let. Mladí hasiči se schází jednou týdně na devadesát minut. Provoz sborů dobrovolných hasičů financují obce a finančně přispívají i různé nadace. (SDH Rychnov u Jablonce nad Nisou, 2019, SDH Bratříkov, 2019)

Z komerční sféry jsem v Jablonci nad Nisou vybrala agenturu **Fitkids**. Dětská sportovní agentura Fitkids nabízí sportovní aktivity dětem od tří let. V rámci agentury může dítě navštěvovat kroužek, na který dochází celý rok, nebo může docházet o prázdninách na příměstské tábory. Celoroční kroužek se koná mimo Jablonec nad Nisou i v sousedním Liberci od září do června. Probíhá dvakrát do týdne na dvě hodiny a náplň jednotlivých

setkání se odvíjí od ročních období. Na podzim jsou nejčastější hry v tělocvičně a cyklistika společně s víkendy na jízdnicích kolech. V zimě děti chodí s instruktory na lezeckou stěnu, do plaveckého bazénu a uskutečňují se víkendy na lyžích. Na jaře se podle počasí kroužek odehrává buď v tělocvičně, kde se hrají pohybové hry, nebo venku, kde děti jezdí na kole. Po zimě se opět organizují víkendy na kole. Cena kroužku je 17 000 Kč za rok. Rodiče mají možnost částku zaplatit na čtyři části. V celkové sumě už jsou zahrnuty všechny vstupy do sportovišť, včetně dopravy, pojištění a permanentky na lyžařských víkendech. Organizace zároveň spolupracuje i s některými mateřskými školami v Libereckém kraji, kterým nabízí pořádání školky v přírodě nebo realizaci programu „Kdo neskáče, není fit.“ Program zprostředkovává kurzy plavání, cyklistiky nebo lyžování. Děti vybraný kurz absolvují postupně během předškolního vzdělávání, aby napomáhal zdravému vývoji. Podstatné je, aby všichni účastníci, kteří jsou do programu zapojeni, měli rovnocenný přístup ke sportu. (Fitkids, 2019)

Taneční kroužek pro předškoláky poskytuje **Taneční škola Topdance**. Taneční a pohybová průprava se vyučuje od září do června a poplatek za jedno pololetí činí 1490 Kč. Během jedné lekce, která trvá 45 minut, se děti seznamují s tanečními kroky a jejich variacemi. Děti z mateřských škol se můžou hlásit na kroužek během celého roku, protože kroky tanců se v průpravě neustále opakují. Postupně se v průběhu roku účastníci seznámí s tanci moderními, latinskoamerickými a standardními. (Topdance, 2019)

V Rychnově u Jablonce nad Nisou umožňuje docházení na taneční kurzy **Taneční škola Magdaléna**. Pro děti od tří do šesti let otvírá každý rok přípravnou taneční a pohybovou výchovu, která se zaměřuje na hry, kterými přibližuje jednotlivé kroky. V šesti letech dítěte se rodič může rozhodnout, jestli jeho potomek bude docházet na výuku jednotlivých tanců nebo nikoli a školu opustí. Přípravná skupina se schází jednou týdně po dobu čtyřiceti pěti minut. Školné na jedno pololetí je 1000 Kč, za rok rodiče zaplatí 2000 Kč. (Taneční škola Magdaléna, 2019)

Dále se na tomto místě nachází **Rodinné centrum Klubičko**, které nabízí dílničky a taneční kroužek pro děti předškolního věku. Cena dílniček je 1200 Kč za pololetí a koná se dvakrát týdně po dobu sto dvaceti minut. Děti mohou chodit jen jednou týdně. Cena tanečního kroužku je stanovena na 1500 Kč, kdy se děti schází jednou týdně na sto dvacet minut. Činnosti jsou nabízené dětem od tří let. (RC Klubičko, 2019)

Atletický klub Jablonec nad Nisou nabírá mezi své sportovce také děti od pěti let. Pokud rodiče zaplatí příspěvek klubu ve výši 3500 Kč ročně, může dítě v klubu sportovat. Tréninky se konají každý den od 16 hodin a náborů probíhají souběžně. Rodič může přijít s dítětem kdykoli v uvedených hodinách. Děti od pěti let chodí do atletické přípravy, kde rozvíjí všeobecné pohybové dovednosti. Až po základních dovednostech přichází na řadu sportovní specializace. (AC Jablonec nad Nisou, 2019)

5.3 Turnov

Turnovské vybrané volnočasové instituce jsou zobrazeny na obr. 3. Pro lepší přehlednost jsem zvolila dva sloupce. Pořadí jednotlivých zařízení je náhodné, není úmyslné z hlediska oblíbenosti.

Středisko volného času - Žlutá ponorka Turnov	Sbor dobrovolných hasičů Karlovice
Základní umělecká škola Turnov	Atletický klub Syner Turnov
Junák – český skaut	Tělovýchovná jednota Turnov
Tělovýchovná jednota Sokol Turnov	Fotbalový klub Sedmihorky
Klub lyžařů Turnov	Taneční a pohybová škola Ilma

Obrázek 3 Vybrané volnočasové instituce v Turnově

Středisko volného času – Žlutá ponorka Turnov je navštěvována více než 700 návštěvníky ročně. Aktivity tohoto střediska se konají v domovské budově Žlutá ponorka nebo také na sportovištích či základních školách ve středu a okolí města. Středisko se pyšní organizací a zajištěním nejméně 50 kurzů a zájmových kroužků, které mají různorodou specializaci. Kromě zájmových kroužků Žlutá ponorka nabízí různé příměstské a pobytové tábory, karnevaly, pobytové akce nebo soutěže sportovního zaměření. Spolupracují s klubem astronomů Libereckého kraje a participují na chodu hvězdárny v Turnově.

Věková hranice zájmových aktivit je šest let. Zájmový kroužek pro dítě mladší není ve středisku k nalezení. Zároveň zde není podmínka, že dítě musí navštěvovat základní školu. Kroužky může navštěvovat dítě, které je v mateřské škole a má odklad školní docházky. Dítě v rámci střediska může docházet na základny bruslení, které se konají jednou týdně vždy jednu hodinu na turnovském zimním stadionu. Pohybové kroužky dále tvoří pohybové hry, které se konají na dvou základních školách a sportovní hale. Pohybové hry trvají týdně hodinu až hodinu a půl, podle toho na jakém místě se realizují. Děti mohou navštěvovat florbalovou přípravku, která děti formou soutěží a her seznamuje s technikami míčového sportu. Florbal

může dítě navštěvovat jednou za týden po dobu půl druhé hodiny ve sportovní hale nebo po dobu hodiny v místní sokolovně. Taneční kroužek pro takto malé děti realizuje středisko jen jeden a to Irské tance, které se tančí v budově střediska hodinu týdně. Z výtvarného zaměření nabízí Žlutá ponorka pět kroužků. Tvořínek A a Tvořínek B, které se liší pouze dnem konání. Děti si na Tvořínku vyzkouší různé výtvarné techniky a přírodní materiály. Důležitý je hlavně prožitek z činnosti, cílem není výsledek snažení. Děti navštěvují Tvořínek jednou týdně a trvá hodinu a půl. Dalšími jsou výtvarné kroužky A, B a 1, které mají rozdíl v místě a čase konání. Kroužek seznamuje děti jednou za týden s klasickými i netradičními výtvarnými technikami hravou formou, po dobu dvou hodin. Kroužky A a B se odehrávají přímo v hlavní budově Žluté ponorky, kroužek 1 se odehrává na základní škole. Z hudebního zaměření si šestileté děti mohou vybrat hru na flétnu, která se koná jednou za týden jednu vyučovací hodinu na základní škole. Cena kroužků se pohybuje od 350 do 700 Kč za pololetí. (Žlutá ponorka, 2019)

Základní umělecká škola Turnov má 650 žáků, kteří mohou navštěvovat čtyři umělecké obory. Je to obor hudební, taneční, výtvarný a literárně-dramatický. Škola se řídí školním vzdělávacím plánem a součástí je i hodnocení žáků. Hodnocení by mělo být pro žáka motivací a také informací, jak se mu daří. Zároveň je to zpětná vazba také pro jeho rodiče. Hodnocení má formu klasifikace jako na základní škole. Výuka jednotlivých kroužků se řídí rozvrhem hodin a jedna vyučovací hodina trvá 45 minut. Základní umělecká škola Turnov přijímá žáky až od 6 let, kdy podmínkou je nástup na základní školu. Ojediněle přijmou žáka mladšího, který prokáže mimořádné nadání a to do pěveckého sboru Karmínek. Při přijímání dítě musí prokázat znalost písně rozsahu kvinty a zazpívat ji. Mělo by umět vytleskat rytmus a zopakovat předzpívanou melodii. Karmínek se schází jednou týdně na dvě vyučovací hodiny, kdy poplatek za účast činí 700 Kč za pololetí. (ZUŠ Turnov, 2019)

Český Junák má v Turnově celkem čtyři oddíly ve věku Benjamínků. Oddíl Habokawy je určen skautům od pěti do deseti let a schází se jednou týdně na 75 minut. Další jsou Paviáni, které mají věkové rozmezí šest až sedm let. Paviáni mají jednu hodinovou schůzku za týden. Nejdéle se schází 1. Dívčí oddíl a 4. Chlapecký oddíl, jejich schůzky jsou naplánované na hodinu a půl každý týden. Dívčím je pět až osm let a chlapcům šest až devět let. Na schůzku si skauti nosí notes, psací potřebu, jídlo a pití, oblečení vhodné na venkovní nošení a přezůvky. (Skaut, 2019)

Sportovní oblast nabízí v Turnově občanské sdružení Sokol. **Tělocvičná jednota Sokol Turnov** nabízí cvičení určené přímo pro předškolní děti. Každý dětský člen platí příspěvek 700 Kč za kalendářní rok. Po zaplacení dostává sportovní tričko Tělocvičné jednoty Sokol Turnov a může navštěvovat pravidelné sportovní aktivity vymezené v rozvrhu. Cvičení pro předškolní děti se pořádá dvakrát týdně po dobu jedné hodiny. (Sokol Turnov, 2019)

Z nekomerční sféry dále působí **Klub lyžařů Turnov**, kteří pořádají Lyžařskou školu pro děti od pěti let. Rodiče mohou děti přihlásit na výuku jízdy na lyžích nebo snowboardu. Podmínkou je, že děti musí mít svoje lyže v perfektním stavu. Lyžařská škola se koná v průběhu ledna a února, jde o pět sobot na sebe navazujících. Rodiče dětem dávají pouze peníze na vlek, podle toho, kam se škola vydá lyžovat a jaký je ceník vleků. V lednu 2019 se cena pohybovala od 150 do 250 Kč. (Lyžařská škola Turnov, 2019)

Sbor dobrovolných hasičů Karlovice pořádá pro děti od tří do šesti let hasičskou přípravku. Na ní mohou docházet chlapci i dívky. Děti na hasiče dochází jednou týdně na hodinu a půl. Během tohoto času hrají různé pohybové i seznamovací hry a soutěží v různých disciplínách. Hasiči pořádají několikrát do roka společenské akce, kterých se účastní obyvatelé obce. Sbor dobrovolných hasičů dotuje obec a finance dostává i od různých sponzorů. (SDH Karlovice, 2019)

Komerční sféru zastupuje **Atletický klub Syner Turnov**, který pořádá pro děti od pěti let atletické tréninky. Klub spolupracuje se základními školami ve městě, které mají zřízené sportovní třídy. Trénink předškolních dětí trvá šedesát minut a rodiče si mohou sami určit, jestli jejich dítě bude chodit na atletiku jednou nebo dvakrát týdně. Od tohoto rozhodnutí se odvíjí i cena. Při tréninku jednou týdně rodič zaplatí 2000 Kč za rok, při tréninku dvakrát týdně se cena zvýší na 3000 Kč za rok. (AC Turnov, 2019)

Pohybové aktivity nabízí i **Tělovýchovná jednota Turnov**, která má více než dvacet oddílů a sedm sportovních areálů. Kromě sportovních aktivit pořádá o prázdninách pro děti i příměstské tábory. Rodiče s dětmi mohou jednorázově docházet na aerobic, kickbox, orientační běh, squash nebo badminton. (TJ Turnov, 2019)

Fotbalovou přípravku pro děti poskytuje **Fotbalový klub Sedmihorky**. Tréninky se konají dvakrát týdně a jeden trénink trvá hodinu a půl. Roční členský příspěvek klubu činí 2000 Kč a rodiče mají možnost ho hradit měsíčně po 200 Kč. Děti si osvojí základní techniky fotbalu na různých pohybových hrách, které jsou přizpůsobeny jejich věku. Starší děti postupují

do další skupiny, která se více zaměřuje na jednotlivé triky a techniky tohoto sportu. (FK Sedmihorky, 2019)

Taneční a pohybová škola Ilma poskytuje dětem od mateřské školy výuku tance. Po základních kurzech se jednotlivci mohou dostat do soutěžních souborů. Prvním kurzem, který komerční škola nabízí, jsou Předškoláci. Do něj se mohou hlásit zájemci do šesti let věku. Jedná se o základní techniky většiny tanců a obecnou přípravu. Tančí se celá škála tanců od polky po hip-hop. Kurz se koná jednou týdně po dobu jedné hodiny. Poplatek se hradí vždy za jednu hodinu a činí 100 Kč. Při 4 týdnech v měsíci vyjde kurz na 400 Kč měsíčně. (Ilma, 2019)

6 Praktická část

V praktické části diplomové práce se zabývám analýzou, jakým způsobem tráví volný čas děti předškolního věku. Toto věkové období je pro mě srdcovou záležitostí. Zajímají mě činnosti, kterým se děti věnují po příchodu z mateřské školy domů. Kolik volného času mají a jakým způsobem ho využívají.

6.1 Cíl diplomové práce

Cílem mé práce je zjistit náplň a možnosti trávení volného času dětí předškolního věku ve vybraných lokalitách a porovnat je. Zaměřím se na děti od tří do sedmi let, u kterých budu zjišťovat, jakým způsobem tráví volný čas. Zajímají mě rozdíly mezi jednotlivými lokalitami a popřípadě věkové rozdíly v návštěvnosti zájmových aktivit. Průzkum jsem realizovala v mateřských školách v Libereckém kraji. Výzkumnou metodou byl zvolen dotazník, který jsem pro tuto práci sama vytvořila.

6.1.1 Výzkumné otázky

Pro zvolené téma v diplomové práci jsem si položila tři výzkumné otázky. Odpovědi na dané otázky budu zjišťovat dotazníkovým šetřením.

- Výzkumná otázka č. 1

Jakým způsobem děti předškolního věku nejraději tráví volný čas?

- Výzkumná otázka č. 2

Liší se náplň volnočasových aktivit nabízených dětem předškolního věku v menším městě a v Liberci?

- Výzkumná otázka č. 3

Jaké kritérium je rozhodující při volbě volnočasových aktivit dětí předškolního věku?

6.2 Vybrané metody šetření

Jako výzkumnou metodu pro zjištění potřebných informací vztahující se k náplni volného času dětí předškolního věku jsem zvolila kvantitativní výzkum. Ten pracuje s číselnými údaji, které může uvádět v procentech nebo vypočítat jejich průměr. Sběr dat provedu dotazníkovým šetřením. Rozhodla jsem se pro tuto metodu z důvodu hromadného získávání údajů.

Informace jsem získávala ve vybraných lokalitách Libereckého kraje od sto dvaceti dotazovaných respondentů. Těmi jsou rodiče dětí předškolního věku. Dotazník jsem vytvořila sama pro potřeby diplomové práce a skládá se celkem z dvanácti položek. Objevují se v něm otázky uzavřené, polouzavřené i otevřené. Respondent je seznámen, v jakém případě může určité otázky vynechat a je navigován, na které otázky má pokračovat. Ještě před samotným vyplněním dotazníku byli respondenti ubezpečeni, že výsledky dotazníku použiji pouze pro potřeby diplomové práce a nebudou nikde jinde publikovány.

V první části dotazníku se objevují otázky zjišťující obecné informace o dítěti a otázky na zjištění nejčastějšího způsobu trávení volného času. Prostřední část dotazníku se věnuje zájmovým kroužkům. V této části může respondent některé položky přeskočit, pokud jeho dítě žádný zájmový kroužek nenavštěvuje. V poslední části se objevují otázky, které zjišťují kritérium výběru volnočasových aktivit a dobu trávení volného času v přírodě nebo u televize. Dotazník je k nahlédnutí v příloze A.

6.3 Vybraný zkoumaný vzorek

Zkoumaný vzorek tvoří děti předškolního věku v Libereckém kraji. Za děti předškolního věku vyplňovali dotazník jejich zákonní zástupci. Zkoumaný vzorek je sestavený ze sto dvaceti dětí předškolního věku ve vybraných lokalitách Libereckého kraje. Za lokality byly zvoleny Liberec, Jablonec nad Nisou a Turnov. Všechna uvedená města jsou zastoupena čtyřiceti respondenty. Místa jsem vybrala záměrně z důvodu rozlohy i počtu obyvatel měst a také z důvodu osobní známosti s učitelkami, které v mateřských školách učí.

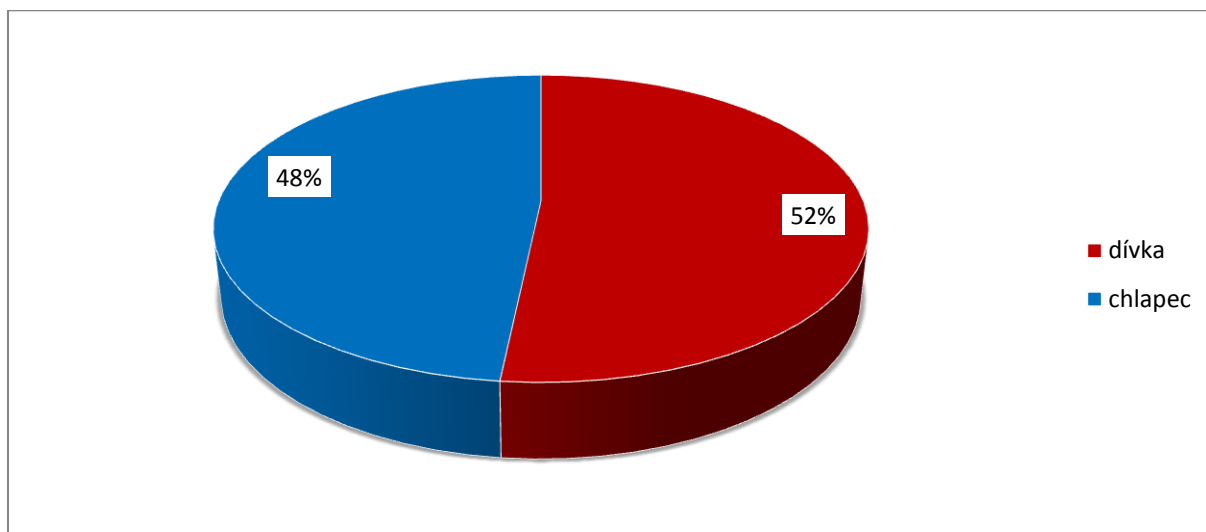
6.4 Výsledky a vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazníky jsem zanesla do mateřských škol a požádala učitelky o předání respondentům. Rodiče tak mohli vyplnit dotazník přímo v šatně, při oblékání jejich dítěte, nebo si ho mohli vzít domů. Vyplněné dotazníky mi učitelky mateřských škol předaly v Liberci. Při předávání jsem si vždy poznamenala, ve kterém městě byly dotazníky vyplněny, abych mohla později lokality porovnat. Celkem se vrátilo 120 dotazníků, 40 z každé zkoumané lokality.

- První otázka: Jaké je pohlaví a věk Vašeho dítěte?

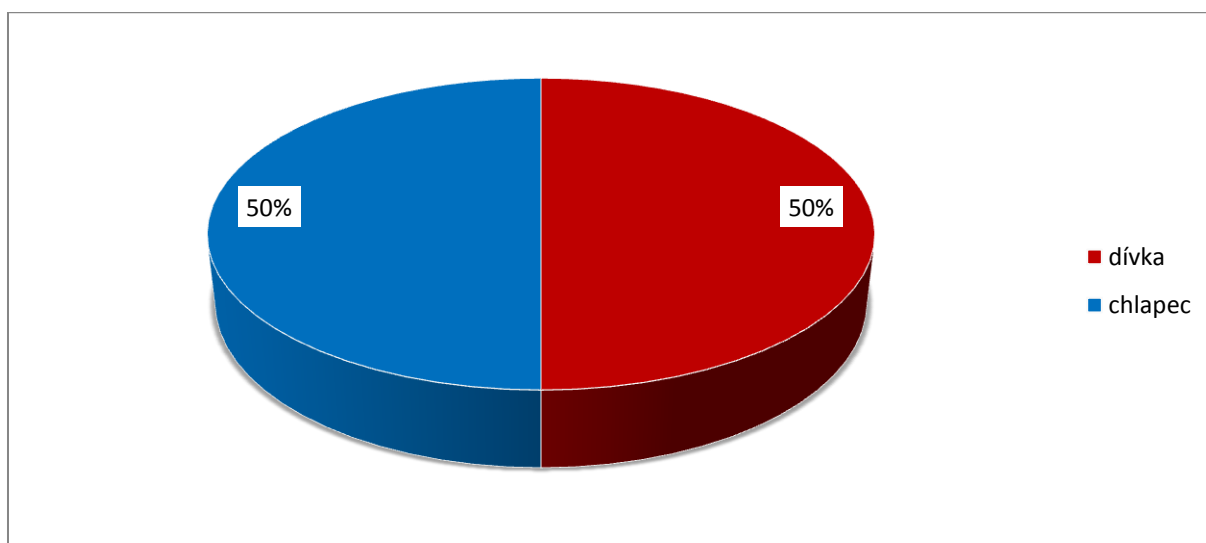
Zahajovací otázka měla poslání zjistit, jaký věk a pohlaví ve zkoumaném vzorku převládá. Tato položka později určuje rozdělení dětí na mladší a starší. Diferenciace je nutná, aby nedošlo k tomu, že děti ve věku od tří do čtyř let budou srovnávány s dětmi, které mohou jít

příští rok na základní školu, tedy od pěti do sedmi let. Celkové zastoupení pohlaví můžeme vidět na obr. 4. V počtu sto dvaceti dětí dívky tvoří 52%, to je šedesát dva dívek. Chlapci tvoří 48% vzorku, tedy padesát osm chlapců.

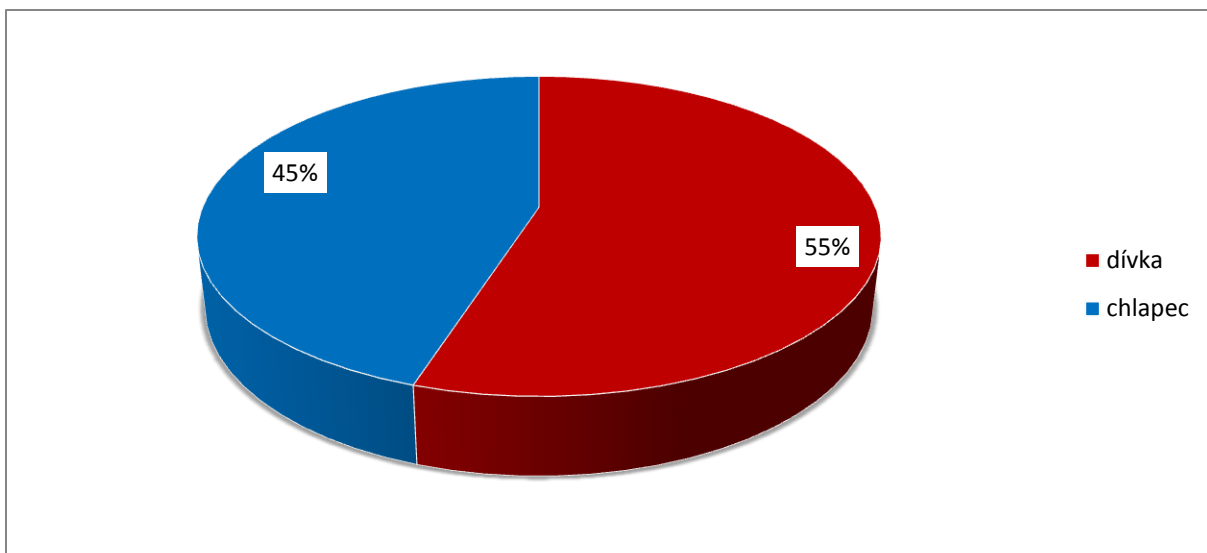

Obrázek 4 Pohlaví dětí v %

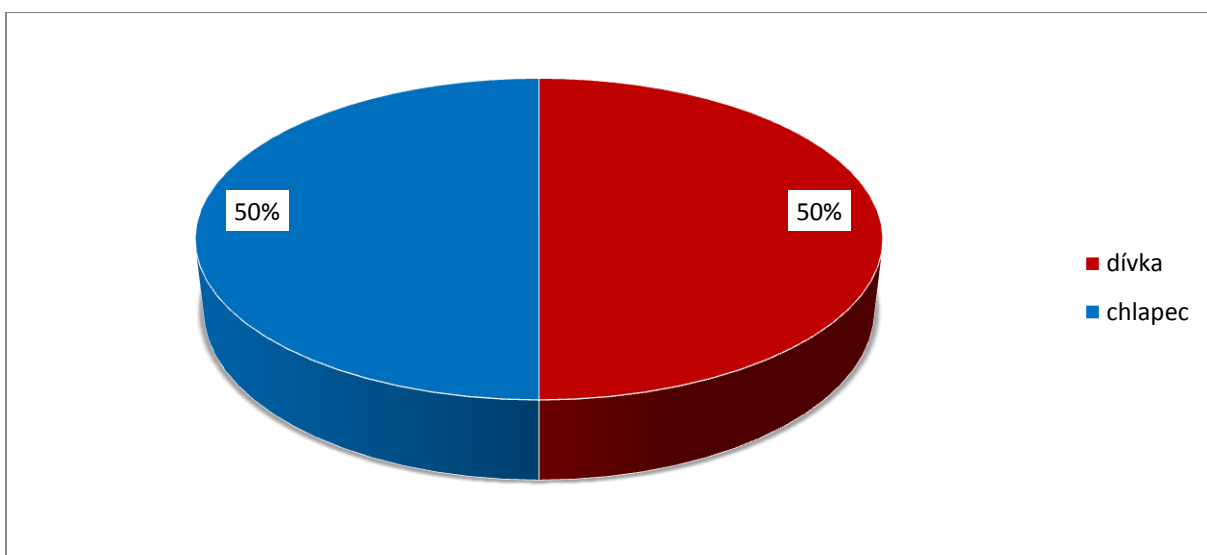
Při zkoumání jednotlivých lokalit bylo zjištěno, že ve dvou lokalitách Liberci a Turnově je pohlaví zcela vyrovnané. V Liberci se navrátilo čtyřicet dotazníků, z nich bylo dvacet dívek a dvacet chlapců. Na obr. 5 můžeme vidět, že obě pohlaví, jsou v Liberci zastoupeny 50%. Jablonec nad Nisou tvoří z navrácených čtyřiceti dotazníků dvacet dva dívek a osmnáct chlapců. Na obr. 6 vidíme, že dívky představují 55% vzorku a chlapci 45% vzorku. Turnov je stejně jako Liberec z celkového počtu čtyřiceti dětí zastoupen dvaceti dívkami a dvaceti chlapci. Obr. 7 ukazuje, že dívek a chlapců v Turnově je 50%.

Obrázek 5 Pohlaví dětí - Liberec v %

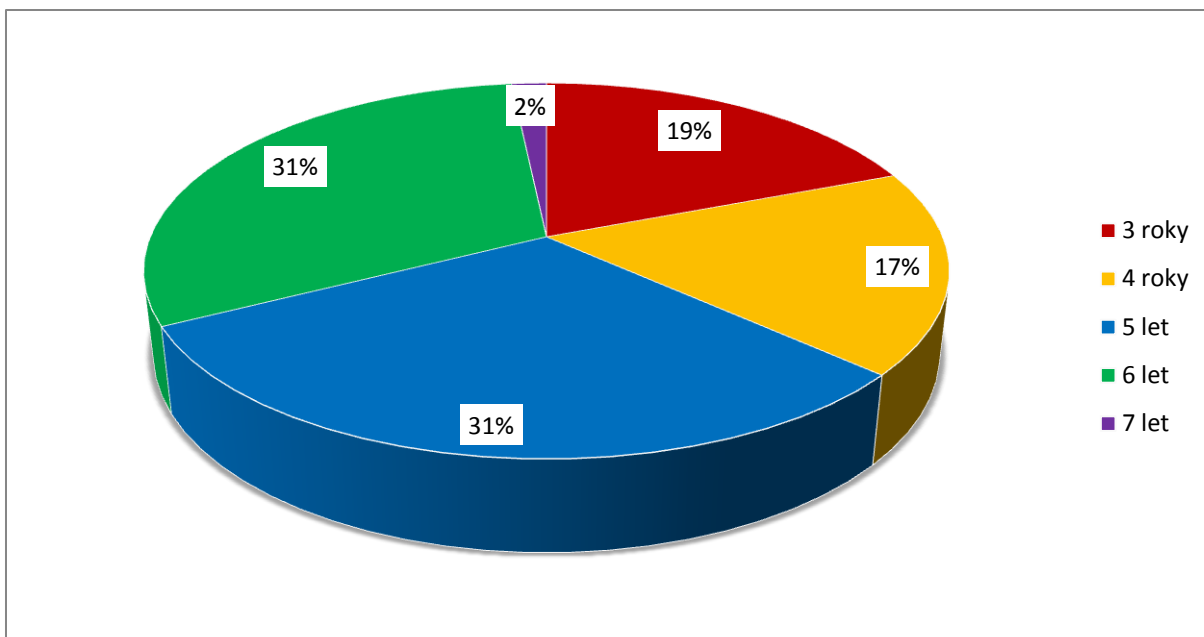

Obrázek 6 Pohlaví dětí - Jablonec nad Nisou v %

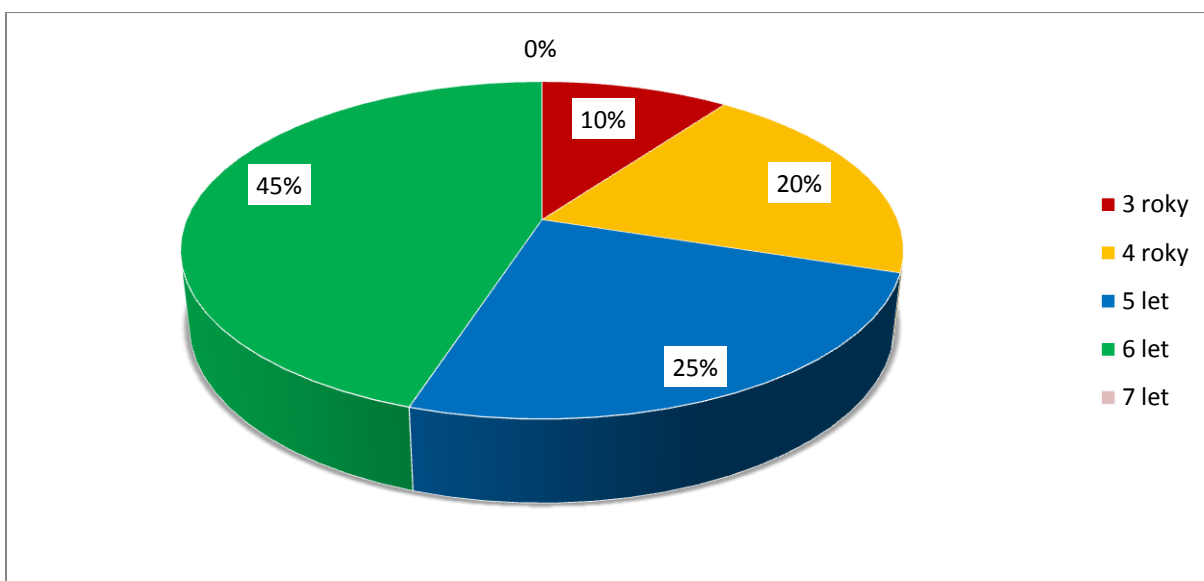
Obrázek 7 Pohlaví dětí - Turnov v %

Věkové rozložení dětí je od tří do sedmi let. Celkově převládají děti pětileté a šestileté, obě kategorie věku mají třicet sedm zástupců, to je 31% v celkovém zastoupení sto dvaceti dětí. Děti tříleté reprezentuje dvacet tři představitelů, tedy 19%. Čtyřletých dětí je ve zkoumaném vzorku 17%, dvacet jedna zástupců a děti sedmileté se objevily v dotaznících pouze dvakrát, jejich celkové zastoupení jsou pouhá 2%. Věkové rozdělení dětí můžeme vidět na obr. 8.

Obrázek 8 Věk dětí v %

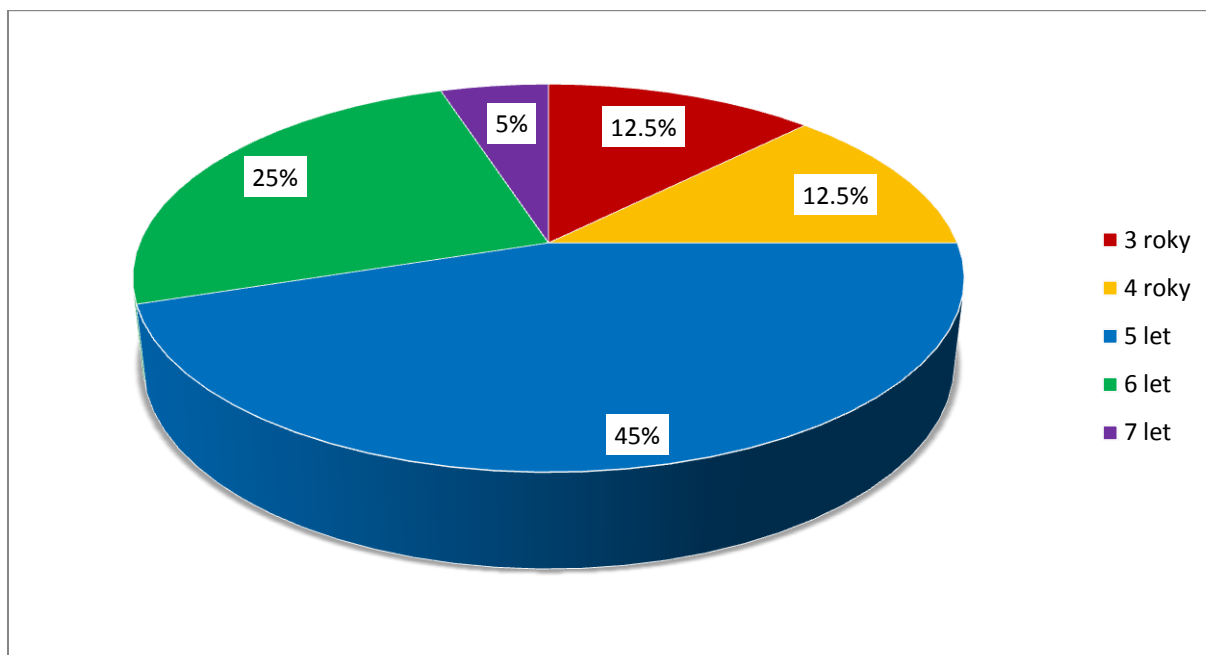
Při zkoumání jednotlivých lokalit zjistíme, jaká věková skupina převládá v jednotlivých městech. V Liberci převládají děti šestileté, které tvoří 45% a jsou zastoupeny osmnácti dětmi. Za nimi jsou děti pětileté, kterých je deset v libereckém vzorku a tvoří 25%. Další skupinou jsou děti čtyřleté, ty se vyskytují v osmi případech, tedy 20%. Poslední věkovou kategorií tvoří tříleté děti, které se objevily ve čtyřech případech a představují tak 10% celkového vzorku čtyřiceti libereckých respondentů. Sedmileté děti se v dotaznících z Liberce neobjevují, nemají ani jednoho zástupce. Rozdělení věku v Liberci je vyobrazeno na obr. 9.

Obrázek 9 Věk dětí - Liberec v %

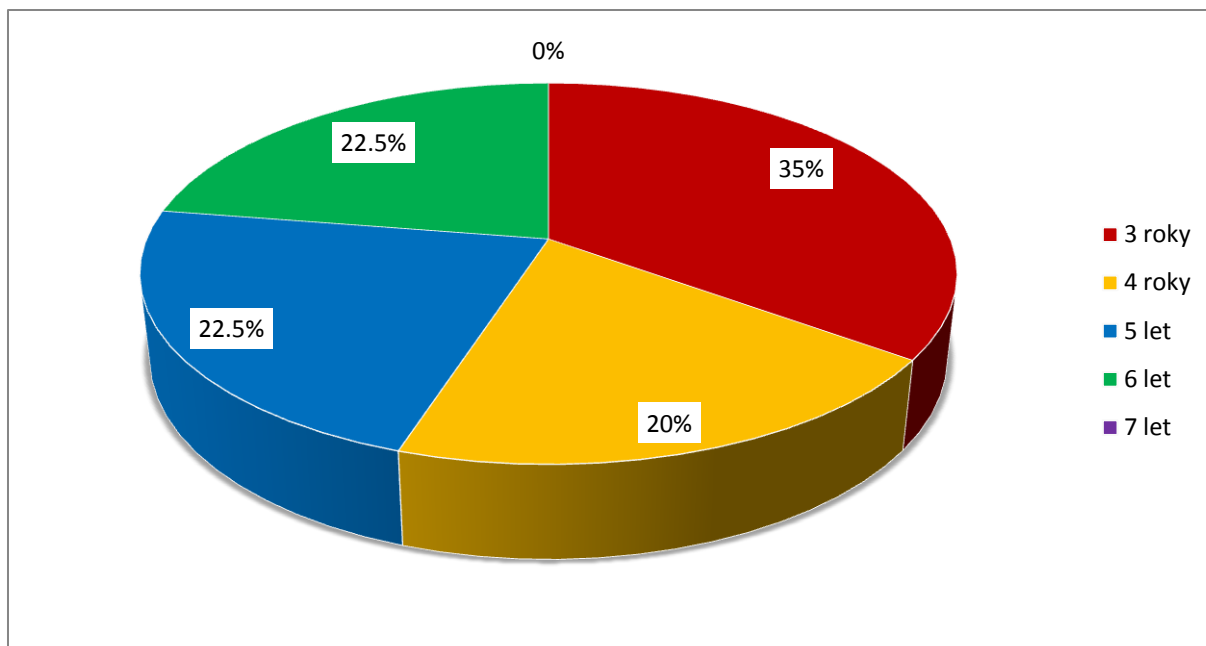

V Jablonci nad Nisou je věkové rozmezí od tří do sedmi let. Je to jediné město, kde mají sedmileté děti své zástupce. Nejstarší předškolní děti se vyskytují v 5% a mají dva představitele. Nejvíce jabloneckých dětí se vyskytuje ve skupině pěti let, jejich zastoupení je osmnáct dětí a tvoří 45% ze čtyřiceti respondentů. Další početnější skupinou jsou šestileté děti, které jsou zastoupeny deseti dotazovanými a představují 25% jabloneckých dětí. V menším počtu se sešly děti tříleté a čtyřleté, obě skupiny mají pět respondentů a představují 12,5% jabloneckého vzorku. Věkové rozdělení v Jablonci nad Nisou najdeme na obr. 10.

Obrázek 10 Věk dětí - Jablonec nad Nisou v %

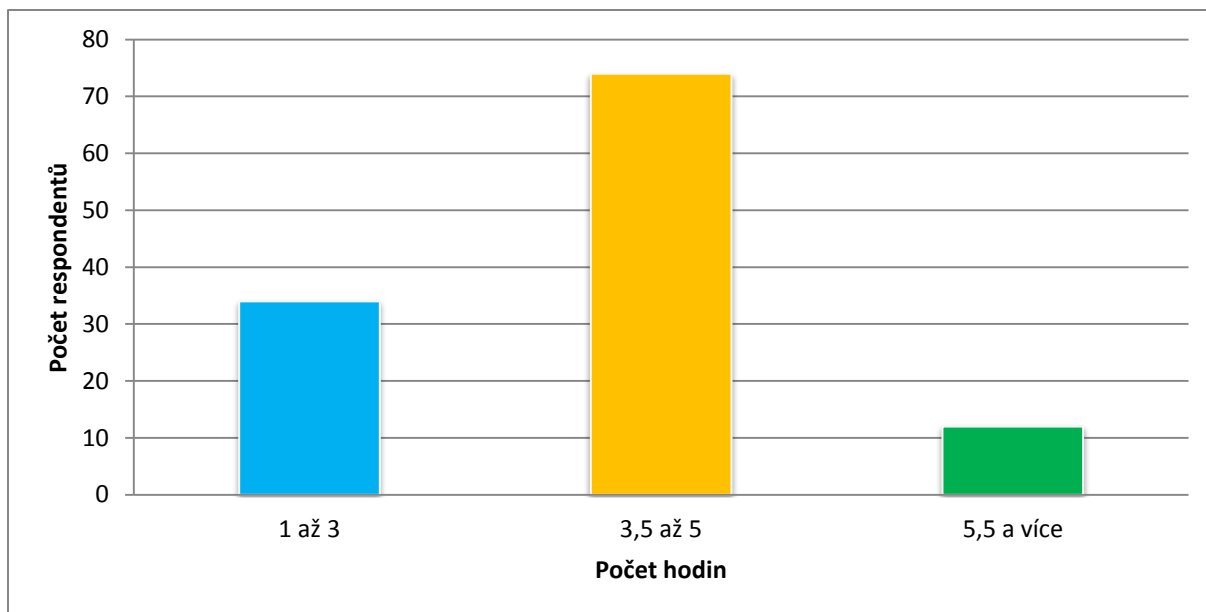
V Turnově tvoří většinu děti mladšího předškolního věku. Tříletých dětí je ve zkoumaném vzorku 35%, tedy čtrnáct zástupců z celkových čtyřiceti turnovských respondentů. Čtyřleté děti se vyskytují v osmi případech dotazovaných a tvoří 20%. Starší předškolní děti, tedy pětileté a šestileté mají v Turnově stejné zastoupení devíti dětí a to znamená 22,5%. Sedmileté děti nejsou zastoupeny žádným respondentem. Věkové rozdělení v Turnově viz obr. 11.

Obrázek 11 Věk dětí - Turnov v %

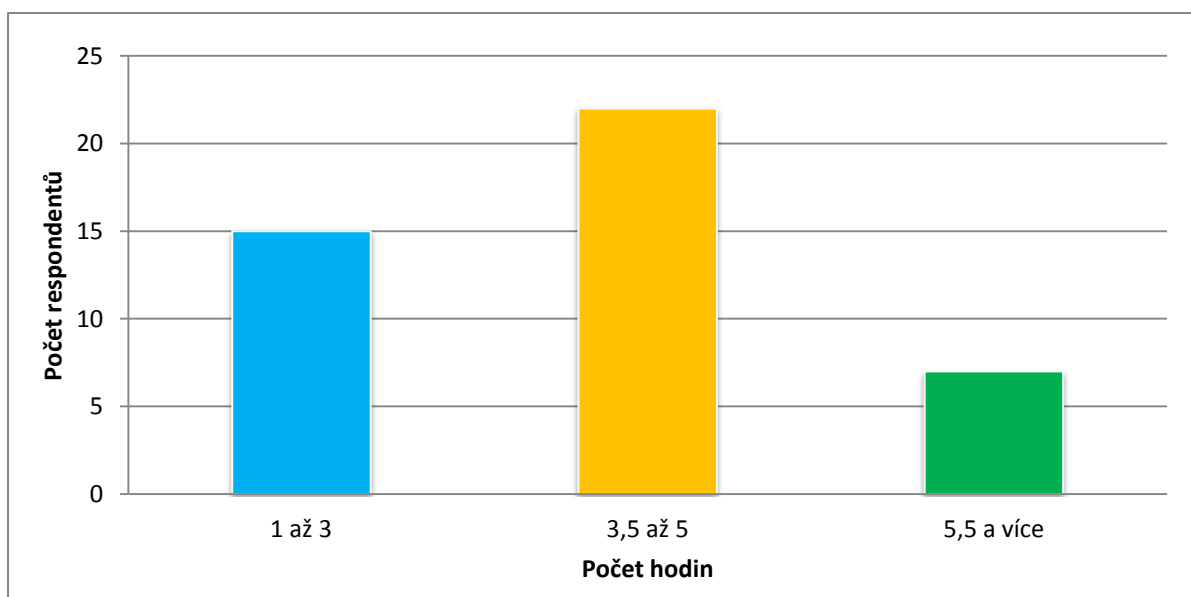
- Druhá otázka: Kolik hodin volného času má Vaše dítě za den?

Tato otázka měla za úkol zjistit, kolika hodinami volného času děti předškolního věku disponují. Odpovědi byly volné, aby čas byl nebyl ovlivněn nabídnutými možnostmi. Rodiče uváděli různé časy od dvou až po osm hodin. Předpokládá se, že děti, které mají časy kolem sedmi nebo osmi hodin chodí z mateřské školy po obědě. Časy jsem seřadila do tří skupin, aby byl graf přehlednější. První skupinou jsou děti, které mají maximálně tři hodiny volného času denně. V této skupině se nachází třicet čtyři dětí z celkového počtu sto dvaceti dětí. Ve druhé skupině, která je charakteristická volným časem od tří a půl do pěti hodin je sedmdesát čtyři dětí. Tato skupina je nejpočetnější, nejvíce z této skupiny rodiče uváděli čas čtyři a pět hodin. V poslední třetí skupině jsou uvedené děti, které mají denně více než pět a půl hodiny. Do této skupiny řadíme devět dětí, jedná se o malou skupinu. Nejvíce je zastoupen čas šest hodin, který uvedlo šest rodičů. Rozdělení hodin volného času dětí je zobrazeno na obr. 12.

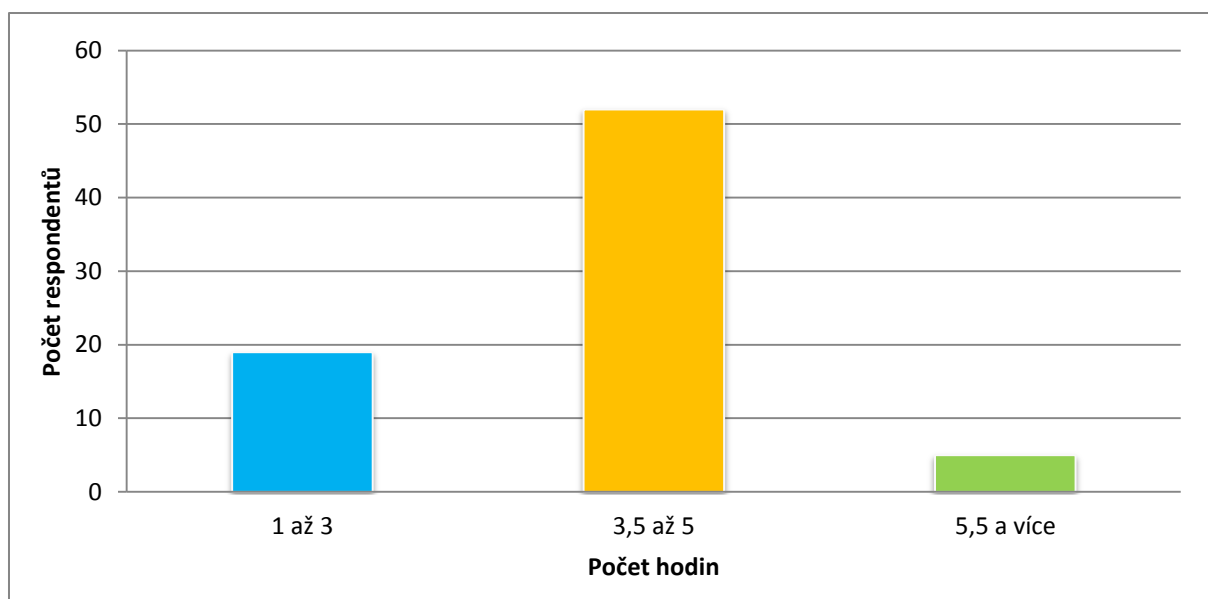

Obrázek 12 Počet hodin volného času dětí

Pro zjištění rozdílu mezi dětmi mladšími a staršími v počtu hodin volného času jsem děti rozdělila na mladší od tří do čtyř let a děti starší od pěti do sedmi let. Mladší skupina je charakteristická tím, že je nováčkem v mateřské škole a bude do ní chodit i příští rok. Starší skupina jsou děti, které věkově mohou jít příští rok na základní školu a mají povinný poslední rok předškolní docházky nebo odklad školní docházky. Mezi věkovými skupinami se nenašly výrazné rozdíly. Volný čas dětí od tří do čtyř let je vyobrazený na obr. 13. Děti pětileté až sedmileté jsou uvedené na obr. 14.

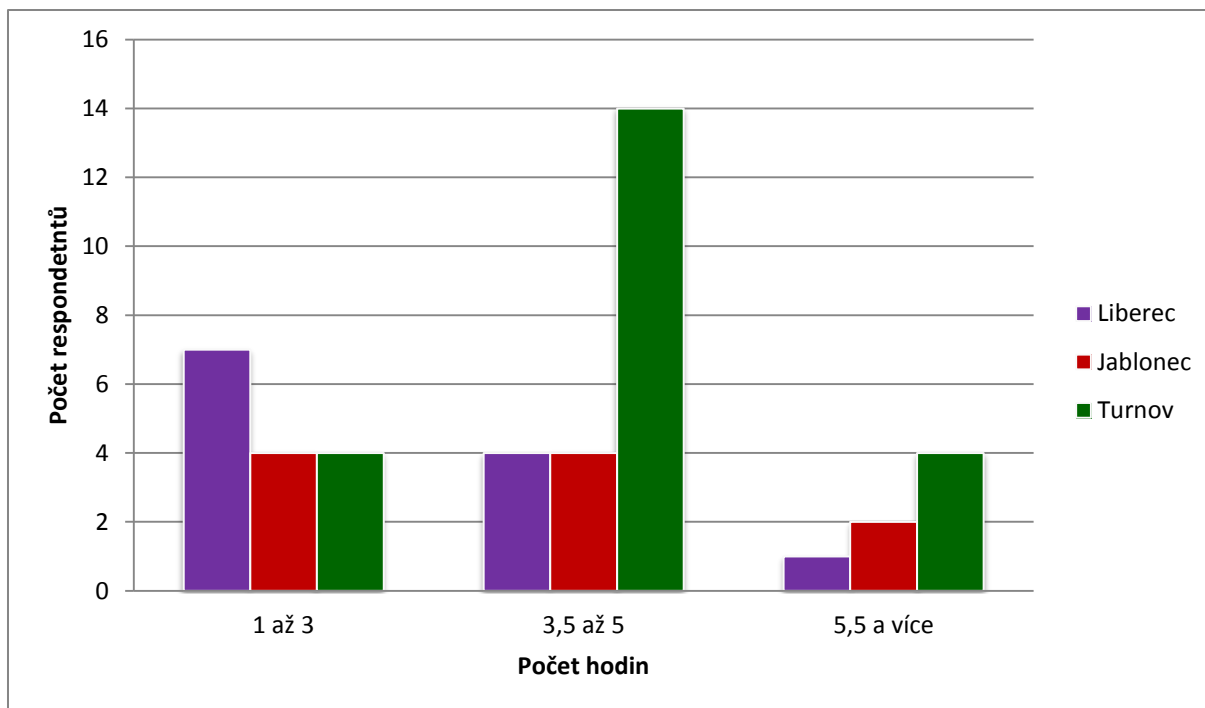

Obrázek 13 Volný čas u dětí ve věku od 3 do 4 let

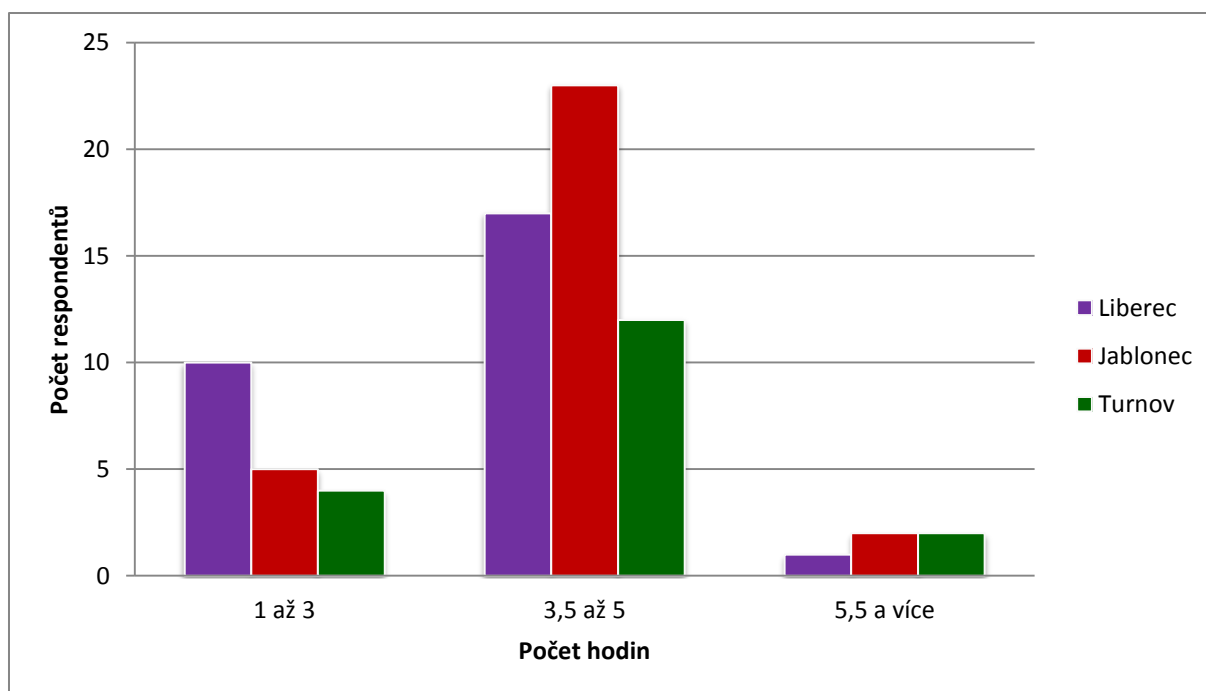
Obrázek 14 Volný čas u dětí ve věku od 5 do 7 let

V porovnání lokalit opět rozdělím děti do věkových skupin, kde zjistím, jestli je v počtu hodin rozdíl mezi městy. Ve skupině věku od tří do čtyř let je čtyřicet čtyři dětí. Z toho dvanáct dětí je z Liberce, deset dětí je z Jablonce nad Nisou a dvacet dva dětí je z Turnova. Děti z Liberce jsou zastoupeny 58% ve skupině do tří hodin volného času, 33% ve skupině od tří a půl do pěti hodin a 9% ve skupině nad pět a půl hodiny. Děti z Jablonce nad Nisou jsou zastoupeny 40% u skupin do tří hodin a od tří a půl do pěti hodin, 20% má volný čas nad pět a půl hodiny. Turnov má nejvíce dětí ve věku od tří do čtyř let. 18% dětí se pohybuje ve skupině do tří hodin volného času, 64% dětí má volný čas od tří a půl do pěti hodin a 18% má více než pět a půl hodiny volného času. Mezi lokalitami jsou vidět rozdíly. V Liberci má nejvíce dětí od tří do čtyř let volný čas do tří hodin. V Jablonci nad Nisou je to rozvrstvené a žádná skupina výrazně nepřevládá. V Turnově převládá volný čas od tří a půl do pěti hodin u této věkové skupiny. Výsledky jsou k vidění na obr. 15.

Obrázek 15 Volný čas dětí od 3 do 4 let mezi lokalitami

Ve skupině dětí od pěti do sedmi let je sedmdesát šest dětí. Z toho je dvacet osm dětí z Liberce, třicet dětí z Jablonce nad Nisou a osmnáct dětí z Turnova. Liberec má volný čas dětí od pěti do sedmi let rozložený 36% do tří hodin, 61% od tří a půl do pěti hodin a 3% ve skupině pět a půl a více hodin. Jablonec nad Nisou má zastoupení 17% v počtu do tří hodin volného času, 77% ve skupině od tří a půl do pěti hodin a 6% od pěti a půl a více hodin. Děti z Turnova jsou zastoupeny 22% do tří hodin volného času, 67% od tří a půl do pěti hodin a 11% ve skupině pět a půl a více hodin. V porovnání lokalit mezi dětmi od pěti do sedmi let nejsou rozdíly. Všechna tři města mají největší zastoupení v době od tří a půl do pěti hodin volného času. Výsledky najdeme na obr. 16.

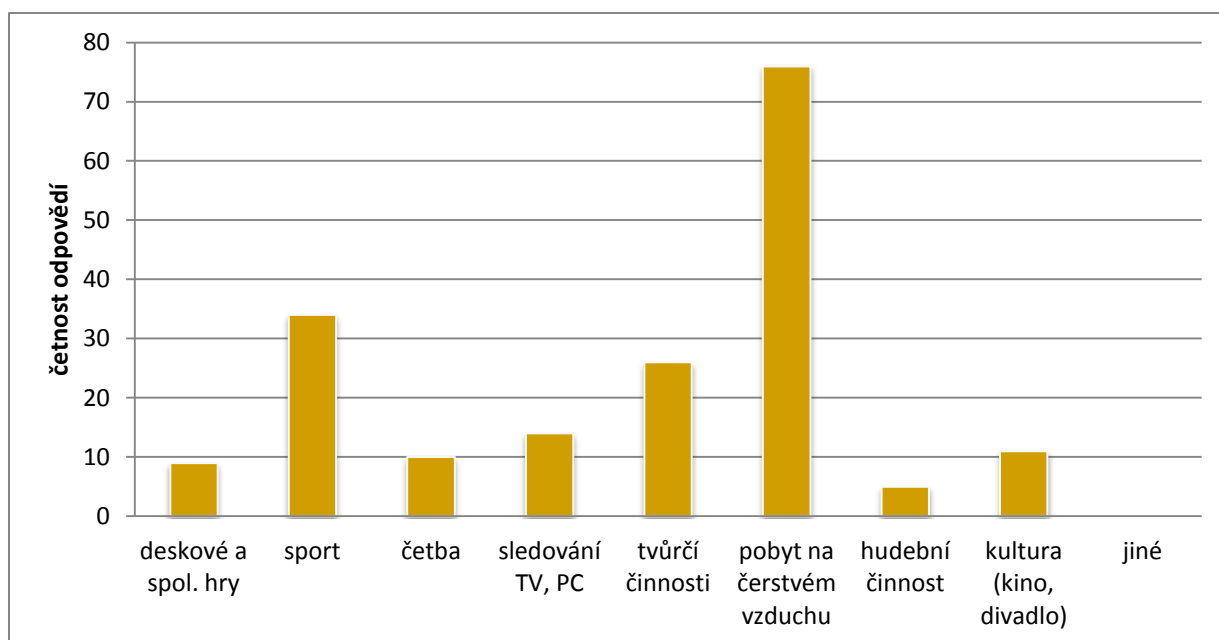

Obrázek 16 Volný čas dětí od 5 do 7 let mezi lokalitami

- Třetí otázka: Jakým způsobem trávíte s dítětem volný čas?

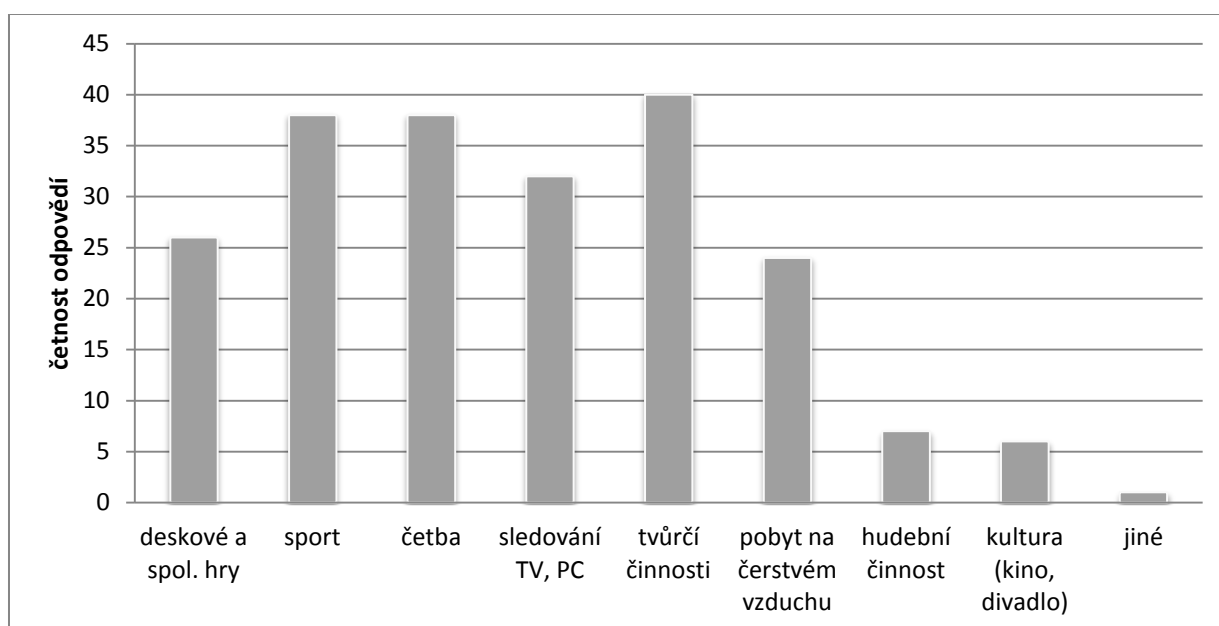
Tato otázka měla zjistit, jaký způsob trávení volného času rodiče s předškolními dětmi preferují. Na výběr měli z nabízených odpovědí, poslední odpovědí bylo „jiné“, kam mohli rodiče doplnit činnost, kterou v nabídce nenašli. Nabízené činnosti byly deskové a společenské hry, sportovní aktivity, četba a prohlížení knih nebo časopisů, sledování televize nebo počítače, tvůrčí činnosti například malování, modelování, vyrábění. Další položkou byl pobyt na čerstvém vzduchu, kam řadíme procházky, výlety, zahradu či dětské hřiště. Hudební činnosti, kterými rozumíme poslech hudby, zpívání, ale i hru na hudební nástroj. Poslední nabídnutou možností byly kulturní návštěvy kina nebo divadla. Rodiče mohli označit více možností. Odpovědi číslovali dle preferencí, jedna znamená vysoká preference neboli nejčastější, číslice dva znamená časté a číslice tři méně časté. Většina rodičů zakroužkovala a očíslovala více jak jednu možnost od každé četnosti.

Hodnocení nejčastějšího způsobu volného času je k nahlédnutí na obr. 17. Číslo jedna použili rodiče dohromady sto osmdesátkrát pětkrát. Nejčastějším způsobem je pobyt na čerstvém vzduchu, který označilo číslem jedna dohromady sedmdesát šest rodičů. Na druhém místě se umístili sportovní aktivity, které měli třicet čtyři hlasů a na třetím místě tvůrčí aktivity, které uvedlo dvacet šest rodičů.

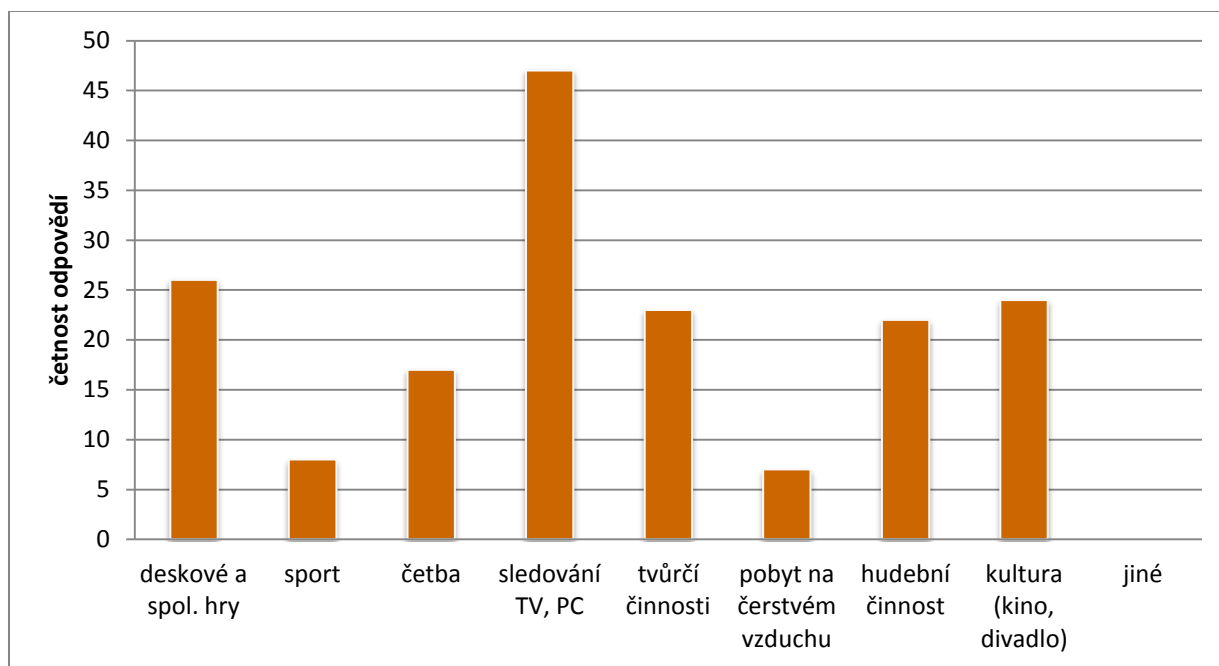
Obrázek 17 Trávení volného času - nejčastější

Častý způsob trávení volného času rodičů s dětmi se značil číslicí dva. Celkem jsem získala dvě stě dvanáct odpovědí s tímto označením. Vyobrazení častého trávení volného času je na obr. 18. Nejvíce označení mají tvůrčí činnosti, které s dětmi doma vykonává čtyřicet příznivců. Dalšími aktivitami jsou četba a prohlížení knih nebo časopisů, které mají stejně jako sportovní aktivity třicet osm hlasů. Za ně se řadí sledování televize a počítače, kterou uvedlo třicet dva rodičů. U častého trávení volného času jeden respondent ohodnotil možnost „jiné“ a připsal, že se jedná o dětský koutek.

Obrázek 18 Trávení volného času - časté

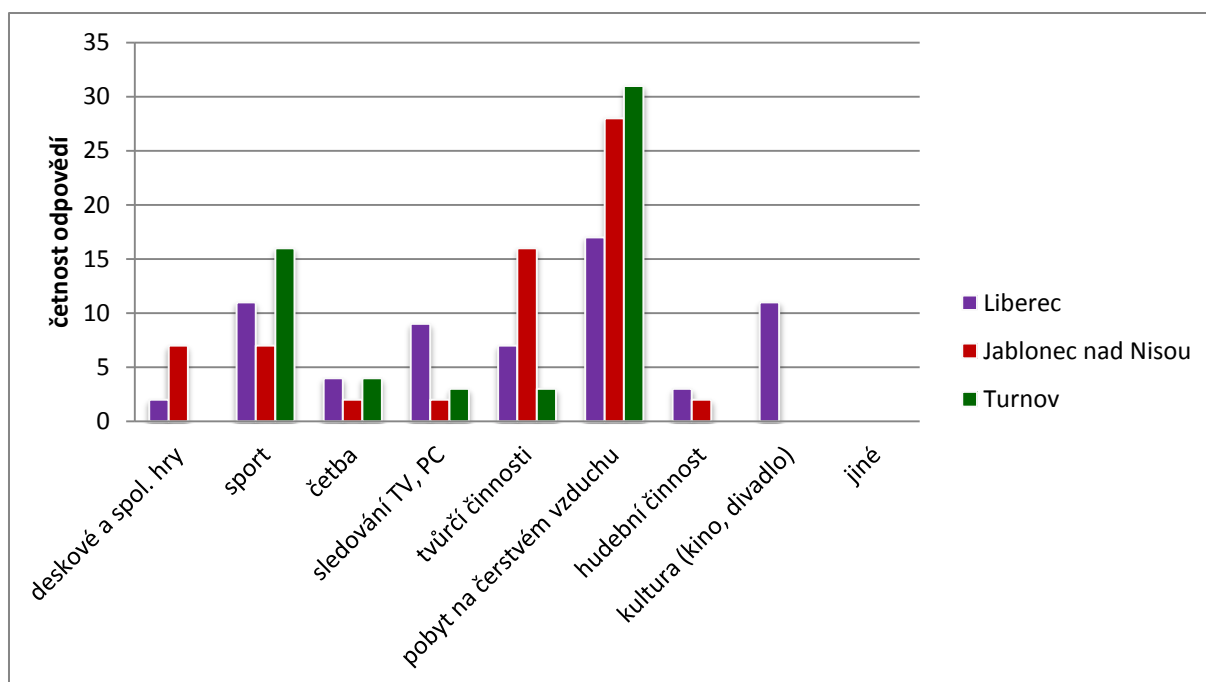
Preferenci méně časté rodiče hodnotili číslem tři. Celkem se shromáždilo sto sedmdesát čtyři odpovědí, které poukazovali na trávení volného času s dětmi, které už není tak časté. Výsledky jsou zobrazené na obr. 19. Nejvyšší počet má sledování televize a počítače, které bylo označeno celkem čtyřicet sedmkrát. Druhým způsobem jsou deskové a společenské hry, které označilo dvacet šest rodičů a třetí činností byly označené tvůrčí činnosti, s počtem dvacet tři rodičů.

Obrázek 19 Trávení volného času - méně časté

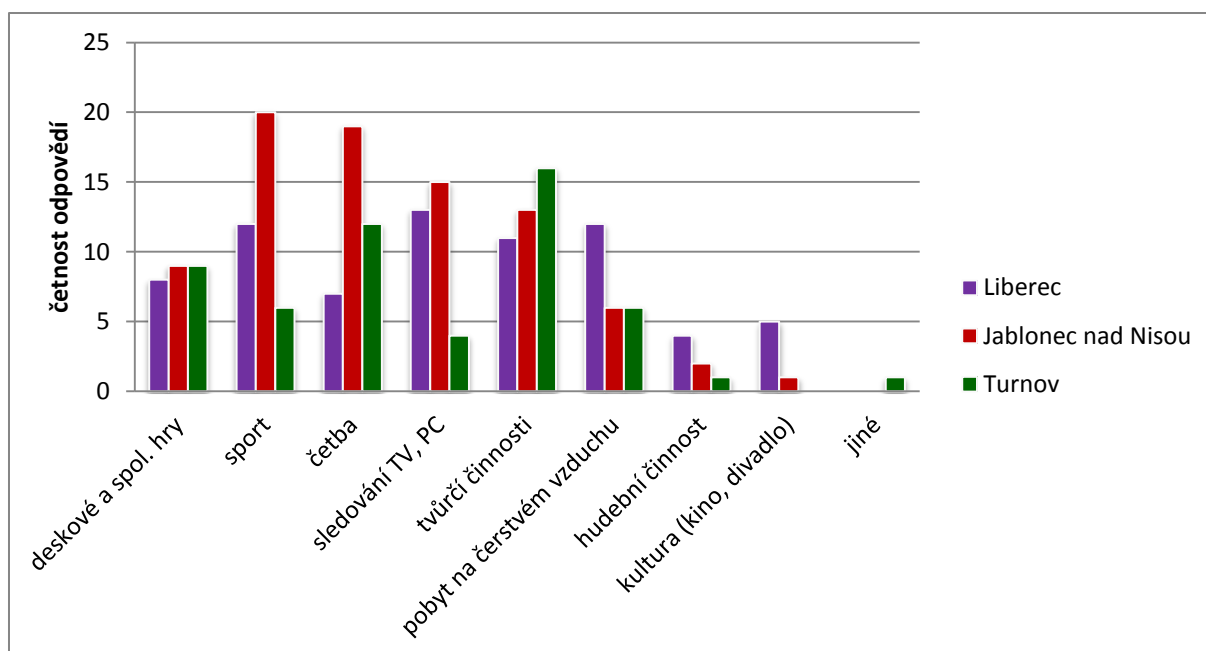
Při porovnání lokalit zjistíme důležité detaily. Na obr. 20 vidíme, že pobyt na čerstvém vzduchu, který byl nejčastěji voleným způsobem trávení volného času s velkým náskokem, převážně volili respondenti z Jablonce nad Nisou a Turnova. Liberec tak početné zastoupení nemá. V Turnově volilo tuto možnost třicet jedna respondentů, v Jablonci nad Nisou dvacet osm a Liberci pouze sedmnáct. Naopak kulturní návštěvy kina nebo divadla volili pouze respondenti z Liberce. Je to zřejmě způsobeno tím, že Liberec nabízí více kulturních možností než ostatní města. Na obrázku také vidíme, že v Jablonci nad Nisou rodiče s dětmi více tráví volný čas tvůrčími činnostmi a v Turnově více sportovními aktivitami. Vliv na výběr aktivit může mít i poloha města, ve kterém rodina bydlí. Turnov má blízko do přírody Českého ráje a takové prostředí ke sportu přímo vybízí. Myslím si, že výběr nesouvisí s nabídkou kroužků v uvedených městech, protože nabídka je v obou městech podobná. V Jablonci nad Nisou i v Turnově převládají sportovní, pohybové kroužky a na tvůrčí činnosti mohou docházet jen do střediska volného času.

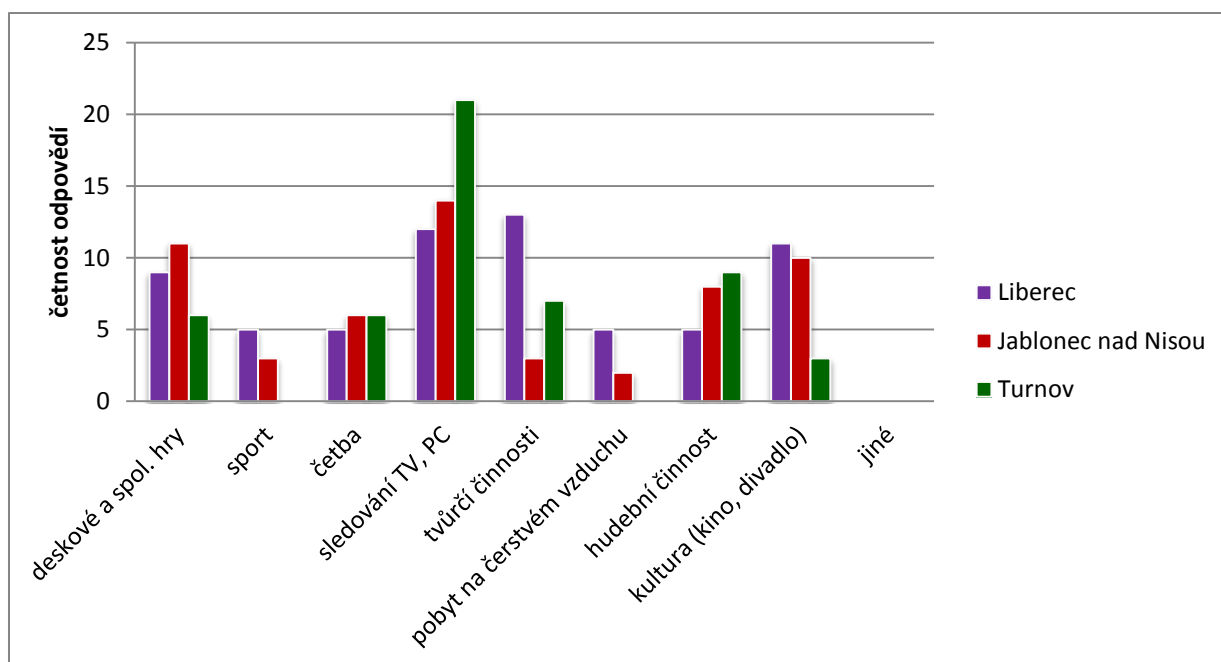
Obrázek 20 Porovnání lokalit – nejčastější trávení volného času

V porovnání druhých, častých činností najdeme mezi lokalitami také rozdíly. Například sledování televize jako častou aktivitu uvedli respondenti z Liberce a Jablonce nad Nisou. Z Liberce uvedlo tuto činnost třináct oslovených rodičů a z Jablonce nad Nisou patnáct. Naopak v Turnově tuto možnost označili jako častou pouze čtyři respondenti. V této skupině se objevuje často četba oproti nejčastějším činnostem, kde měla dva až čtyři představitele v lokalitě. Jako častou uvedlo četbu sedm respondentů z Liberce, devatenáct z Jablonce nad Nisou a dvanáct z Turnova. Porovnání častých aktivit mezi lokalitami je vyobrazeno na obr. 21. V této kategorii četnosti označil jeden respondent z Turnova možnost „jiné“, kterou popsal dětským koutkem. Odpověď dále nespécifikoval, nevíme tak, zda se jedná o dětský koutek venku nebo v obchodním centru.

Obrázek 21 Porovnání lokalit - časté trávení volného času

V Kategorii méně časté aktivity je ve všech městech hojně zastoupeno sledování televize nebo počítače. Liberec a Jablonec nad Nisou měl dostatek respondentů u této aktivity už v předešlé skupině s označením časté. Na obr. 22 je zobrazeno porovnání mezi jednotlivými městy v méně častých aktivitách. Turnov má u sledování televize a počítače dvacet jedna respondentů, Jablonec nad Nisou čtrnáct a Liberec dvanáct. Menší počty u Liberce a Jablonce nad Nisou jsou dány tím, že rodiče uvedli častější sledování televize a jsou zastoupeni v předešlé preferenci. Na obrázku také vidíme, že Turnov není zastoupený u sportu ani pobytu venku. To je také dáno tím, že pobyt venku a sport měl u respondentů z Turnova tu nejvyšší nebo častou preferenci. Sledujme zastoupení jednotlivých měst u kulturních návštěv kin a divadel. Při vysoké preferenci bylo zastoupeno pouze město Liberec. Při časté preferenci byl vedle Liberce zastoupen jedním respondentem i Jablonec nad Nisou. Při méně časté frekvenci je zastoupen u i Turnov a to třemi oslovenými rodiči. Z těchto výsledků můžeme usoudit, že čím je větší město, tím lidé více navštěvují kulturní objekty. Ve větším městě je více příležitostí vybranou kulturu navštívit.

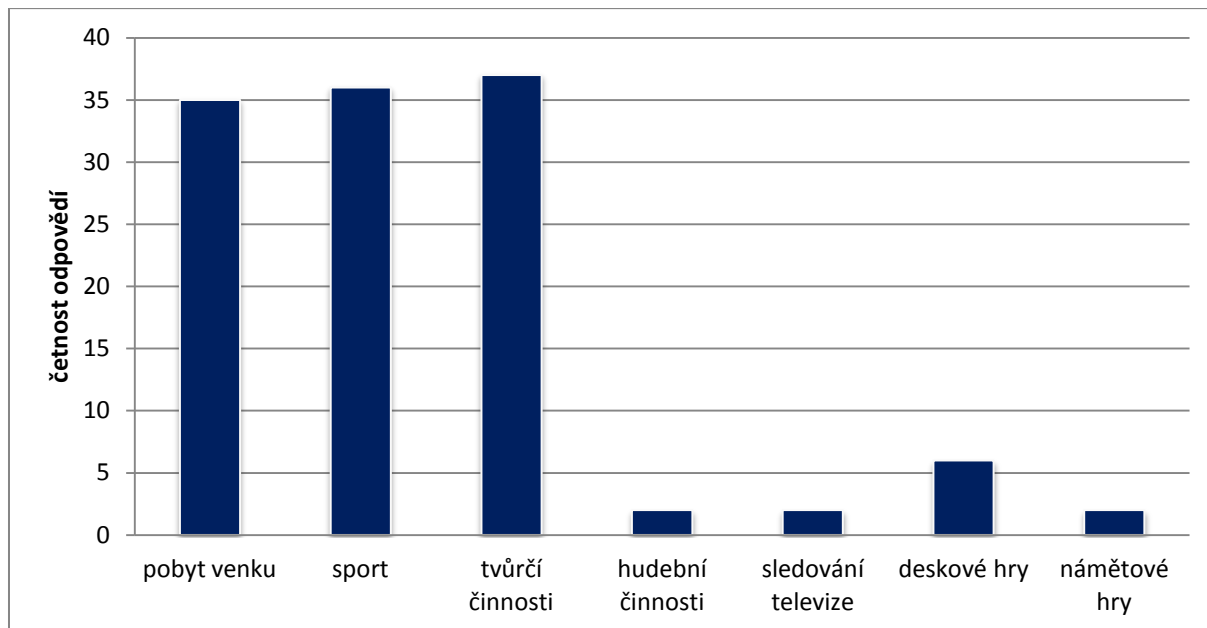

Obrázek 22 Porovnání lokalit - méně časté trávení volného času

- Čtvrtá otázka: Jakou činnost dělá Vaše dítě nejraději ve volném čase?

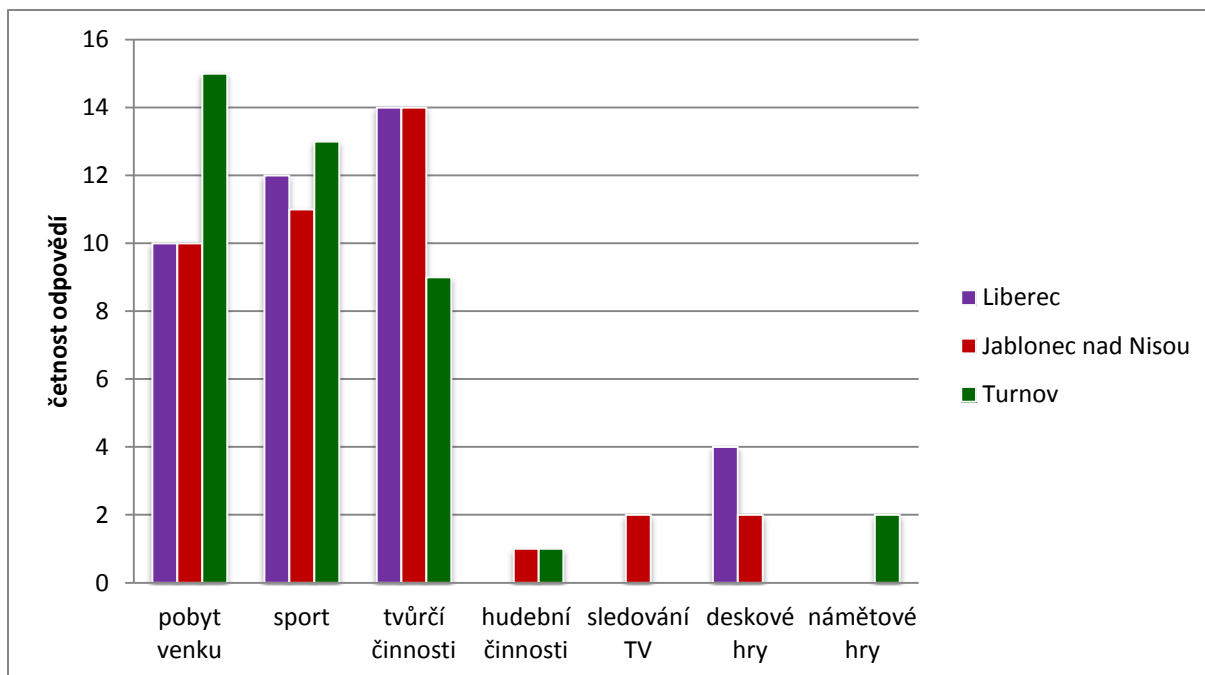
Tato otázka souvisí s výzkumnou otázkou č. 1. Výzkumná otázka se ptá, jakým způsobem děti předškolního věku nejraději tráví volný čas? Odpovědi byly otevřené, aby rodiče nebyli ovlivněni nabídnutými odpověďmi. Z vypsanych odpovědí jsem vytvořila skupiny, které charakterizují specifické činnosti. Pobyt venku tak obsahuje činnosti jako hraní si s klacíkem na zahradě, hraní na dětském hřišti, chození na procházky nebo výlety do přírody. Sportem jsem označila jízdu na kole, která byla nejvíce označovaným sportem, dále gymnastiku, atletiku a plavání, tyto sporty se objevily mezi odpověďmi. Další skupinou jsou tvůrčí činnosti, nejčastěji bylo uváděno malování, kreslení, vyrábění a modelování. Hudební činnosti obsahují zpívání a hru na hudební nástroj. Deskové hry jsou myšleny obecně, respondenti nevedli konkrétní deskovou hru, kterou dítě nejraději hraje. Námětové hry obsahují hry na princezny a hry na závodníky. Poslední činností, kterou rodiče uvedli, je sledování televize. Výsledky nejoblíbenější činnosti dětí ve volném čase najdeme na obr. 23. Pobyt venku, sport a tvůrčí činnosti jsou velmi vyrovnané. Pobyt venku má nejraději třicet pět dětí, sportovní aktivity preferuje třicet šest dětí a tvůrčí činnost převládá u třiceti sedmi dětí. Další skupiny činností mají malý počet předškolních dětí. Deskové hry má jako nejoblíbenější činnost šest dětí. Sledování televize, námětové hry a hudební činnosti jsou označeny shodně po dvou dětech. Nejoblíbenější náplní volného času je tedy podle počtu tvůrčí činnost,

do které řadíme malování, kreslení nebo vyrábění. Výsledek ale není tak jednoznačný, protože pobyt venku a sport mají pouze o jedno až dvě děti méně.

Obrázek 23 Nejoblíbenější činnost ve volném čase

Z analýzy výsledků můžeme vysledovat nejoblíbenější činnost jednotlivých měst. Obr. 24 nám ukazuje, jaká činnosti ve vybraných lokalitách převládá. V Liberci a Jablonci nad Nisou je nejoblíbenější náplní volného času tvůrčí činnost, kterou mají obě města zastoupené čtrnácti dětmi. V Turnově je nejoblíbenější činností pobyt venku s počtem patnáct předškolních dětí. Turnov je nejmenší město ze zkoumaného vzorku a je blízko Českého ráje. To může mít vliv na uvedené odpovědi, protože obyvatelé Turnova mají přírodu více dostupnou než obyvatelé Liberce nebo Jablonce nad Nisou.

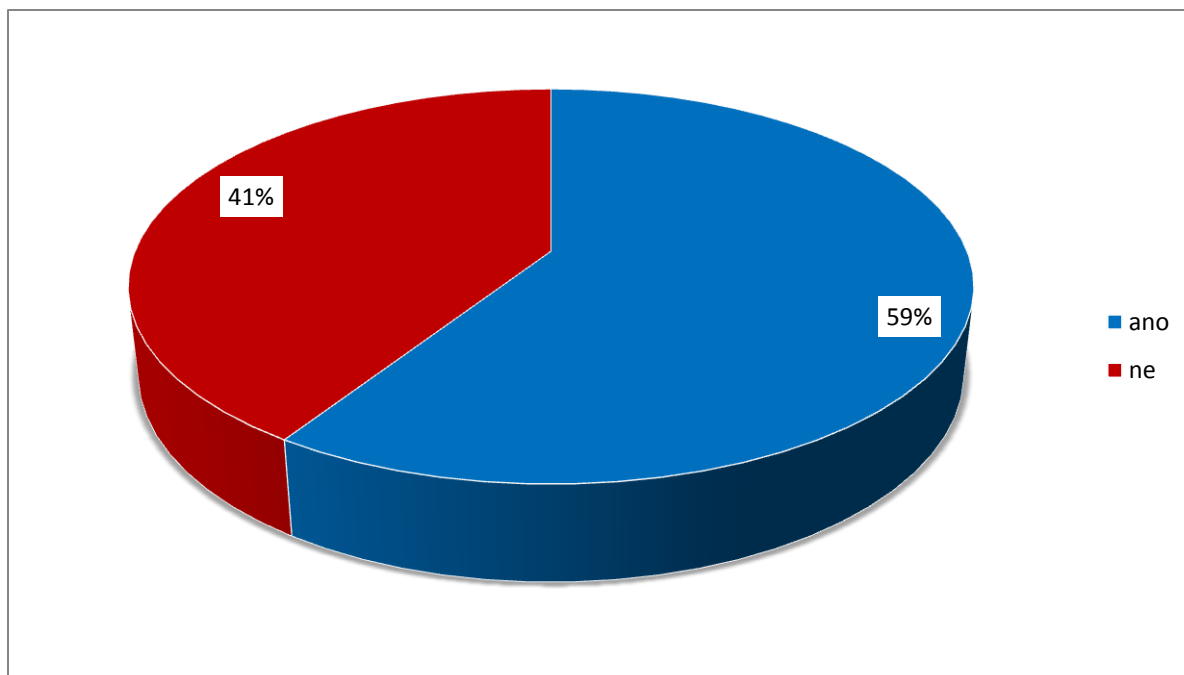

Obrázek 24 Nejoblíbenější činnost ve volném čase - porovnání lokalit

- Pátá otázka: Dochází Vaše dítě na nějaký zájmový kroužek?

Prostřední otázky počínající pátou otázkou jsou věnované docházení předškolních dětí na zájmový kroužek. Mají za úkol zjistit, zda předškolní děti chodí na zájmové kroužky, které kroužky si vybírají a kolik času na nich tráví. Pokud rodiče při páté otázce odpoví, že jejich dítě žádný kroužek nenavštěvuje, přeskakují další otázky věnující se docházení na daný kroužek a pokračují na deváté otázce.

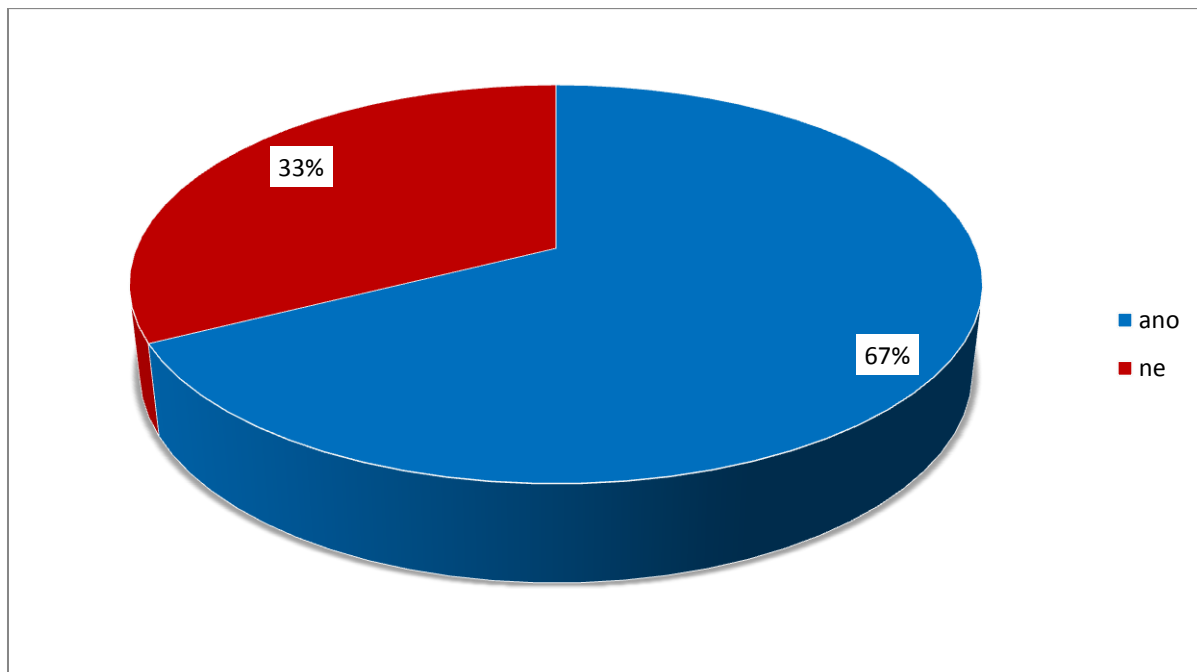
Pátá otázka zjišťuje, kolik dětí navštěvuje zájmové kroužky. Ze sto dvaceti dětí celkově navštěvuje sedmdesát jedna dětí, tedy 59% alespoň jeden kroužek. Čtyřicet devět předškolních dětí, které patří do zbylých 41%, žádný kroužek nenavštěvuje. Výsledky jsou vyobrazeny na obr. 25.

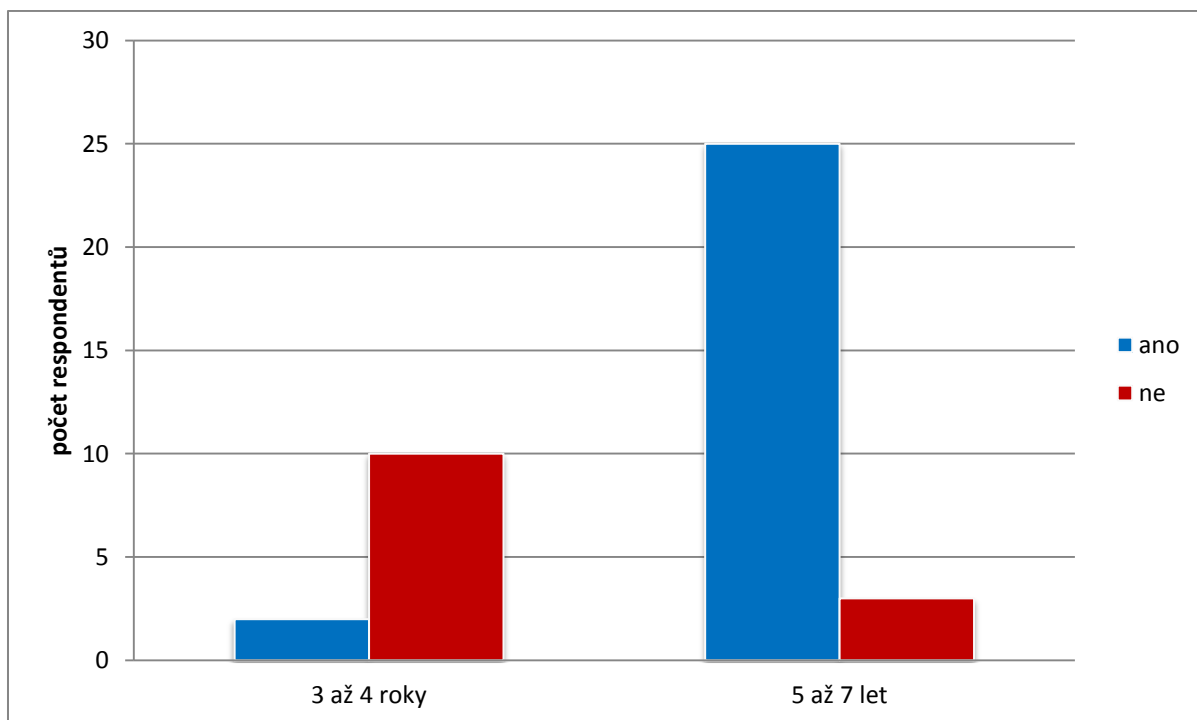
Obrázek 25 Docházení dětí na zájmový kroužek

Při prozkoumávání jednotlivých měst zjistíme, jestli se mezi nimi výrazně liší návštěvnost zájmových kroužků. Většina vybraných institucí, které nabízejí volnočasové aktivity, má u jednotlivých činností věkovou hranici, od které může dítě činnost navštěvovat. Podmínkou je dosažení pěti let. To může mít vliv na docházení předškolních dětí na tyto aktivity. Děti do čtyř let nemají tak velký výběr a tak posoudím návštěvnost v jednotlivých městech i mezi věkovými skupinami. Mladší děti jsou od tří do čtyř let a starší od pěti do sedmi let. V Liberci navštěvuje zájmový kroužek dvacet sedm dětí ze čtyřiceti, zbylých třináct kroužek nenavštěvuje. Výsledky viz obr. 26. Při zkoumání věkových skupin zjistíme, že z mladších tří až čtyřletých dětí 87% na zájmový kroužek nedochází a 13% ano. Ze starších předškolních dětí od pěti let, nedochází na kroužek v Liberci pouhá 3%, zbylých 89% dětí nějaký kroužek navštěvuje. Porovnání věkových skupin na obr. 27. V Jablonci nad Nisou dochází na zájmový kroužek dvacet šest dětí a čtrnáct dětí nikam nedochází. Vyobrazení návštěvnosti jabloneckých dětí je na obr. 28. V porovnání věkových skupin 80% tříletých až čtyřletých dětí nechodí na zájmový kroužek a 20% ano. U starších dětí od pěti let je to přesně naopak 80% má alespoň jeden zájmový kroužek a 20% nikam nedochází. Zobrazení je na obr. 29. Turnov je jediné město, kde počet dětí, které nenavštěvují žádnou aktivitu, je vyšší než počet dětí, které na nějakou aktivitu dochází. Je to dané tím, že v Turnově je ve zkoumaném vzorku nejvíce dětí od tří do čtyř let. Z celkových čtyřiceti je dvacet dva dětí v této věkové skupině. Navštěvování zájmových kroužků v Turnově je na obr. 30. Při zkoumání věkových skupin 73% dětí od tří do čtyř let zájmový kroužek nenavštěvuje, zbylých 27% ano. Ve skupině

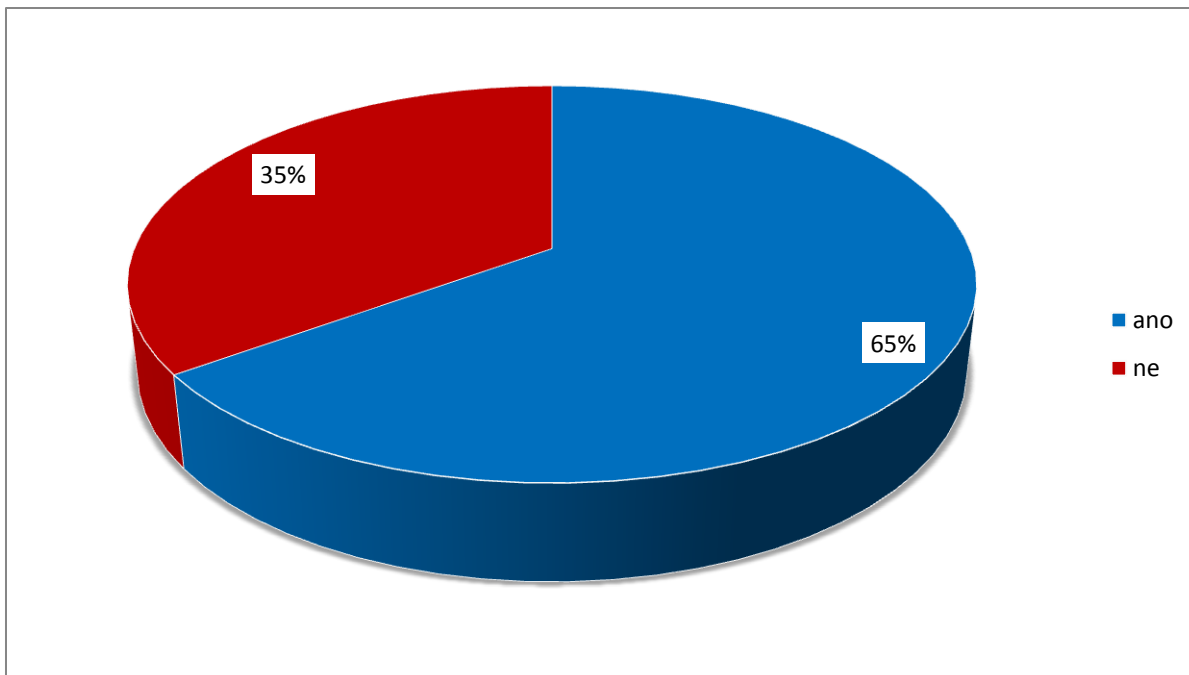
od pěti let 67% dětí dochází na vybranou aktivitu a 33% nedochází. Rozdělení věkových skupin na obr. 31.

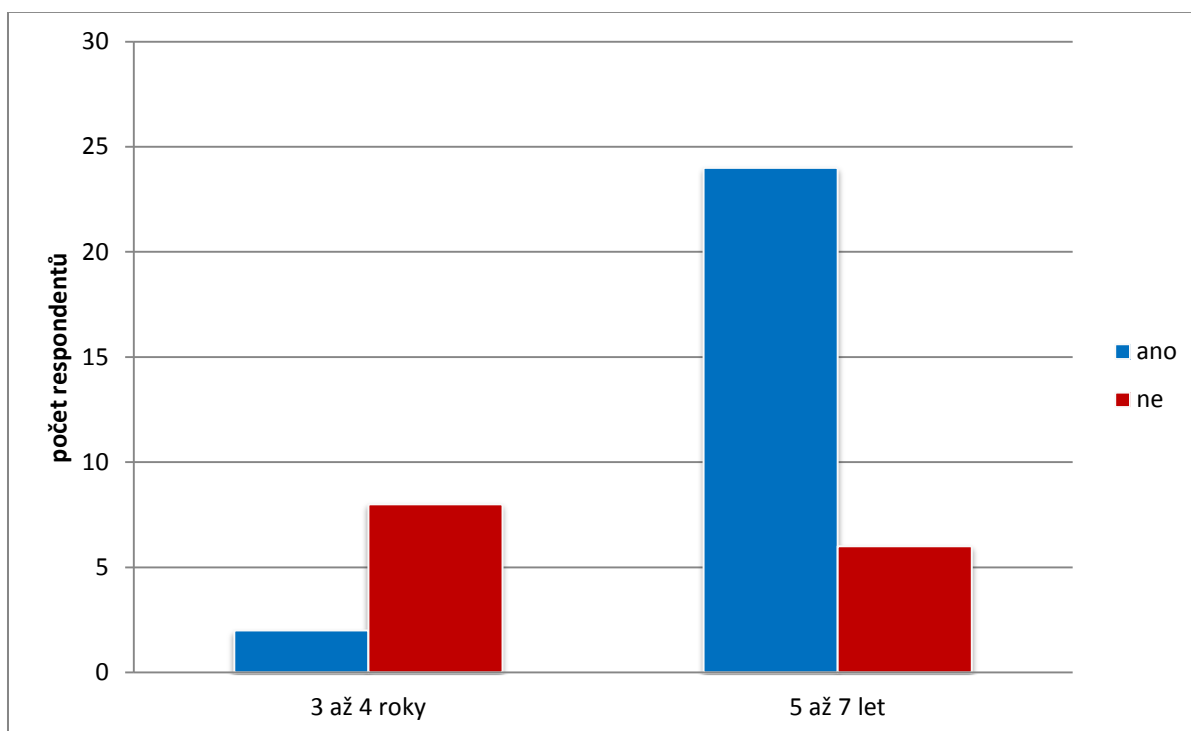
Obrázek 26 Docházení na zájmový kroužek – Liberec

Obrázek 27 Porovnání věkových skupin – Liberec

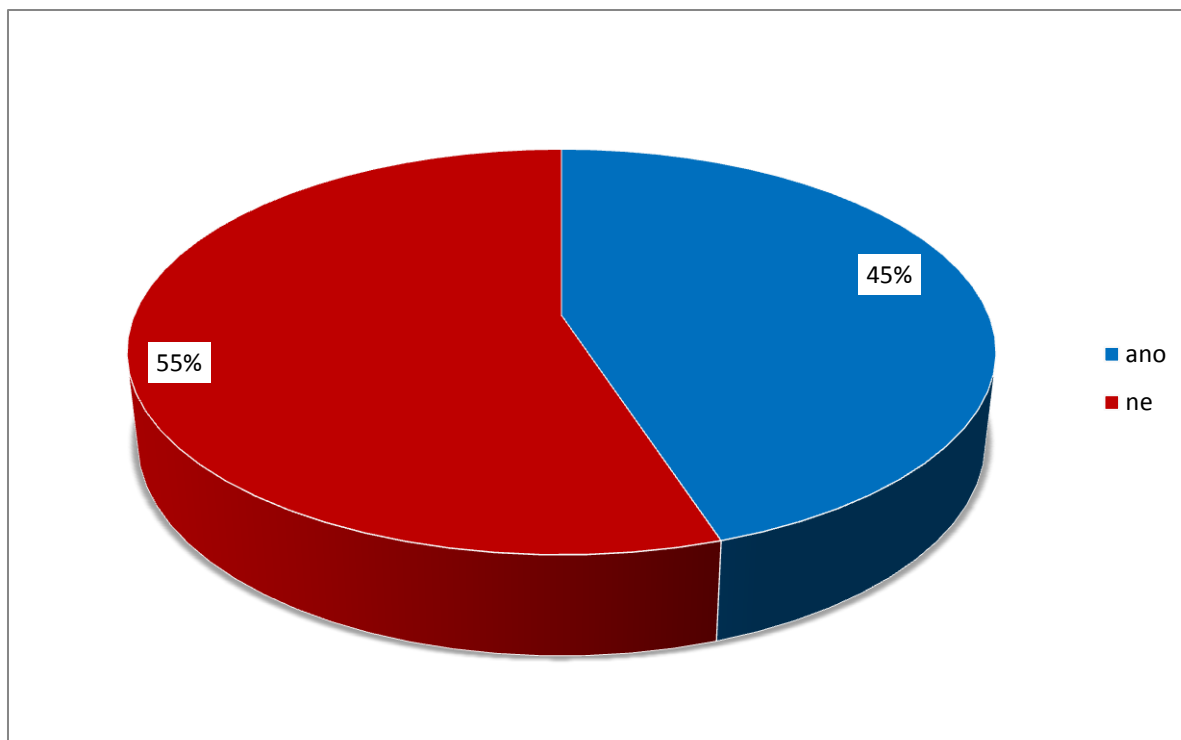

Obrázek 28 Docházení na zájmový kroužek - Jablonec nad Nisou

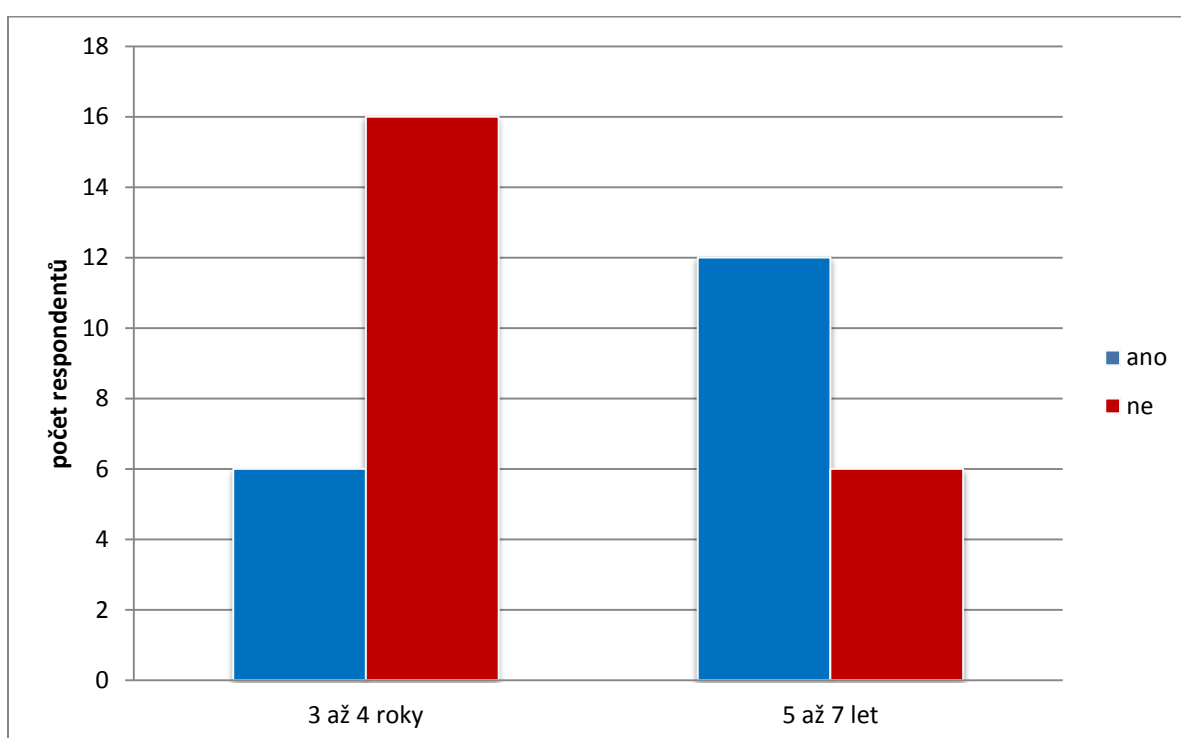

Obrázek 29 Porovnání věkových skupin - Jablonec nad Nisou

Obrázek 30 Docházení na zájmový kroužek – Turnov

Obrázek 31 Porovnání věkových skupin - Turnov

Pokud rodiče uvedli, že jejich dítě na nějaký zájmový kroužek dochází, měli v dotazníku prostor na uvedení, o jaký kroužek se jedná. Tím můžeme zjistit odpověď na druhou výzkumnou otázku, která se ptá, liší se náplň volnočasových aktivit nabízených dětem předškolního věku v menším městě a v Liberci? Tato otázka souvisí i s další položkou v dotazníku, která se ptá, do jaké instituce děti na uvedený kroužek dochází.

Ve zkoumaném vzorku dochází tří až čtyřleté děti na různé kroužky, nedochází na jeden typ činnosti. Jedná se však o aktivity v oblasti sportu, tvořivé činnosti tato věková skupina nenavštěvuje. Nejspíše je to způsobené věkovou hranicí pěti let, kterou některé instituce vyžadují. Detaily aktivit jsou na obr. 32. Nejvíce se objevuje hasičský kroužek, na který dochází děti v Liberci i Jablonci nad Nisou. Naopak děti v Turnově dochází do především do Sokola a na rozdíl od dalších měst děti dochází do více typů kroužku. Je to dáno také tím, že ze všech lokalit je v Turnově nejvíce dětí v tomto věku.

Činnost/ město	Liberec	Jablonec nad Nisou	Turnov
hasičský kroužek	1	2	0
gymnastika	1	0	1
cvičení rodičů s dětmi	0	0	1
plavání	0	0	1
taneční kroužek	0	0	1
Sokol	0	0	2

Obrázek 32 Zájmové kroužky 3-4letých dětí v jednotlivých lokalitách

Starší věková skupina pěti až sedmiletých dětí má na výběr více aktivit, protože splňuje podmínku dosažení pěti let. Kromě sportovních aktivit tak skupina navštěvuje i činnosti hudební, výtvarné nebo jazykové. Vybrané aktivity jsou na obr. 33. V Liberci se nejvíce objevuje kroužek taneční a keramika. V Jablonci nad Nisou je nejnavštěvovanější hasičský kroužek a Sokol. V Turnově vede také hasičský kroužek a anglický jazyk. Vybírané činnosti se mezi lokalitami zásadně neliší, kromě tanečního kroužku, který je hojně navštěvován v Liberci a Jablonci nad Nisou, ale v Turnově na něj žádné dítě nedochází. Na kroužek keramiky dochází děti pouze v Liberci.

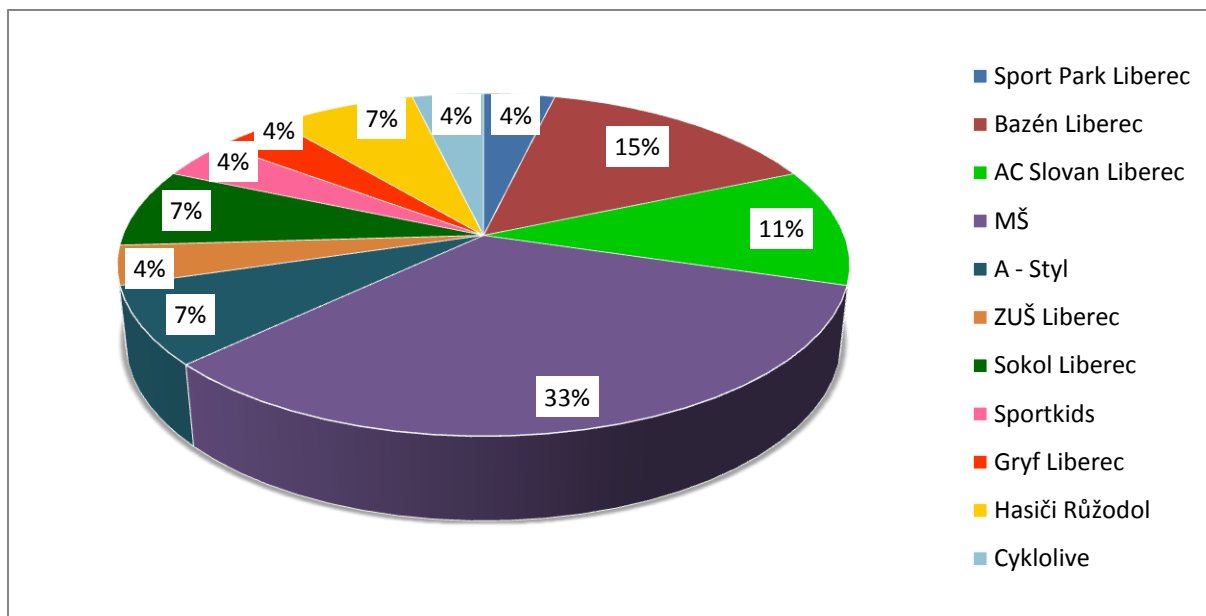
Činnost/ město	Liberec	Jablonec nad Nisou	Turnov
pěvecký sbor	2	0	2
gymnastika	1	0	0
taneční	7	5	0
atletika	2	4	2
keramika	5	0	0
plavání	4	1	2
sportovní hry	3	1	0
karate	1	0	0
hasičský kroužek	1	6	4
cyklistika	1	0	0
anglický jazyk	0	1	4
fotbal	0	0	2
Sokol	0	6	1
hra na klavír	1	1	0
dílničky	0	1	0
skaut	0	1	0
jóga	0	2	0

Obrázek 33 Zájmové kroužky 5-7letých dětí v jednotlivých lokalitách

- Šestá otázka: V jaké instituci dítě navštěvuje jmenovaný kroužek (kroužky)?

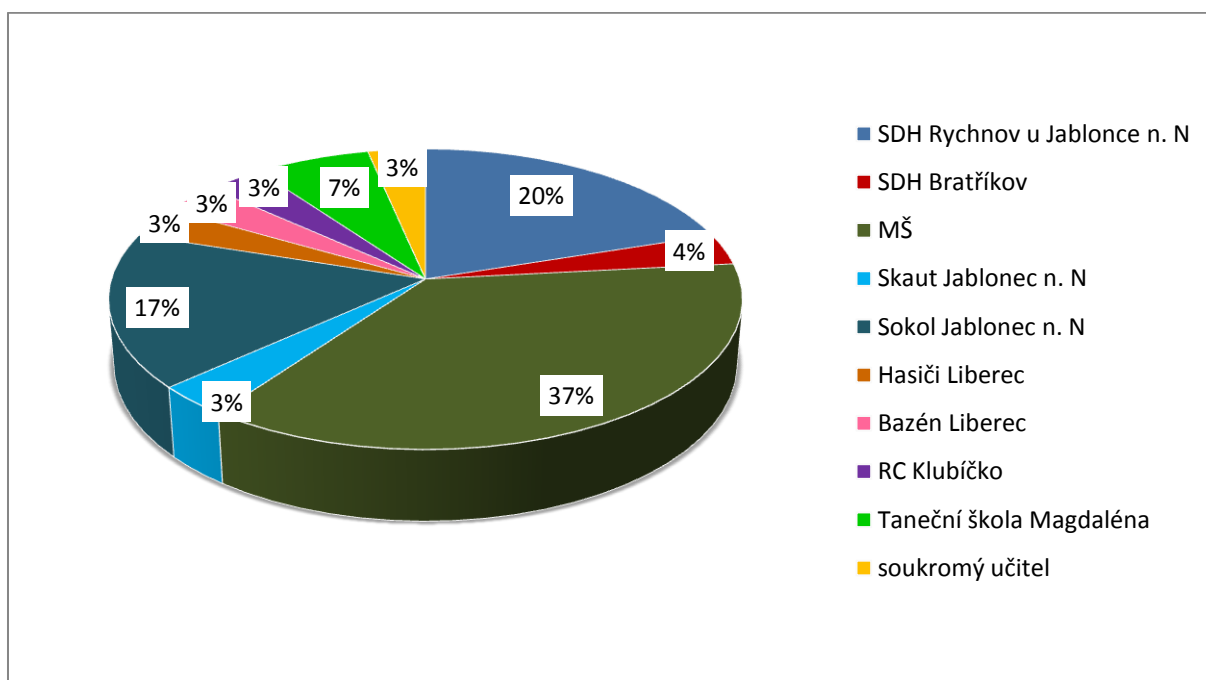
Touto otázkou se snažím zjistit, zda převažuje v jednotlivých lokalitách jedna instituce, do které předškolní děti dochází nebo jsou rozvrstvené ve více institucích. Dále zkoumám, jestli děti z menších měst dochází na jednotlivé aktivity v jejich městě, nebo dojíždí do jiného většího města. S tím souvisí výzkumná otázka č. 2, liší se náplň volnočasových aktivit nabízených dětem předškolního věku v menším městě a v Liberci?

V Liberci nejvíce dětí chodí na vybraný kroužek přímo v mateřské škole. Většinou se jedná o činnost, kterou mateřská škola pořádá pro své děti, ale není to součástí mateřské školy. Na kroužek děti dochází až po provozní době. Další možností je, že činnost vede jiná organizace, která využívá prostory dané školy. V mateřských školách v Liberci nabízí dětem především výtvarné činnosti. Druhou nejnavštěvovanější institucí je Bazén Liberec, pořádající pro předškolní děti plavecké kurzy. Celkově mezi institucemi převládají ty, které nabízejí sportovní a pohybové aktivity. Liberecké volnočasové instituce jsou na obr. 34. Ze zkoumaného vzorku žádné dítě v Liberci nedojíždí na zájmový kroužek do jiného města.

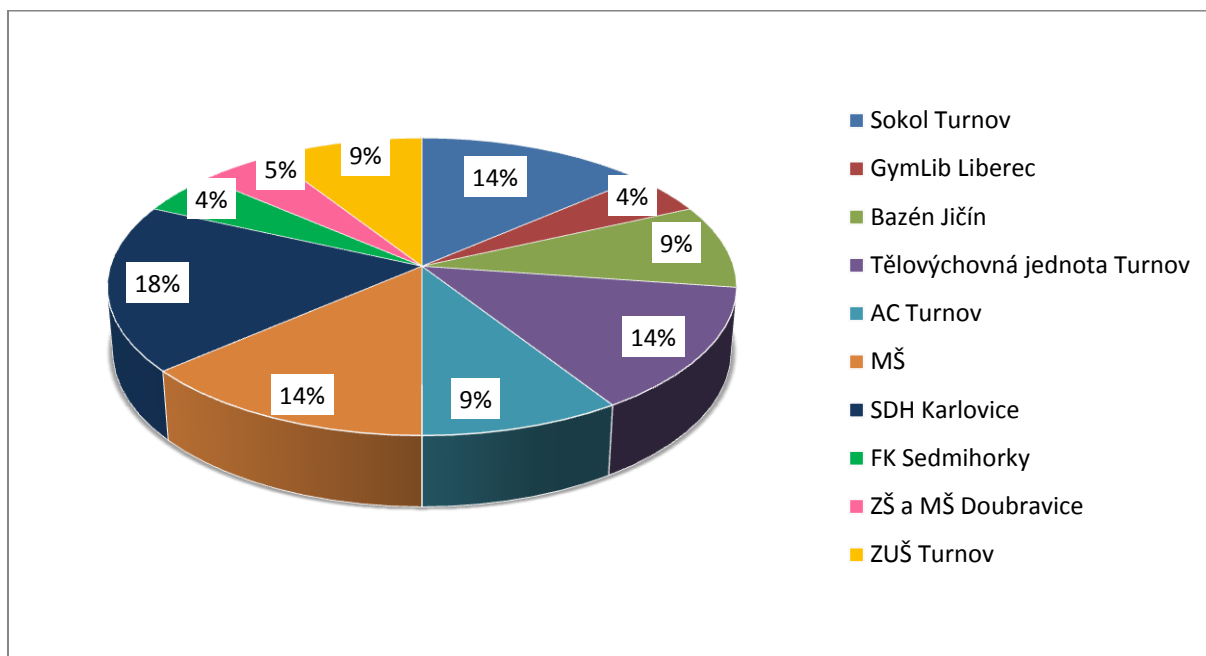
Obrázek 34 Volnočasové instituce navštěvované v Liberci

V Jablonci nad Nisou stejně jako v Liberci nejvíce dětí navštěvuje zájmovou činnost v mateřské škole, viz obr. 35. Je to pro děti nejpohodlnější, protože nemusí nikam dojíždět a mají to v prostoru, kde jsou celý den. Hodně dětí je součástí sboru dobrovolných hasičů, kteří hasičský kroužek nabízí i mladším dětem. Některé děti z Jablonce nad Nisou dojíždí na volnočasovou aktivitu do institucí v sousedním Liberci. Jedná se o liberecký bazén a dobrovolné hasiče. Dojíždějících dětí je ale velmi málo.

Obrázek 35 Volnočasové instituce navštěvované v Jablonci nad Nisou

V Turnově převládají také sportovní a pohybové aktivity. Nejvíce dětí navštěvuje sbor dobrovolných hasičů v Karlovicích. Za nimi následuje mateřská škola, Sokol Turnov a Tělovýchovná jednota Turnov. Děti, které dochází na plavecký kurz, dojíždí do bazénu v Jičíně. Volnočasové instituce navštěvované předškolními dětmi jsou na obr. 36.

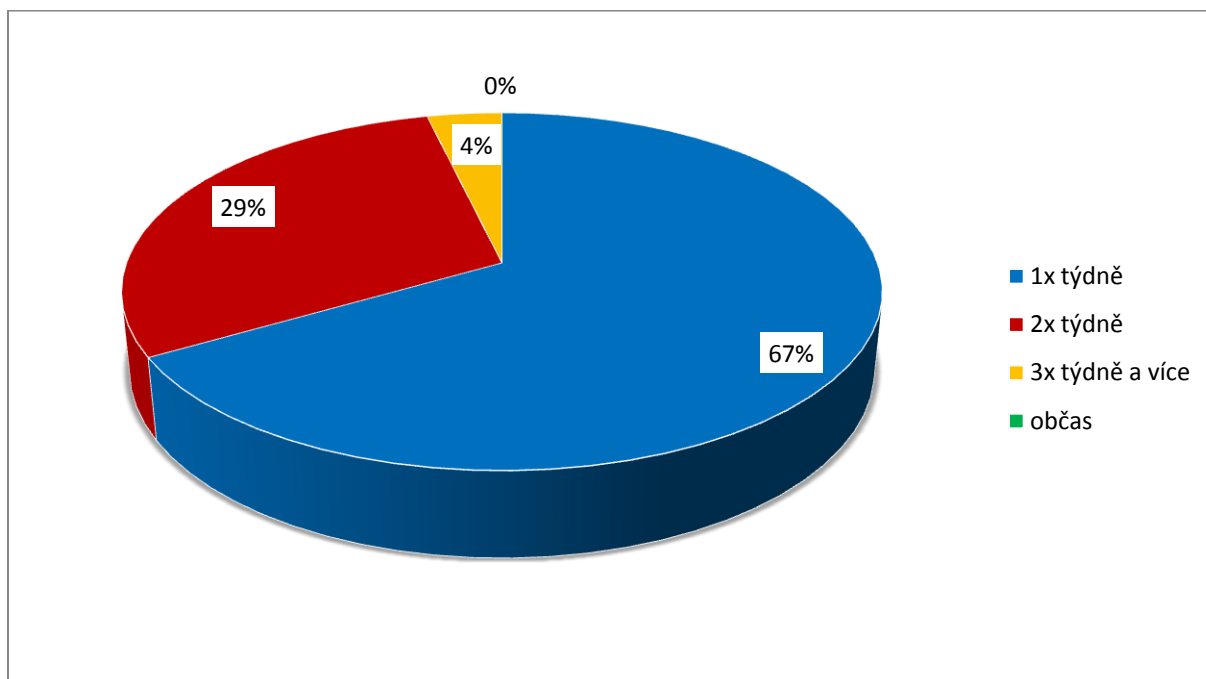
Obrázek 36 Volnočasové instituce navštěvované v Turnově

Mezi městy nejsou výrazné rozdíly ve vybraných aktivitách volného času. Na druhou výzkumnou otázku, která zkoumá, zda se liší náplň volného času nabízených dětem v menším městě a v Liberci je odpověď negativní. Náplň volného času je ve všech lokalitách podobná, většina předškolních dětí dochází na sportovní a pohybové kroužky. Souvisí to také s nabídkou, většina zájmových aktivit pro předškolní děti jsou buď sportovní, nebo pohybové. Pouze v Liberci se objevil kroužek keramiky a z grafu vyplynulo, že se koná v mateřské škole. Žádnou volnočasovou instituci, která by keramiku nabízela, děti nenavštěvují. Také počet institucí, které děti navštěvují, se mezi lokalitami neliší. V Liberci děti navštěvují celkem jedenáct institucí, v Jablonci nad Nisou a v Turnově deset institucí.

- Sedmá otázka: Jak často Vaše dítě na kroužek dochází?

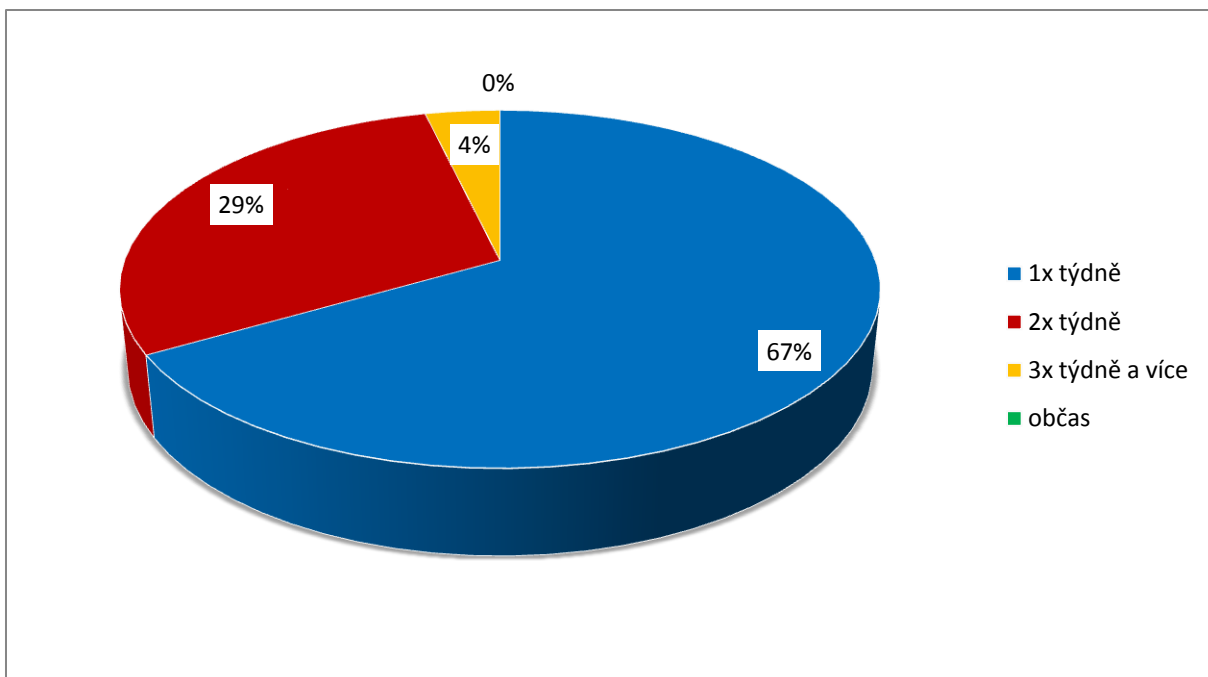
U dětí, které navštěvují vybranou volnočasovou aktivitu, zjišťují, jaká je frekvence jejich docházení. Zajímá mě, kolikrát v týdnu se daného zájmového kroužku zúčastňují. Na výběr měli rodiče ze čtyř možností, aby mohli odpověď zakroužkovat. Vybírali z možností pravidelně jednou týdně, pravidelně dvakrát týdně, pravidelně třikrát týdně a více a občas.

Celkově má vybraný zájmový kroužek sedmdesát jedna dětí. Většina dochází pravidelně jednou týdně a to v počtu čtyřiceti devíti dětí. Pravidelně dvakrát týdně navštěvuje volnočasovou aktivitu osmnáct dětí a čtyři děti dochází pravidelně třikrát týdně a více. Možnost občas nebyla zvolena ani v jednom případě.

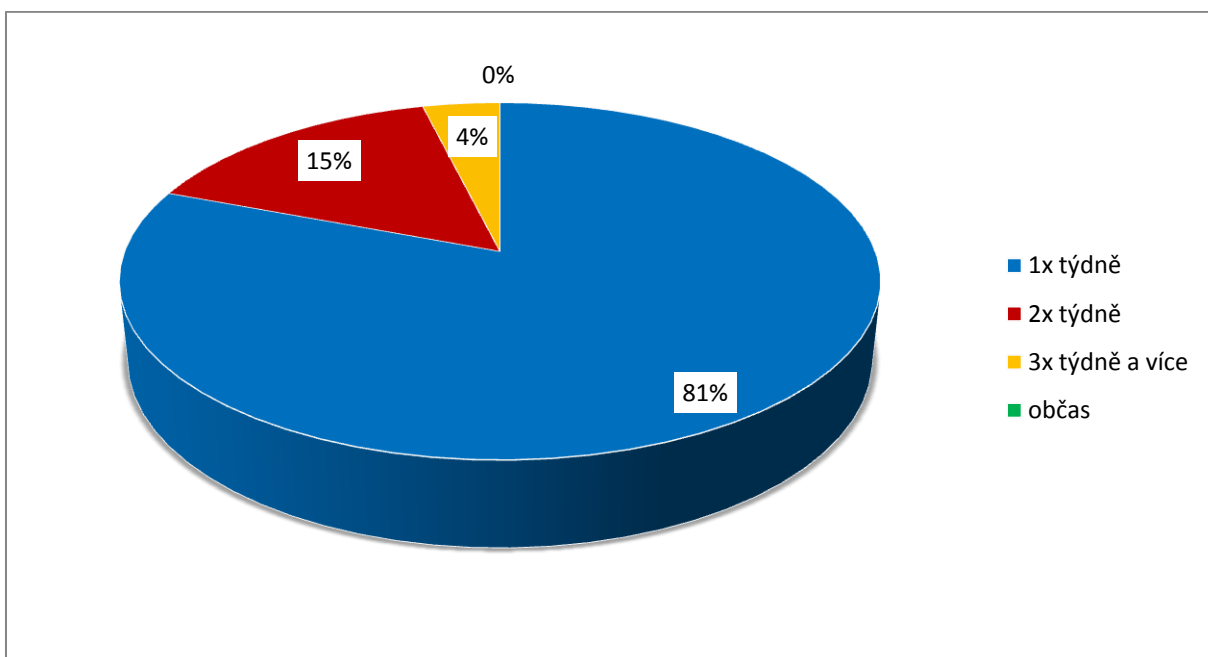

Obrázek 37 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků

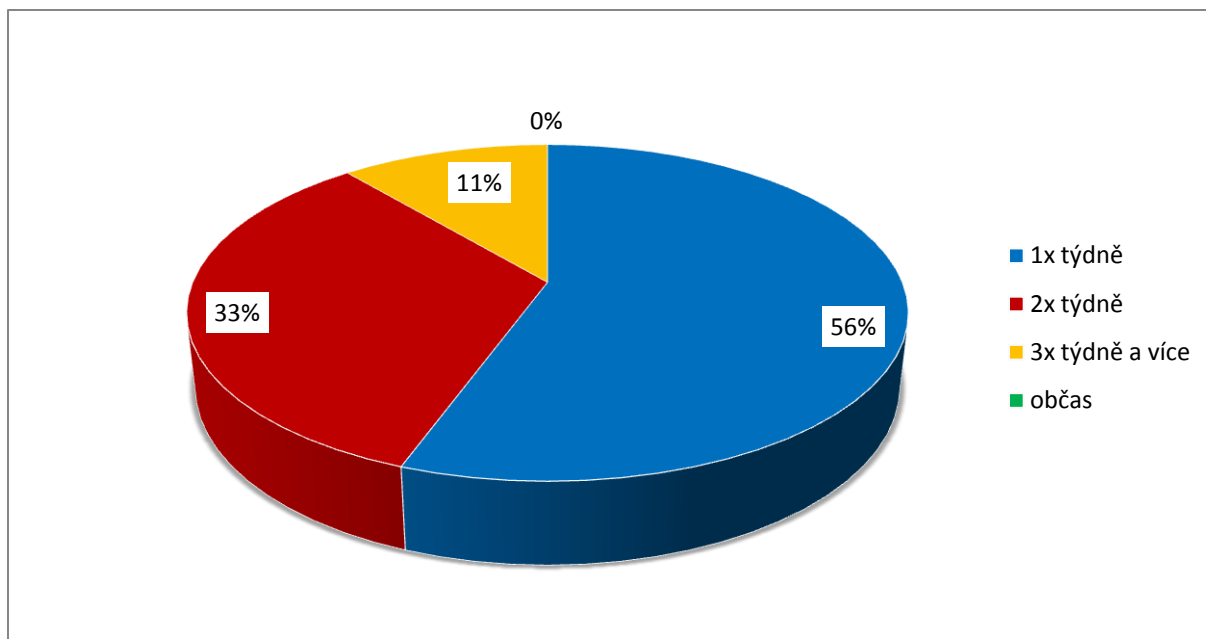
Mezi jednotlivými městy jsou v četnosti menší rozdíly v procentech. Ve všech městech nejvíce navštěvují děti zájmové činnosti pravidelně jednou týdně. V Liberci takto dochází 67%, v Jablonci nad Nisou 81% a v Turnově 56% dětí předškolního věku. Pravidelně dvakrát týdně v největším městě Libereckého kraje dochází na volnočasovou aktivitu 29% dětí a třikrát týdně a více pouze 4%. Četnost návštěvnosti v Liberci je zobrazena na obr. 38. V Jablonci nad Nisou navštěvuje dvakrát týdně zájmový kroužek 15% dětí a třikrát týdně a více také 4% jako v Liberci. Četnost v Jablonci nad Nisou je na obr. 39. V Turnově navštěvuje dvakrát týdně zájmovou činnost 33% dětí a třikrát týdně a více 11%. Výsledky četnosti v Turnově jsou zobrazeny na obr. 40.

Obrázek 38 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků v Liberci

Obrázek 39 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků v Jablonci nad Nisou

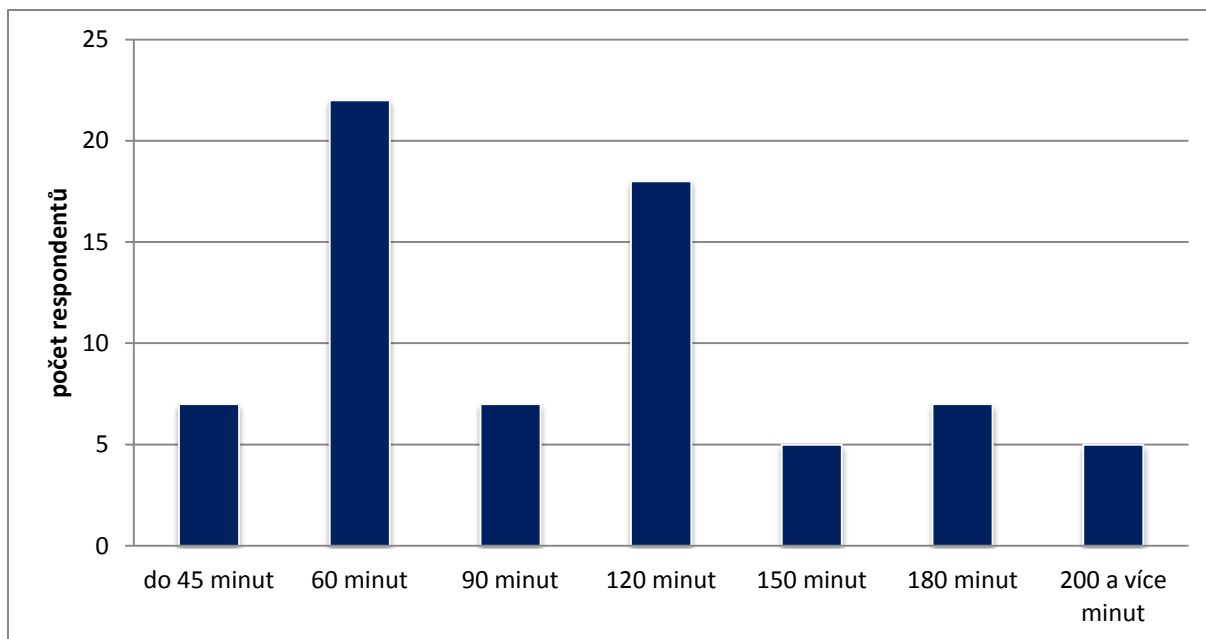

Obrázek 40 Četnost návštěvnosti zájmových kroužků v Turnově

- Osmá otázka: Kolik času týdně tráví Vaše dítě volný čas na zájmovém kroužku?

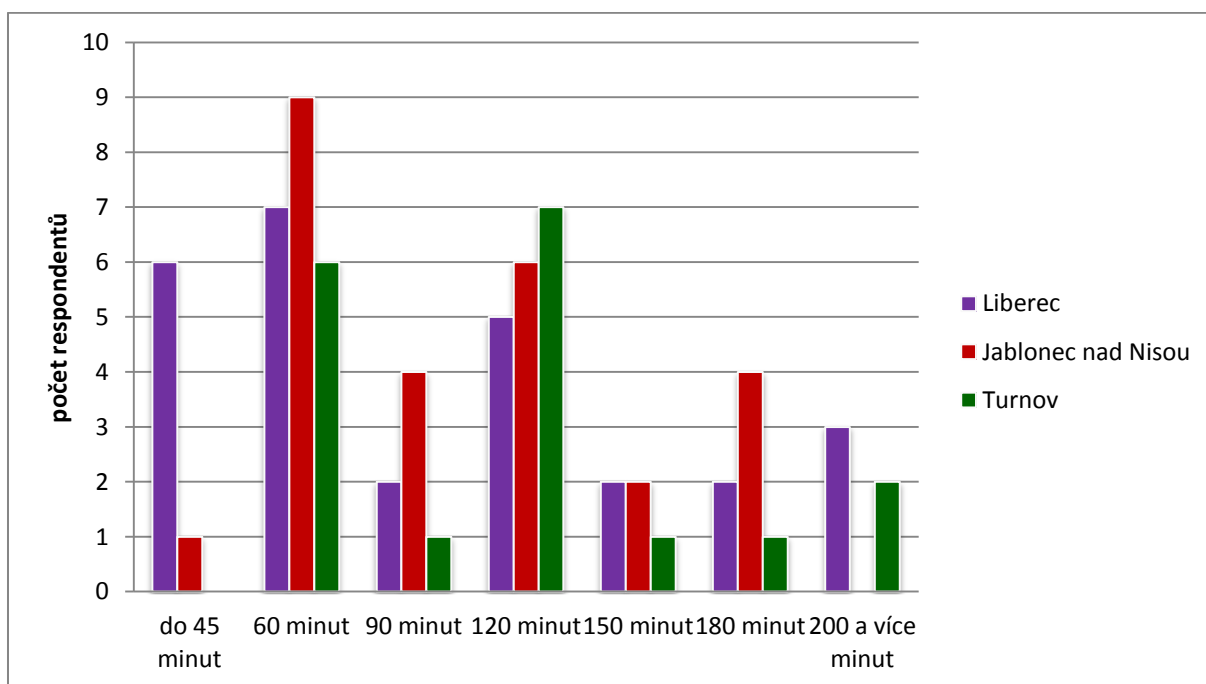
Tato otázka souvisí se sedmou otázkou, která zkoumá četnost návštěvnosti. Jedná se o čas, který děti předškolního věku stráví na zájmových kroužcích. Zjistíme, kolik času jim volnočasové aktivity zabírají, jak moc jsou časově náročné. Pokud dítě navštěvuje více činností, rodiče časy jednotlivých kroužků sečetli, aby vznikl celkový čas. V dotazníku byli respondenti seznámeni s tím, aby čas uváděli v minutách. Čas je lepší uvádět v minutách, protože hodina na kroužku může být vnímána jako šedesát minut nebo jako školní hodina čtyřicet pět minut. Rodiče uváděli časy od třiceti do dvou set čtyřiceti minut. Jeden respondent se odlišoval časem šest set minut. Vzhledem k odpovědím uvedených v dotaznících, jsem se rozhodla poslední skupinu v grafu uvést dvě stě minut a více, protože tento a delší čas byl uváděn méně často. Výsledky jednotlivých časů najdeme na obr. 41. Celkově je nejčastější dobou, kterou děti předškolního věku tráví na zájmových kroužcích šedesát minut. Tento čas uvedlo dvacet dva respondentů. Dalším časem je sto dvacet minut, který uvedlo osmnáct respondentů, z celkového počtu sedmdesát jedna respondentů, kterým chodí děti na zájmové kroužky.

Obrázek 41 Čas strávený na zájmových kroužcích

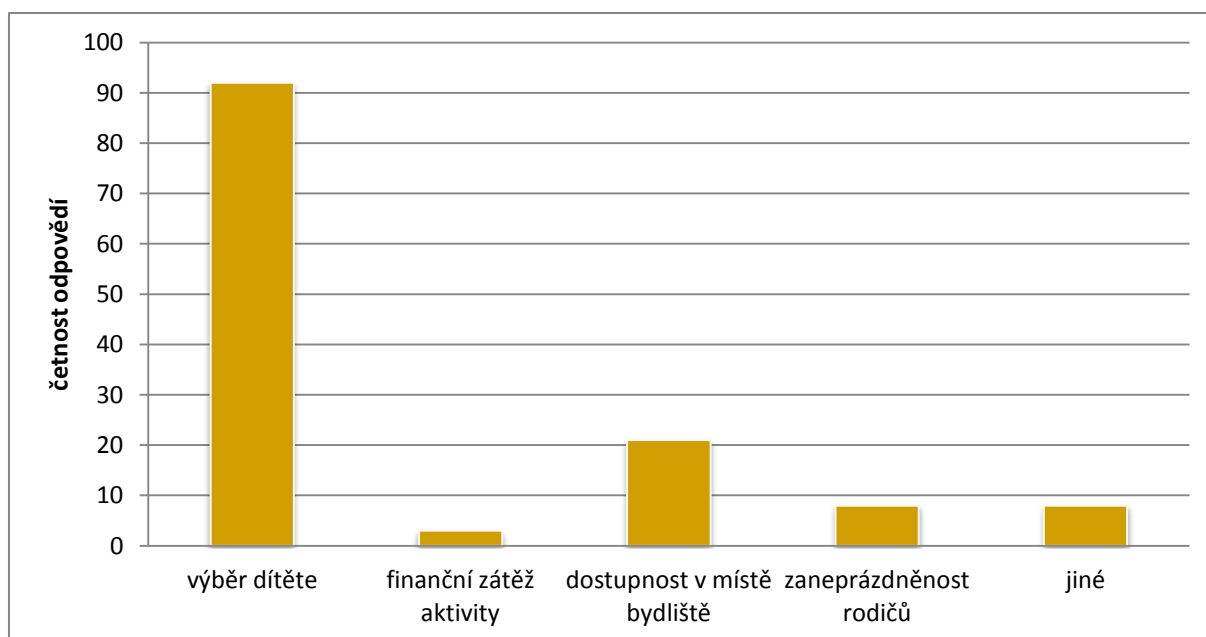
Doba, která věnovaná zájmovým kroužkům se liší v závislosti na lokalitě. Rozdíly mezi lokalitami jsou zobrazené na obr. 42. V Liberci je nejčastější uváděná doba, kterou děti předškolního věku tráví na vybraných zájmových činnostech šedesát minut. Také v Jablonci nad Nisou je nejčastější dobou šedesát minut. V Turnově je nejčastější doba jednou tak dlouhá a to sto dvacet minut. Mezi lokalitami jsou nejvíce obsazené tyto dva časy. Děti předškolního věku více navštěvují činnosti, které se řídí hodinou čistého času a ne vyučovací hodinou.

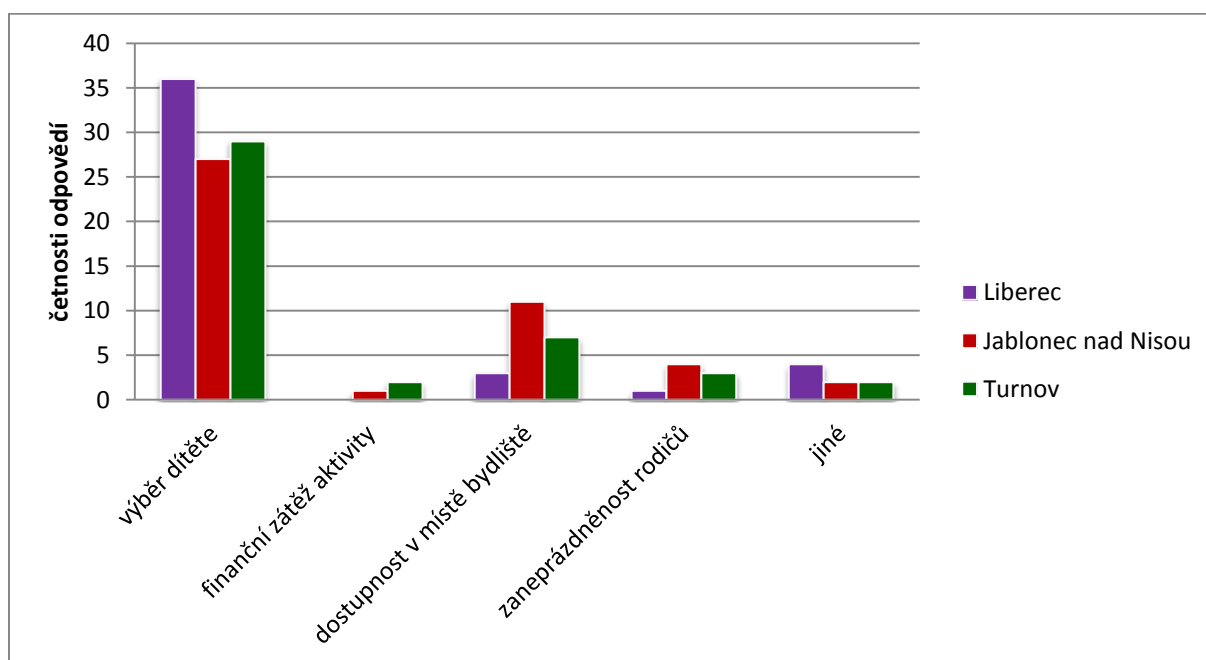
Obrázek 42 Čas strávený na zájmových kroužcích - porovnání lokalit

- Devátá otázka: Co rozhoduje při volbě volnočasových aktivit?

Touto otázkou chci zjistit, jaká jsou kritéria výběru náplně volného času dětí, co je klíčové pro rodiče, co považují za nejdůležitější. Na tuto položku už odpovídají všichni respondenti, protože od této položky se dotazník netýká zájmových kroužků a jeho časové náročnosti. Otázka zkoumá všechny volnočasové aktivity, které dítě předškolního věku může navštívit společně s rodiči nebo bez dozoru rodičů. Zkoumání také souvisí s výzkumnou otázkou č. 3, která se ptá: Jaké kritérium je rozhodující při volbě volnočasových aktivit dětí předškolního věku? Rodiče měli na výběr ze čtyř odpovědí a pátá možnost byla „jiné“, kam rodiče mohli dopsat jiný klíčový faktor, který podle nich hraje velkou roli. Nabídnuté odpovědi byly výběr dítěte, finanční zátěž aktivity, dostupnost v místě bydliště a zaneprázdněnost rodičů. Respondenti mohli označit více odpovědí dle preferencí, kdy jedna znamená, hraje největší roli, dva je významný faktor a tři méně významný faktor. Někteří respondenti označili pouze jeden nejdůležitější znak. Ostatní vyznačili kritérium od nejdůležitějšího po méně významné. Celkově nejdůležitějším faktorem byla zvolena možnost výběr dítěte, která byla zvolena jako hlavní faktor s počtem devadesáti dvou hlasů. Celkově rodiče rozdali sto třicet dva hlasy, protože někteří označili jako nejdůležitější znak dvě možnosti. Při uvedení možnosti „jiné“ uvedli respondenti za nejvíce rozhodující pohyb dítěte, věk dítěte, výběr rodiče a počasí. Tyto odpovědi se však objevovali výjimečně. Nejdůležitější faktor při volbě volnočasových aktivit je zobrazen na obr. 43. Také v jednotlivých městech byl rozhodujícím faktorem na prvním místě označen výběr dítěte, všechny lokality se v hlavním rozhodujícím znaku shodují. V odpovědi „jiné“ rodiče z Liberce odpovídali zejména pohyb dítěte, který se objevil čtyřikrát. Další odpovědi z jednotlivých lokalit byli po jednom hlasu. Porovnání jednotlivých lokalit je na obr. 44.

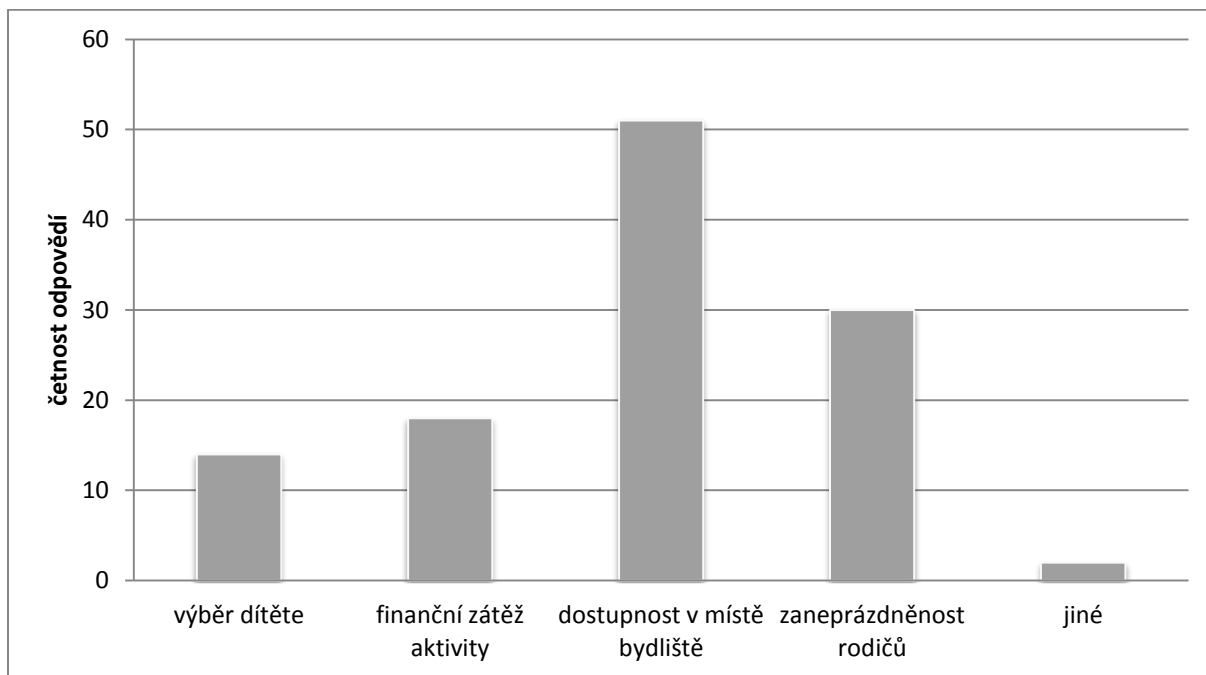
Obrázek 43 Nejdůležitější kritérium při volbě volnočasových aktivit

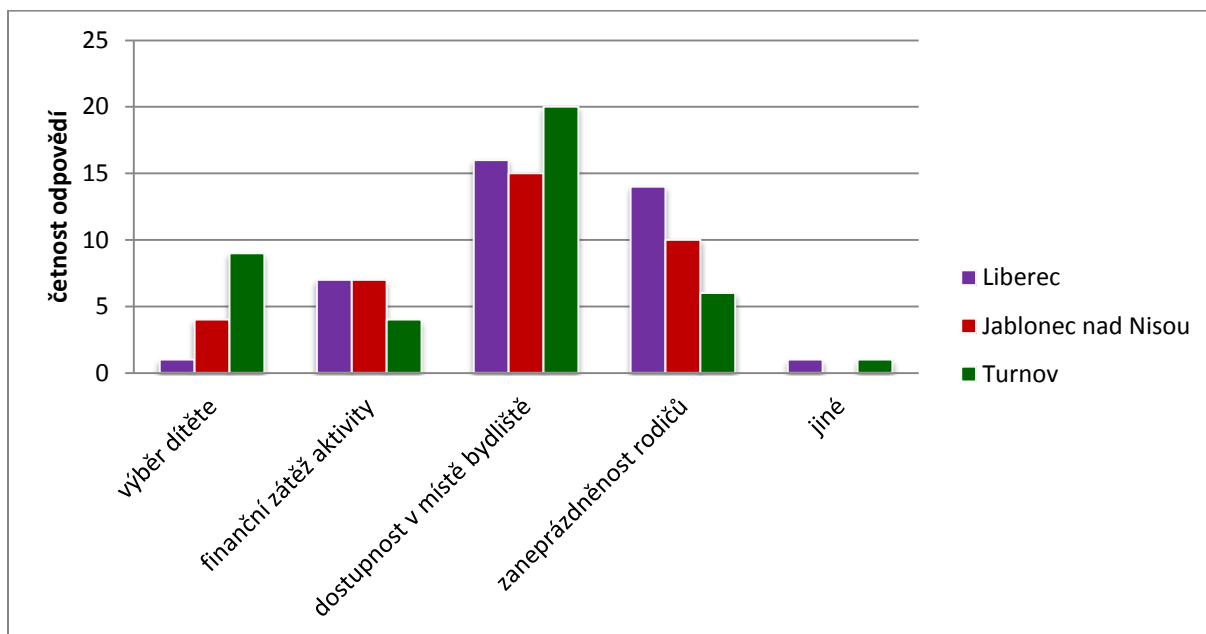
Obrázek 44 Nejdůležitější kritérium při volbě volnočasových aktivit - porovnání lokalit

Jako druhým rozhodujícím faktorem, který je vnímán jako významný, byla respondenty označena dostupnost v místě bydliště. Ta obdržela padesát jedna hlasů z celkových sto čtrnácti označených odpovědí, jako významný faktor viz obr. 45. Při označení možnosti „jiné“ byl jmenován rozvoj schopností či dovedností a aktivity starších sourozenců. V jednotlivých městech byla dostupnost také označena číslem dva. V Liberci to nebylo tak jednoznačné,

hodně rodičů označilo jako podstatný znak také zaneprázdněnost rodičů a tak tyto dvě možnosti byli více méně vyrovnané. V Jablonci nad Nisou už tyto možnosti tak vyrovnané nebyli, mezi možnostmi je větší početní rozdíl. V Turnově byla označena dostupnost v místě bydliště jako jednoznačně významný faktor. Ostatní možnosti neměli ani polovinu hlasů turnovských rodičů. Jednotlivé lokality jsou vyobrazeny na obr. 46.

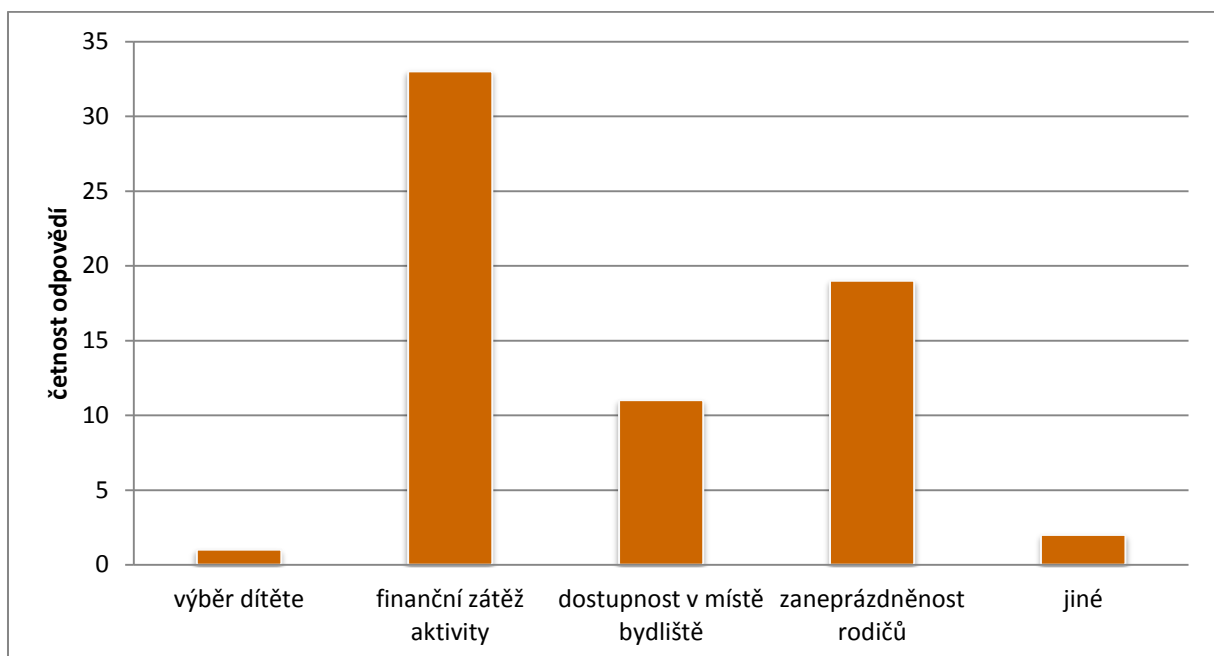

Obrázek 45 Významný faktor při výběru volnočasových aktivit

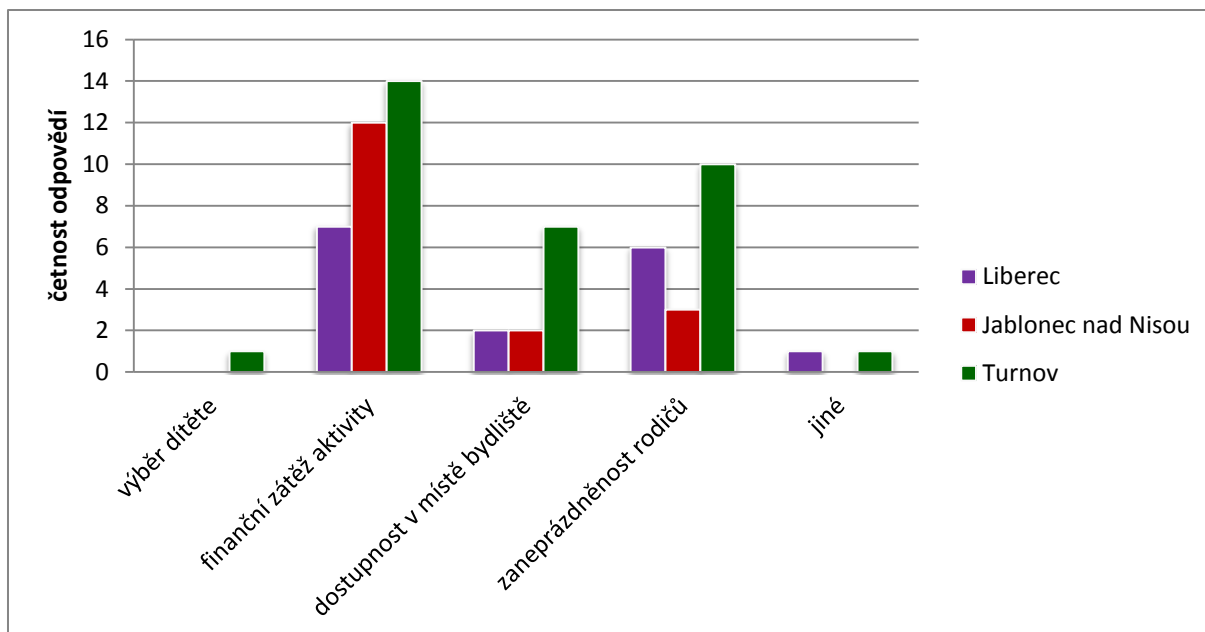

Obrázek 46 Významný faktor při výběru volnočasových aktivit - porovnání lokalit

Jako méně významný faktor byla počtem třiceti tří hlasů z celkových šestašedesáti zvolena finanční zátěž aktivity. Výsledky na obr. 47. Znamená to, že nejdříve se rodiče řídí přáním dítěte, poté se dívají na vzdálenost od místa bydliště a poté zohledňují finance. Zaneprázdněnost rodičů tak má celkově na výběr volnočasové aktivity jen malý vliv. V odpovědích „jiné“ se objevilo počasí a morální hodnoty. Při porovnání lokalit uvidíme jednotlivé možnosti a jejich počty respondentů. V Liberci byla finanční zátěž aktivity se zaneprázdněností rodičů opět vyrovnaná. Liberec uváděl zaneprázdněnost už v předešlém významném faktoru a tak se dá říci, že v největším městě Libereckého kraje se rodiče řídí tím, jak moc jsou vytížení. V Jablonci nad Nisou a v Turnově byla finanční zátěž označována jako méně významný faktor ve větším množství. Porovnání jednotlivých měst je na obr. 48.

Obrázek 47 Méně významný faktor při výběru volnočasových aktivit

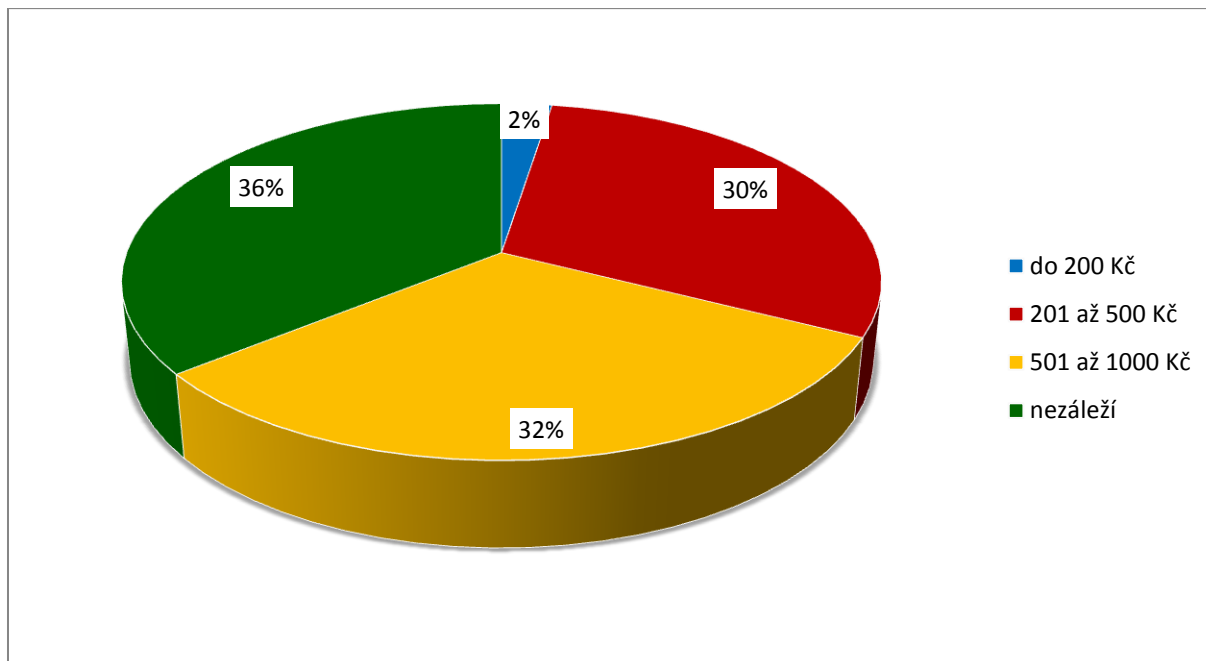
Obrázek 48 Méně významný faktor při výběru volnočasových aktivit - porovnání lokalit

Po této otázce můžeme odpovědět na výzkumnou otázku č. 3. Jaké kritérium je rozhodující při volbě volnočasových aktivit dětí předškolního věku? Ukázalo se, že nejdůležitějším faktorem pro rodiče je výběr dítěte, který výrazně přeskočil všechny ostatní možnosti. Dalším čím se po výběru dítěte řídí, je dostupnost v místě bydliště, aby dítě nemuselo daleko dojíždět. Následuje finanční zátěž aktivity, kterou posuzují až na třetím místě. Zaneprázdněnost rodičů nebyla zvolena v žádné kategorii důležitosti. Při porovnání lokalit jsem zjistila, že v Liberci byla tato možnost ale více méně vyrovnaná s ostatními možnostmi ve významném i méně významném faktoru.

- Desátá otázka: Jakou maximální částku jste ochotni investovat měsíčně na volnočasové aktivity dítěte?

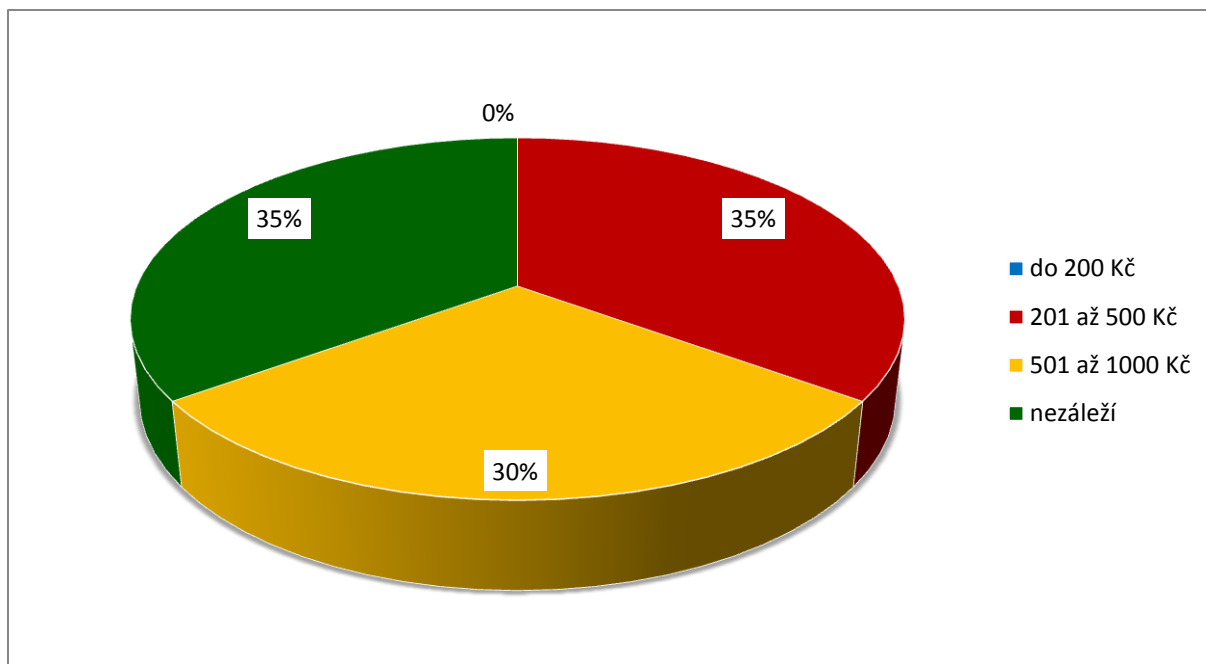
Finanční zátěž aktivity se objevila jako méně významný rozhodující faktor při výběru volnočasových aktivit v předešlé otázce. Záleží také, jak rodiče vnímají, kolik peněz je vhodné za takové činnosti utratit a kolik peněz už je příliš. Každý jedinec vnímá finance jinak z pohledu své finanční stránky. Ne každý rodič si může dovolit zaplatit aktivitu, kterou by pro své dítě moc chtělo. Tato otázka má zjistit, jaká je maximální částka, kterou rodiče ochotně investují do volného času dítěte předškolního věku. Odpovědi byli a, b, c, d, kde rodiče označili cenové rozmezí, které jsou schopni vložit do volnočasových aktivit. Možnosti byli do dvou set korun, dvě stě jedna až pět set korun, pět set jedna až tisíc korun a finance nehrají roli. Celkově jsou odpovědi velmi vyrovnané, viz obr. 49. Rodiče minimálně zaškrtovali možnost do dvou set korun, ostatní možnosti označovali více. Nejčastěji uváděli

respondenti, že finance nehrají roli, v tomto případě na finanční zátěži aktivity nezáleží. Poté uváděli částku od pěti set jedna do tisíce korun.

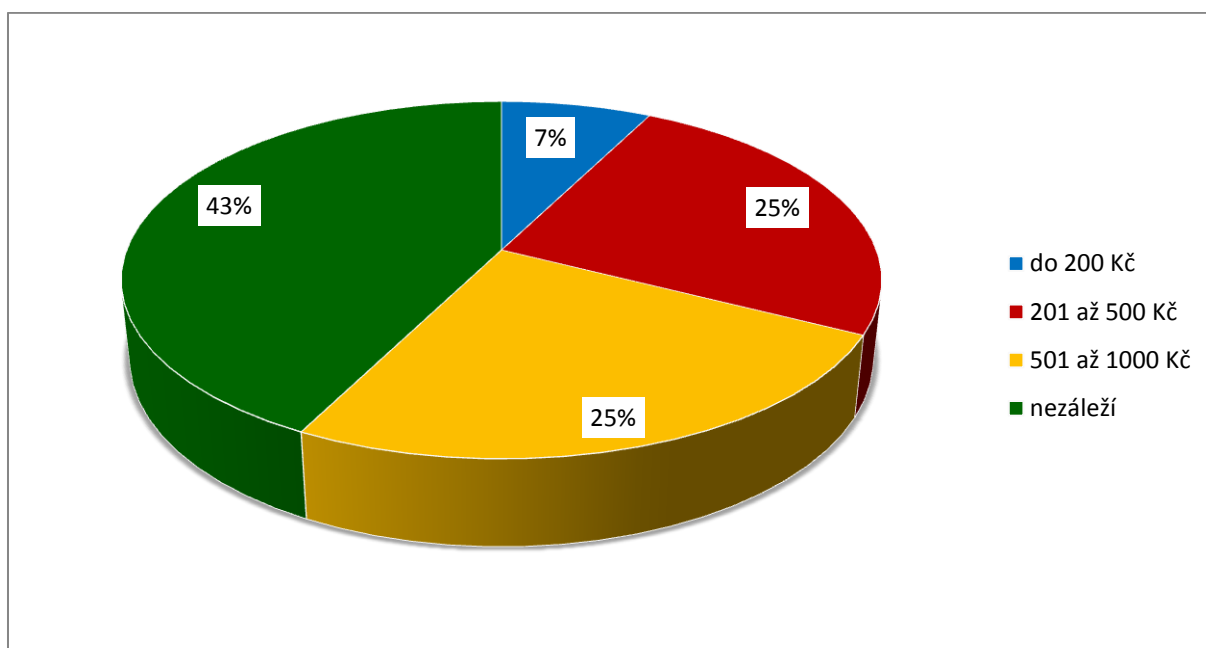

Obrázek 49 Investovaná částka do volnočasových aktivit

Při zkoumání jednotlivých měst uvidíme rozdíly v částkách, které se uváděly nejčastěji. V Liberci na obr. 50 vidíme, že částky jsou velmi vyrovnané. Žádná odpověď není favorizovaná. Stejný počet čtrnácti respondentů uvedlo částku dvě stě jedna až pět set korun a možnost finance nehrají roli. Jen o dva respondenty méně uvedlo částku pět set jedna až tisíc korun. V Liberci se možnost do dvou set korun nevyskytuje. V Jablonci nad Nisou na obr. 51 vidíme, že nejvíce respondentů konkrétně sedmnáct, hlasovalo pro možnost, finance nehrají roli. Po deseti rodičích mají částky dvě stě jedna až pět set korun a pět set jedna až tisíc korun. V Jablonci nad Nisou se vyskytuje ve třech případech částka do dvou set korun. V Turnově, který je zobrazen na obr. 52, je nejčastější částkou pět set jedna až tisíc korun. Tuto možnost označilo šestnáct turnovských rodičů. Po dvanácti respondentech mají možnosti dvě stě jedna až pět set korun a finance nehrají roli. Částka do dvou set korun nebyla označena. I když se v jednotlivých městech liší nejčastější zvolené cenové rozpětí, v Liberci ani v Turnově se nedá říci která možnost je favoritem. Částky jsou velmi vyrovnané. Pouze v Jablonci nad Nisou má nejčastější možnost, finance nehrají roli, více procent proti ostatním možnostem.

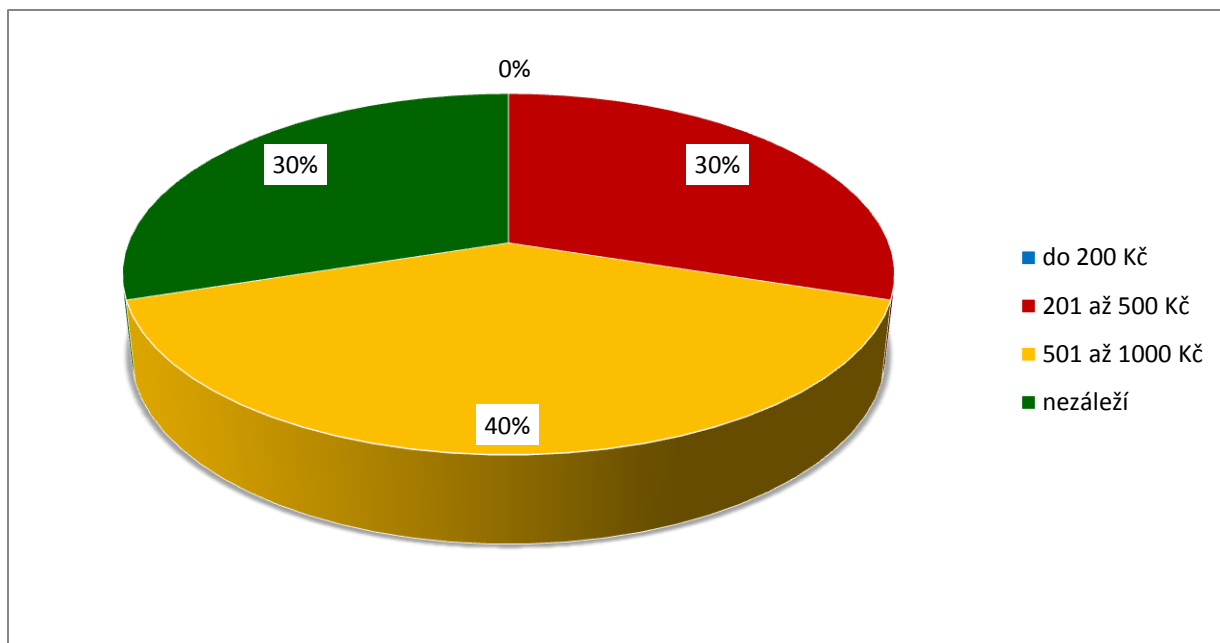

Obrázek 50 Investovaná částka do volnočasových aktivit – Liberec

Obrázek 51 Investovaná částka do volnočasových aktivit - Jablonec nad Nisou

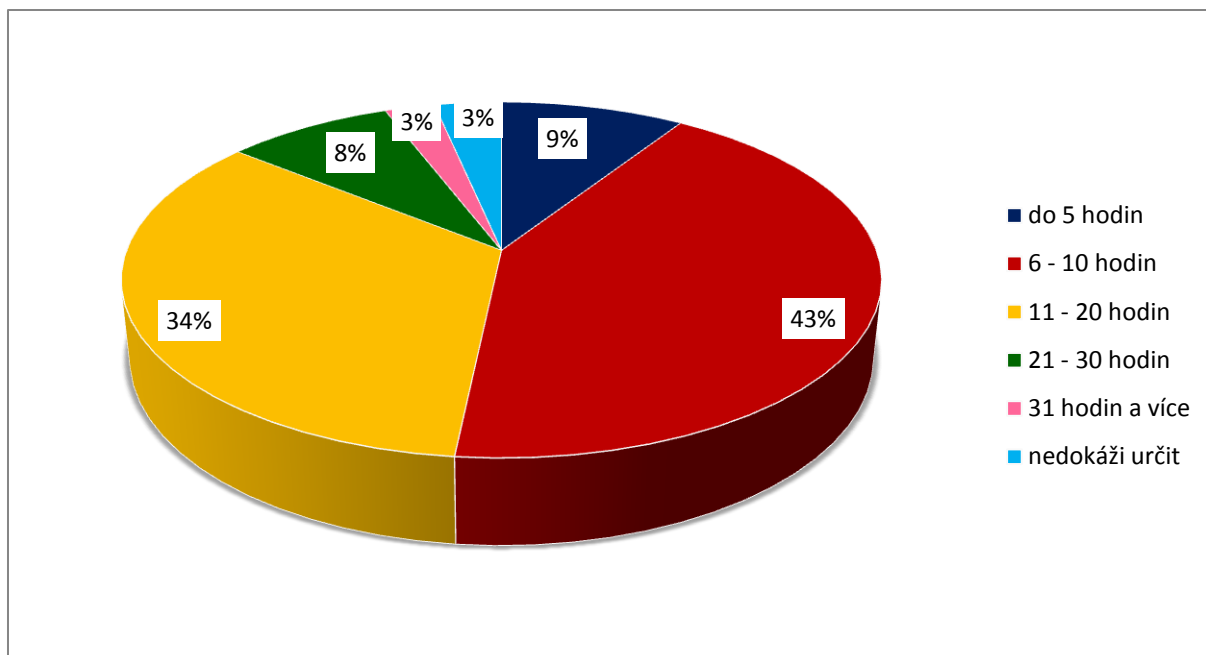

Obrázek 52 Investovaná částka do volnočasových aktivit – Turnov

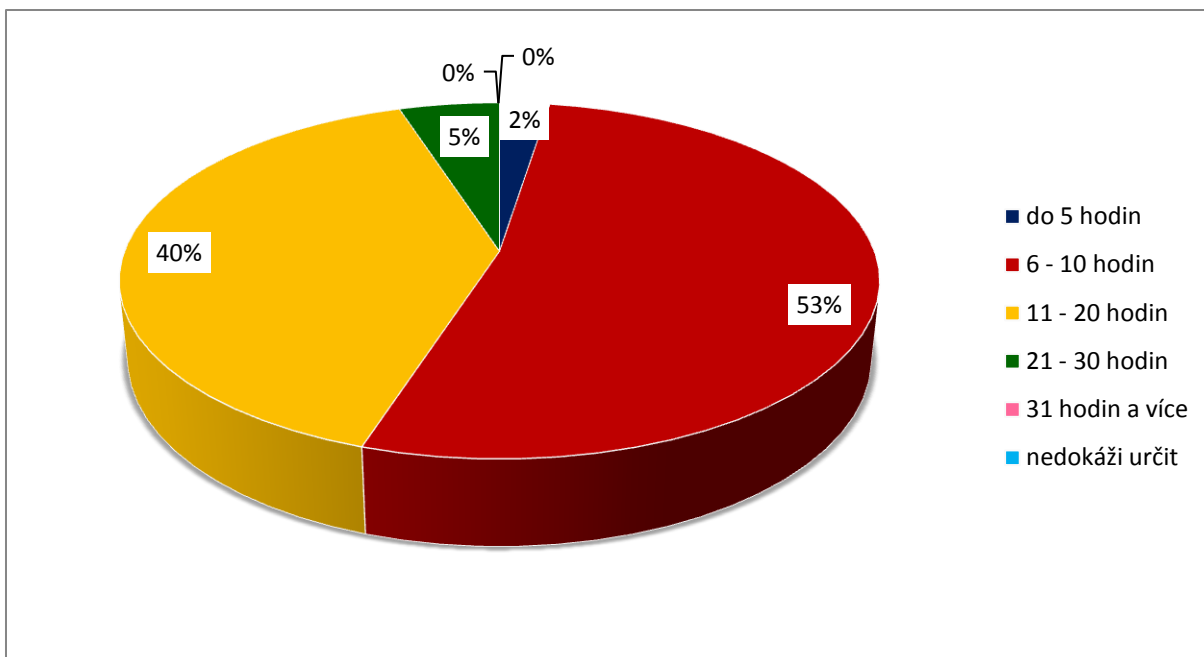
- Jedenáctá otázka: Kolik času týdně trávíte s Vaším dítětem v přírodě?

Otázka zjišťuje, jak často jsou děti předškolního věku se svými rodiči venku na čerstvém vzduchu. Jedná se o čas týdně, protože některé rodiny tráví s dítětem volný čas venku pouze o víkendu a v pracovní dny na to nemají čas. Odpovědi byli volné, aby dotazující neovlivňoval uzavřenými možnostmi opravdový čas. Všichni respondenti odpovídali v hodinách, od dvou do čtyřiceti hodin. Z celkových sto dvaceti respondentů se pěti respondentům nepodařilo přesný čas určit. Odpovídali, že čas je jak kdy, nedokážu přesně určit. Výsledné časy jsou na obr. 53. Nejvíce respondentů padesát jedna ze sto dvaceti odpovědělo čas mezi šesti a deseti hodinami. Čtyřicet jedna respondentů je se svými dětmi týdně v přírodě od jedenácti do dvaceti hodin. Ostatní časy jsou zastoupeny menšími počty rodičů.

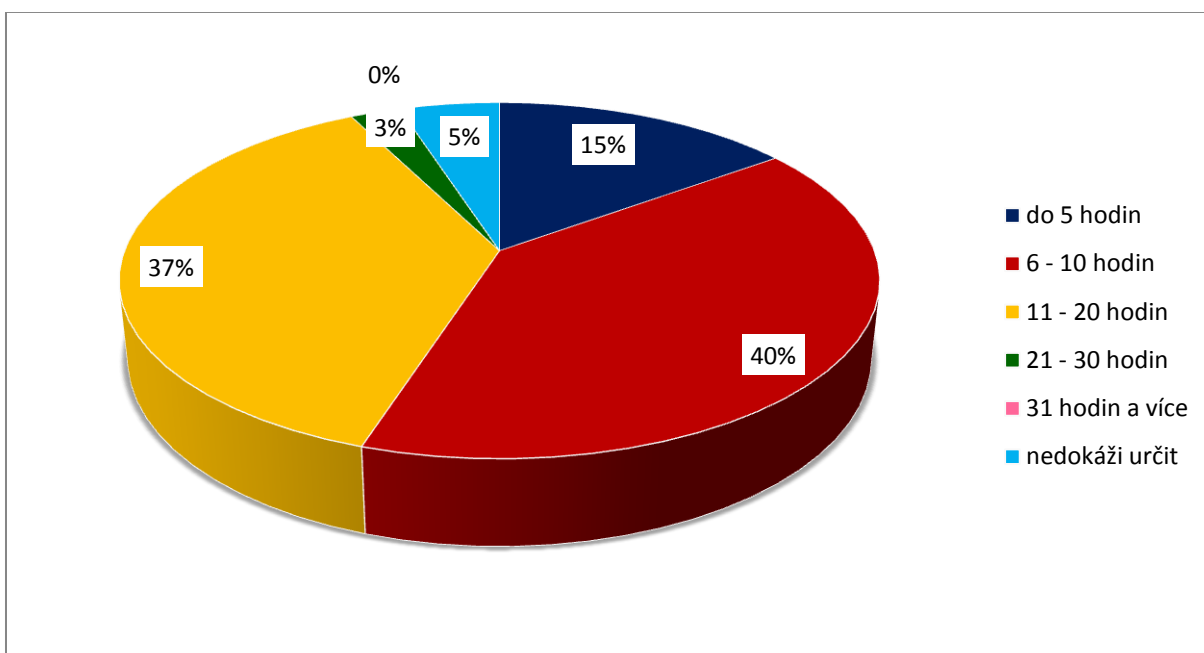

Obrázek 53 Čas strávený s dětmi v přírodě

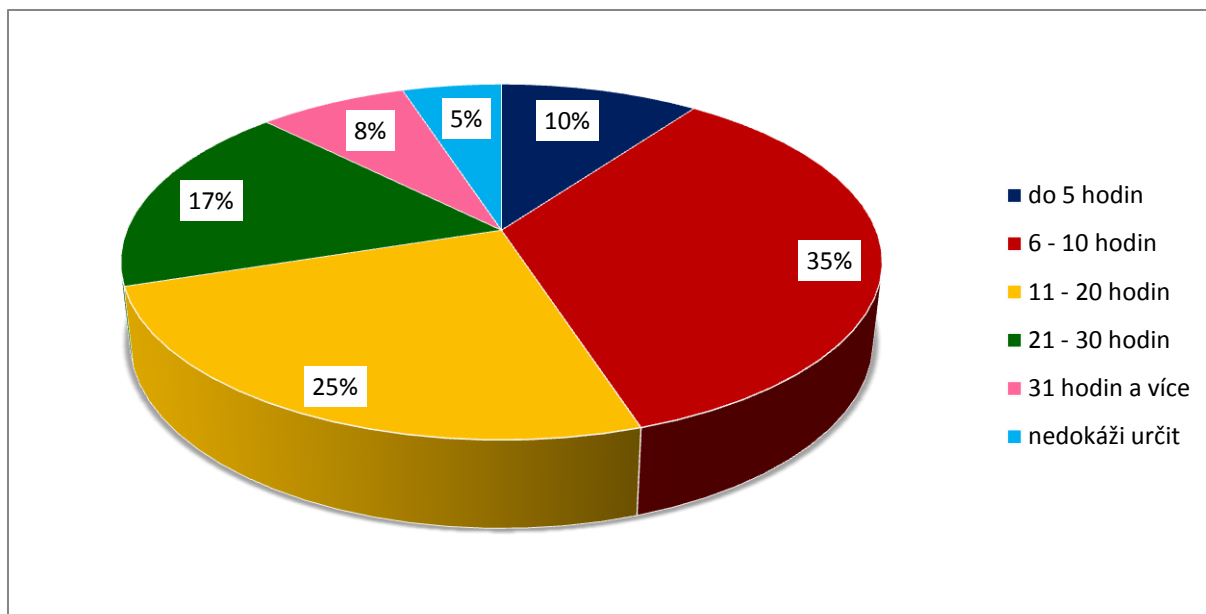
Při prozkoumání jednotlivých měst zjistíme, že časy nad dvacet jedna hodin týdně jsou více zastoupeny v Turnově. Časy od třiceti hodin výše už se vyskytují pouze v Turnově a v jiných městech ne. Liberec je na obr. 54. V Liberci převládá čas šesti až deseti hodin týdně. Může to být tím, že ve velkém městě jsou rodiče více zaneprázdněni než v menším městě. Jablonec nad Nisou je zobrazen na obr. 55. V Jablonci nad Nisou převládá také čas od šesti do deseti hodin. V tomto městě uvedlo nejvíce respondentů mezi lokalitami čas do pěti hodin a to v šesti případech. Dva respondenti nedokázali určit přesný čas. Turnov je na obr. 56. V Turnově je nejvíce rodičů mezi lokalitami, kteří tráví s dětmi v přírodě dvacet jedna hodin a více. Nad dvacet jedna hodin uvedlo čas deset respondentů. Také v Turnově ve dvou případech rodiče nedokázali určit přesný čas.

Obrázek 54 Čas strávený s dětmi v přírodě – Liberec

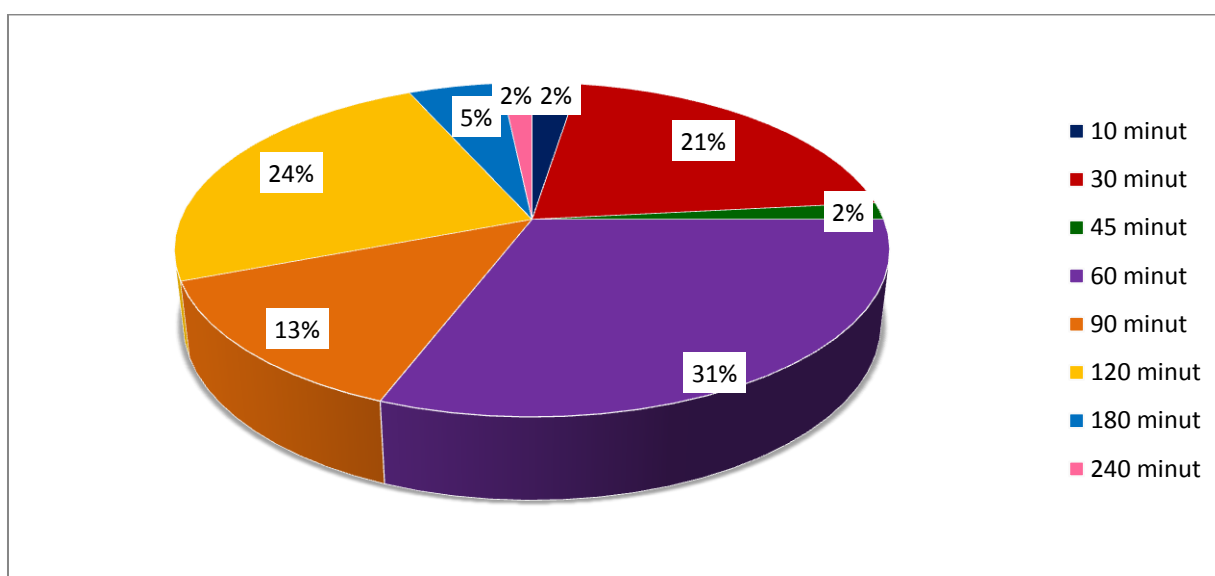
Obrázek 55 Čas strávený s dětmi v přírodě - Jablonec nad Nisou

Obrázek 56 Čas strávený s dětmi v přírodě – Turnov

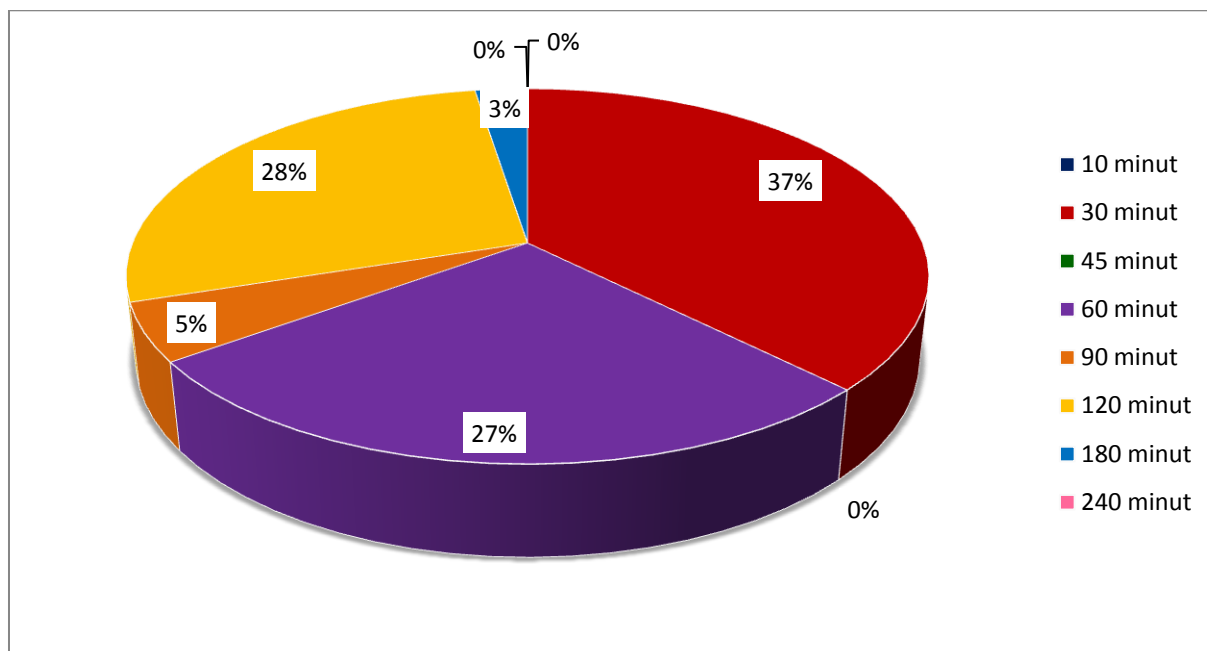
- Dvanáctá otázka: Kolik času denně stráví Vaše dítě u televize, počítače nebo mobilu?

Poslední otázka zjišťuje čas strávený u televize, počítače nebo mobilu v předškolním věku. Zajímá mě, kolik minut nebo hodin tráví dítě pasivně ze svého volného času. Odpovědi byly volné, aby rodiče uvedli přesný čas a nebyli svazováni uzavřenou odpovědí. Výsledky jsou na obr. 57. Nejvíce dětí tráví u televize, počítače nebo mobilu hodinu, tedy šedesát minut. Tento čas uvedlo třicet sedm rodičů z celkových sto dvaceti. Dalším časem, který rodiče uvedli jako druhý, byli dvě hodiny. Sto dvacet minut uvedlo dvacet devět rodičů. Naopak deset minut, které děti tráví u televize na večerníčku, uvedli jen tři respondenti.

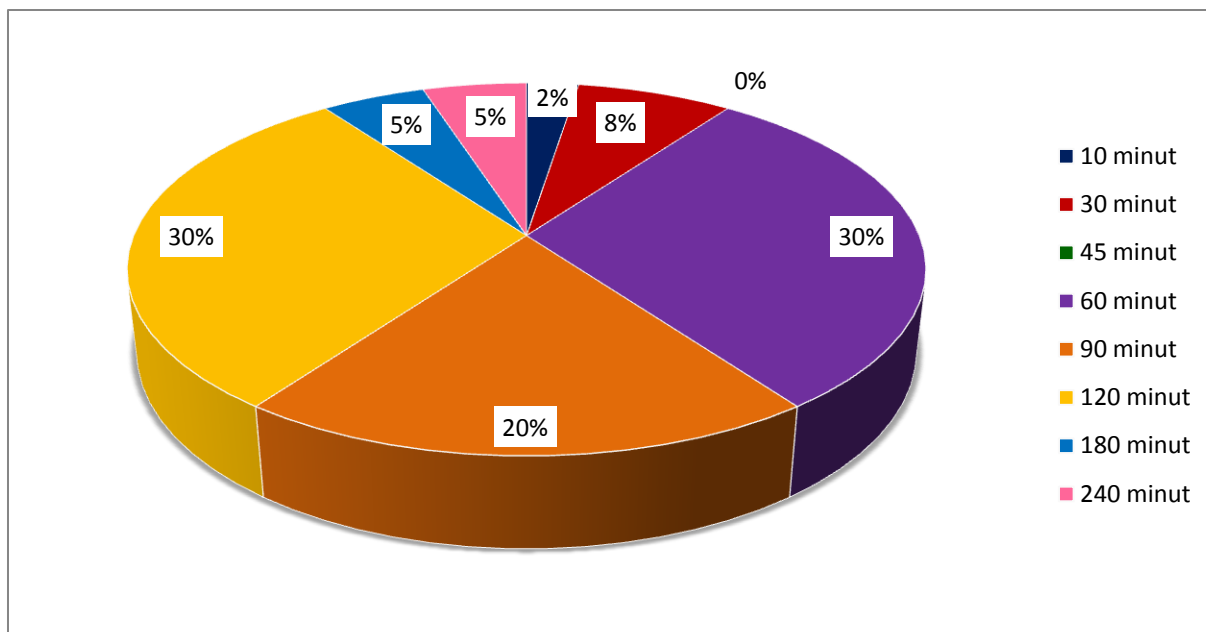

Obrázek 57 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu

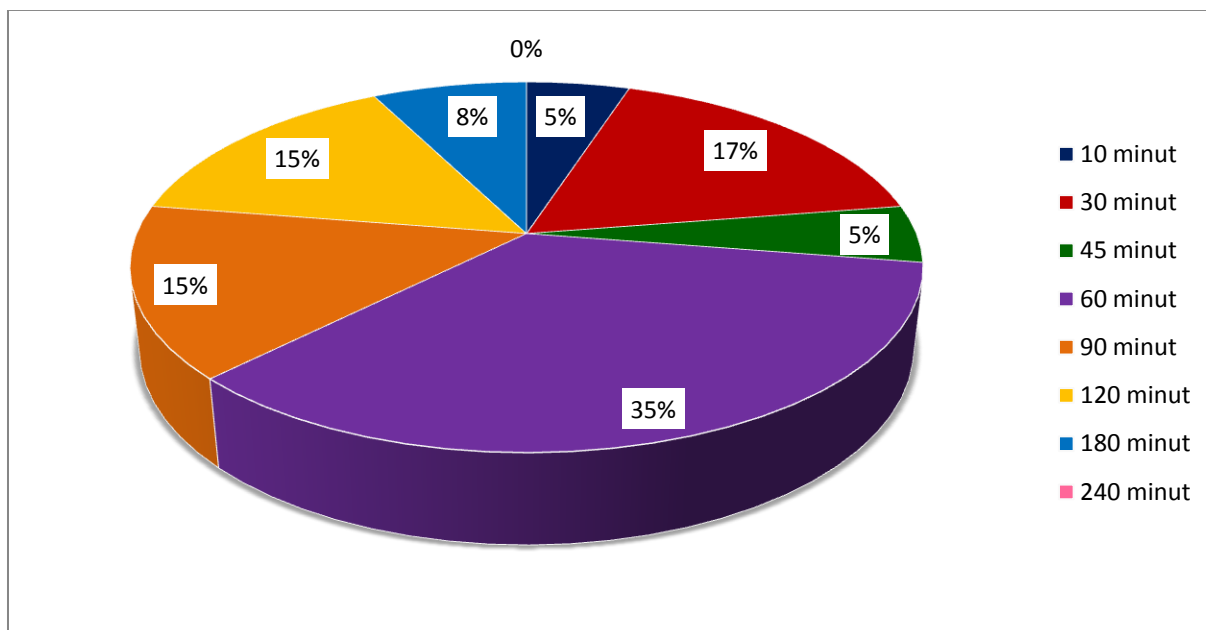
Mezi jednotlivými městy je v čase, který děti pasivně tráví u televize, počítače nebo mobilu rozdíl. Překvapivě v Liberci uvedlo nejvíce respondentů třicet minut, který se děti u těchto přístrojů zdržují. Tento čas označilo patnáct respondentů ze čtyřiceti libereckých. Jedenáct respondentů napsalo čas sto dvacet minut. Trávení času v Liberci je na obr. 58. V Jablonci nad Nisou jsou nejčastější časy vyrovnané. Po dvanácti respondentech mají odpovědi šedesát minut a sto dvacet minut. V tomto městě uvedli dva rodiče, že jejich děti tráví denně tímto způsobem dvě stě čtyřicet minut, to jsou čtyři hodiny. Jablonec nad Nisou je jediné město, kde časy nad šedesát minut převažují, v Liberci a v Turnově převažují časy do jedné hodiny. Výsledky Jablonce nad Nisou jsou uvedené na obr. 59. V Turnově měl převahu čas šedesát minut, který uvedlo čtrnáct rodičů ze čtyřiceti. Sedm rodičů napsalo třicet minut a dva rodiče pouští děti k televizi pouze na deset minut, když je večerníček. Jednotlivé časy v Turnově jsou na obr. 60.

Obrázek 58 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu – Liberec

Obrázek 59 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu - Jablonec nad Nisou

Obrázek 60 Čas strávený u televize, počítače nebo mobilu - Turnov

Závěr a diskuse

Diplomová práce se zabývala analýzou náplně volného času dětí předškolního věku. Snažila se seznámit s jednotlivými činnostmi, které děti předškolního věku ve volném čase provozují, dále jaká je jejich nejoblíbenější aktivita a zda se v tomto období účastní zájmových kroužků. Zjišťuje, kolik času jim jednotlivé činnosti zabírají a zároveň nahlédla do rozhodujících kritérií rodičů při volbě volnočasových aktivit pro své děti. V poslední řadě se ptá, kolik času stráví děti předškolního věku v přírodě nebo u televize, počítače a mobilu.

V teoretické části práce se objevuje popis předškolního věku z vývojového hlediska. Popisuje vývoj od tří let do nástupu na základní školu, kdy se dítě dostává do období mladšího školního věku. S předškolním věkem souvisí povinný poslední rok předškolního vzdělávání a tak jsou v teoretické části popsány i mateřské školy, které mohou dětem nabízet volnočasové aktivity po skončení provozní doby. Dalším tématem je volný čas, který je charakterizován funkcemi, formami, činnostmi nebo školskými a mimoškolskými zařízeními. Na konec jsem v uvedených lokalitách vyhledala některé volnočasové instituce a vybrala zájmové kroužky, které nabízí dětem předškolního věku.

Cílem diplomové práce je zjistit náplň a možnosti trávení volného času dětí předškolního věku ve vybraných lokalitách a porovnat je. Vybranými lokalitami jsou Liberec, Jablonec nad Nisou a Turnov. V těchto městech jsem donesla do mateřských škol dotazníky pro děti od tří do sedmi let. Dotazníky předaly rodičům učitelky, které znám z bakalářského studia nebo ze střední pedagogické školy.

V praktické části byly položeny tři výzkumné otázky. První výzkumná otázka se ptala, jakým způsobem děti předškolního věku nejraději tráví volný čas? Přestože rodiče uváděli na otázku, jakým způsobem trávíte s dítětem volný čas, nejčastěji pobyt venku, jako nejoblíbenější činnost dětí byla zvolena tvůrčí činnost. Zvolení nejoblíbenější činnosti ale není tak jednoznačné, protože první tři aktivity, od sebe dělí dva hlasy. Za tvůrčí činností měl o jeden hlas méně sport a po něm o jeden hlas méně pobyt venku. Druhá výzkumná otázka se týkala zájmových kroužků. Liší se náplň volnočasových aktivit nabízených dětem předškolního věku v menším městě a v Liberci? Ukázalo se, že náplň se v jednotlivých lokalitách neliší. Celkově mezi institucemi převládají ty, které dětem předškolního věku nabízí sportovní a pohybové aktivity. Velká část dětí navštěvuje kroužky přímo v budově mateřské školy. Děti z menších měst za volnočasovými aktivitami převážně nedojíždí do měst větších jako je Liberec. Dojíždění se týkalo jen výjimečných případů. Při zkoumání zájmových kroužků jsem děti

rozdělila do dvou skupin. První skupinou byly děti od tří do čtyř let, které ještě čeká povinný poslední rok předškolní docházky. Druhou skupinou byly děti starší od pěti do sedmi let, které teoreticky mohou nastoupit příští rok do první třídy. Děti jsem rozdělila kvůli tomu, že většina zájmových kroužků, které jsou nabízené dětem v předškolním věku, mají stanovenou věkovou hranici od pěti let. Očekává se, že dítě je schopné vést dialog, umí se obsloužit a udrží pozornost po dobu činnosti. Třetí výzkumná otázka se ptala, jaké kritérium je rozhodující při volbě volnočasových aktivit dětí předškolního věku? Rodiče označili velkým náskokem před ostatními možnostmi výběr dítěte. Ten je nejdůležitější až pro sedmdesát sedm procent rodičů. Významným faktorem po volbě jejich potomka pojmenovali respondenti dostupnost v místě bydliště a méně významným faktorem označili finanční zátěž aktivity.

Záleží ovšem na tom, jak rodiče výběr dítěte vnímají. Dítě předškolního věku může přijít samo s tím, že by chtělo hrát fotbal, protože ho hráli v mateřské škole, nebo že by chtělo malovat, protože jeho kamarád chodí na kroužek malování. Pak ale přichází i možnost, kdy rodič řekne dítěti, budeš chodit na tuto aktivitu, protože tam chodí od mé známé dcera a pokud dítě neprotestuje, bere to jako jeho souhlas a tím pádem i jeho výběr. Další možností je, že chlapec bude chodit na fotbal, protože jeho táta hraje fotbal a tak se očekává, že chlapec to bude bavit a vybral by si ho mezi své koníčky. Myslím si, že procento rodičů, řídící se především na prvním místě výběrem dítěte je menší. V několika případech půjde o výběr rodiče, kterému se dítě předškolního věku podřídilo.

Při vyhodnocení poslední položky dotazníku týkající se času stráveném u televize, počítače nebo mobilu, bylo zjištěno, že rodiče z Liberce uvedli nejčastěji třicet minut. Celkem tuto dobu uvedlo patnáct respondentů ze čtyřiceti. V dalších lokalitách pak převládal čas šedesáti minut, tedy jednou tak dlouhý úsek. Zajímavé je, že děti v největším městě Libereckého kraje tráví u výše zmíněných předmětů nejméně času. Trávení volného času tímto způsobem by mělo být typické převážně pro jedince ve větších městech, kteří nemají v blízkosti přírodu. V Turnově, mají rodiny s dětmi možnost trávení volného času v Českém ráji. Ten je blízko této lokality a vybízí na různé výlety či procházky. Přesto doba trávení u televize, počítače nebo mobilu je delší než v Liberci. Tato položka tak nemusí odpovídat realitě a děti předškolního věku mohou tímto způsobem trávit více času.

Během vyhodnocování dotazníku jsem si u položek týkajících se navštěvování zájmových kroužků kladla jednu otázku. Přivítali by rodiče větší nabídku volnočasových aktivit pro své děti? Nabídka pro tuto věkovou skupinu není tak pestrá a rozsáhlá jako pro děti mladšího

školního věku. Děti od tří do čtyř let mají výběr ještě více zúžený, protože některé volnočasové aktivity jsou až od pěti let. Otázka mě napadla už při zkoumání, zda děti navštěvují zájmový kroužek. Jeden respondent k záporné odpovědi docházení připsal dovětek, že jeho syn zatím není ve věku, kdy by ho na kroužek mohl přihlásit. Na druhou stranu jsou zájmy dítěte předškolního věku krátkodobé, nahodilé, nevyhraněné a nestálé. Dítě na základní škole už má větší představu o tom, co ho baví a co dělá s radostí. Rodiče by nejspíše větší nabídku přivítali, zejména pro děti od tří do čtyř let, ale myslím si, že důležitější je výběr zájmového kroužku v mladším školním věku, kdy jsou zájmy více vyhraněné a stálější.

Diplomová práce může být přínosná rodičům, kteří hledají zájmovou činnost pro děti v tomto věkovém období. Mohou se seznámit s možnostmi, které jejich město nabízí. Dále může být přínosná učitelkám mateřských škol, které se dozví, jak jejich cílová věková skupina tráví volný čas a jaké aktivity preferuje. V neposlední řadě může být práce inspirací pro vychovatele v institucích, které nabízí zájmové kroužky. Při pročitání nabízených aktivit ve vybraných lokalitách zjistí, jaký druh aktivit pro děti předškolního věku v daném městě chybí a mohou přijít s nabídkou nové zájmové činnosti.

Seznam použitých zdrojů

ALLEN, K., MAROTZ, R., 2002. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 2. vyd. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7367-055-0.

Atletika pro děti. *AC Syner Turnov* [online]. Turnov, 2019 [vid. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.atletikaprodeti.cz/databaze-pripravek/ac-syner-turnov/>

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2007. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1.vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2011. *Školní zralost*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.

Celoroční kroužek FitKids. *FitKids* [online]. Jablonec nad Nisou [vid. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.fitkids.cz/rodice/celorocni-krouzek-fitkids>

Ceník. *Rodinné centrum Klubičko* [online]. Rychnov u Jablonce nad Nisou, 2015 [vid. 22. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.centrumklubicko.cz/>

Cvičení pro předškolní děti. *A-Styl Liberec* [online]. Liberec, 2010 [vid. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.astyl.cz/zijte-astylove/cviceni-pro-deti/>

Činnost mladých hasičů. *Sbor dobrovolných hasičů Karlovice* [online]. Karlovice, 2015 [vid. 22. 4. 2019]. Dostupné z: <https://sdhkarlovice0.webnode.cz/>

Dětské kurzy. *Swallow School of English* [online]. Liberec, 2011 [vid. 19. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.swallow.cz/detske-kurzy/seznam-kurzu>

DRAPELA, J., 2008. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-505-9.

Družstva. *TJ Slavia Liberec* [online]. Liberec, 2019 [vid. 22. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.slli.cz/>

ERIKSON, E., H., 2002. *Dětství a společnost*. 1. vyd. Praha: Argo. ISBN 80-7203-380-8.

FONTANA, D., 2014. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0741-2.

Fotbalová školička. *FC Slovan Liberec* [online]. Liberec, 2019 [vid. 10. 5. 2019]. Dostupné z: <https://www.fcslovanliberec.cz/zobraz.asp?t=informace-u6&kategorie=U6>

FRANCLOVÁ, M., 2013. *Zahájení školní docházky*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4463-6.

GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozšíř. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2010. *Pedagogika volného času*. 2. přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-471-6.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.

HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

JEDLIČKA, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.

Junior team. *Cyklolive cycling team* [online]. Liberec, 2011 [vid. 19. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.cyklolive.cz/junior-team/>

Kluby. *Středisko volného času Narnie* [online]. Liberec, 2019 [vid. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.svc-narnie.cz/new/>

KNOTOVÁ, D., 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. 1. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.

KOŤÁTKOVÁ, S., 2014. *Dítě a mateřská škola*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4435-3.

Kroužek Hasičák. *Sbor dobrovolných hasičů Rychnov u Jablonce* [online]. Rychnov u Jablonce nad Nisou, 2019 [vid. 19. 4. 2019]. Dostupné z: <http://sdhrychnov.cz/>

Kroužky. *Dům dětí a mládeže Větrník* [online]. Liberec, 2016 [vid. 13. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.ddmliberec.cz/>

Kroužky 2018/2019. *Středisko volného času Vikýř* [online]. Jablonec nad Nisou, 2018 [vid. 21. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.vikyr.cz/>

Kroužky a kurzy. *Žlutá ponorka Turnov* [online]. Žlutá ponorka Turnov, 2017 [vid. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.ponorkaturnov.cz/krouzky>

Kurzy. *Taneční a pohybová škola Ilma* [online]. Turnov [vid. 17. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.ilma.cz/kurzy/>

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1284-0.

Lyžařská škola. *Klub lyžařů Turnov* [online]. Turnov, 2015 [vid. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.klturnov.cz/cs/lyzarska-skola/>

Mateřské školy. *Musictime* [online]. Liberec, 2018 [vid. 14. 5. 2019]. Dostupné z: <https://www.musictime.cz/materske-skoly>

MATĚJČEK, Z., 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Z., 2013. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0519-7.

MERTIN, M., GILLERNOVÁ, I., 2010. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. rozš. a přepr. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.

Mladí hasiči. *Sbor dobrovolných hasičů Liberec - Růžodol I.* [online]. Liberec, 2019 [vid. 19. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.sdhruzodol.cz/mladi-hasici>

Mladší přípravka. *Fotbalový klub Sedmihorky* [online]. Sedmihorky, 2012 [vid. 22. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.fksedmihorky.cz/fks.php>

MŠMT ČR. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online]. Praha, 2002 [vid. 28. 03. 2019].
Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/download.html?id=10213/>

Nábor. *Gryf Liberec* [online]. Liberec [vid. 22. 4. 2019]. Dostupné z:
<https://www.gryfliberec.cz/>

Obory a učitelé. *Základní umělecká škola Turnov* [online]. Turnov, 2018 [vid. 15. 4. 2019].
Dostupné z: <https://www.zusturnov.cz/index.php/skola/ucitele>

Oddíly. *Tělovýchovná jednota Turnov* [online]. Turnov, 2019 [vid. 19. 4. 2019]. Dostupné z:
<http://www.tjturnov.cz/>

O nás. *AC Jablonec nad Nisou* [online]. Jablonec nad Nisou, 2018 [vid. 20. 4. 2019].
Dostupné z: <http://www.acjablonec.cz/o-nas/>

O nás. *Sbor dobrovolných hasičů Bratříkov* [online]. Bratříkov, 2011 [vid. 25. 4. 2019].
Dostupné z: <https://sdhbratrikov.webnode.cz/>

OPRAVILOVÁ, E., 2016. *Předškolní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5107-8.

Pátý oddíl Skřítci. *Skautské středisko Jablonec nad Nisou* [online]. Jablonec nad Nisou, 2019 [vid. 15. 5. 2019]. Dostupné z: <http://jablonec.skauting.cz/5-oddil-skritci/>

PÁVKOVÁ, J., a kol., 2008. *Pedagogika volného času*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

PIAGET, J., INHELDER, B., 2007. *Psychologie dítěte*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-263-8.

Portál PPP: *Portál pedagogicko-psychologické poradny Liberec* [online]. [vid. 15. 3. 2019].
Dostupné z: <http://pppliberec.cz/>

Pozvání. *Tělocvičná jednota Sokol Jablonec nad Nisou* [online]. Jablonec nad Nisou [vid. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.sokol.jablonec.org/>

PRŮCHA, J., 2000. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-399-4.

PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S., 2013. *Předškolní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, J., a kol., 2016. *Předškolní dítě a svět vzdělávání. Přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-323-5.

Předškolní děti. *Tělocvičná jednota Sokol Liberec* [online]. Liberec [vid. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <https://sokol-liberec.webnode.cz/>

PŘÍHODA, V., 1977. *Ontogeneze lidské psychiky*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 74-06-14.

Přípravná taneční výchova. *Taneční a pohybové studio Magdaléna* [online]. Jablonec nad Nisou [vid. 19. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.tsmagdalena.com/>

Skautské oddíly Turnov. *Junák - český skaut* [online]. Praha, 2019 [vid. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/oddil/14757/>

Soubory. *Základní umělecká škola Liberec* [online]. Liberec [vid. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.zusliberec.cz/>

Sportovní kurzy, tábory, školka. *Sportkids* [online]. Liberec [vid. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.sport-kids.cz/krouzky-a-sportovni-kurzy/>

Sporty. *Sport Park Liberec* [online]. Liberec [vid. 19. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.sportparkliberec.cz/>

SPOUSTA, V., 1994. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1007-X.

ŠULOVÁ, L., *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

Taneční kurzy. *Taneční škola TOPDANCE* [online]. Jablonec nad Nisou, 2013 [vid. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.topdance.cz/kurzy/>

Taneční škola. *TAKT Liberec* [online]. Liberec, 2019 [vid. 16. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.takt-lbc.com/>

Tréninky a skupiny. *AC Slovan Liberec* [online]. Liberec, 2016 [vid. 10. 5. 2019]. Dostupné z: <http://www.atletikaliberec.net/>

Týdenní rozvrh cvičení. *Tělocvičná jednota Sokol Turnov* [online]. Turnov, 2010 [vid. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.sokolturnov.cz/organizace/>

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., BUREŠ, M. 2011. *Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku.* 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-213-5.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání.* 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-2462-153-1.

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V., 1995. *Základy pedagogiky volného času.* 1. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-901737-9-9.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších ustanovení. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005, částka 20, s. 509–511 [vid. 25. 5. 2019]. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4618>

Vyučované obory. *Základní umělecká škola Jablonec nad Nisou* [online]. Jablonec nad Nisou, 2012 [vid. 15. 5. 2019]. Dostupné z: <http://www.zusjbc.cz/>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky.* 2004, částka 190, s. 10262–10324.

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník

Příloha A

Dotazník

Vážený rodiče, jmenuji se Nicola Kladivová a studuji magisterský obor vychovatelství na Technické univerzitě v Liberci. Pro moji diplomovou práci zjišťuji náplň volného času dětí předškolního věku. Tímto Vás žádám o pomoc s vyplněním dotazníku, který je součástí mého výzkumu. Výsledky dotazníku budu publikovat pouze v mé odborné práci a jsou anonymní.

1) Jaké je pohlaví a věk Vašeho dítěte?

---

2) Kolik hodin volného času má Vaše dítě za den? (Volným časem se rozumí doba, kdy dítě může dělat aktivity dle svého zájmu, například různé kroužky, aktivity a činnosti doma)

---

3) Jakým způsobem trávíte s dítětem volný čas? (Můžete označit více možností, odpověď označte dle preferencí: 1 = vysoká preference, 2 = časté, 3 = méně časté, ...)

- a) Deskové a společenské hry
  - b) Sportovní aktivity
  - c) Četba, prohlížení knih a časopisů
  - d) Sledování televize, PC
  - e) Tvůrčí činnosti – vyrábění, modelování, malování
  - f) Pobyt na čerstvém vzduchu, procházky, zahrada, dětské hřiště
  - g) Hudební činnosti – zpívání, hraní na nástroj, poslech hudby
  - h) Kulturní návštěvy kina, divadla
  - i) Jiné _____
-

4) Jakou činnost dělá Vaše dítě nejraději ve volném čase?

---

5) Dochází Vaše dítě na nějaký zájmový kroužek?

- a) Ano
na jaký: _____
_____
  - b) Ne (Pokračujte na otázku 9)
-

6) V jaké instituci dítě navštěvuje jmenovaný kroužek (kroužky)?

---

7) Jak často Vaše dítě na kroužek dochází?

- a) Pravidelně 1x týdně
- b) Pravidelně 2x týdně
- c) Pravidelně 3x týdně a více
- d) Občas

8) Kolik času týdně tráví Vaše dítě volný čas na zájmovém kroužku? (Uveďte v minutách)

---

9) Co rozhoduje při volbě volnočasových aktivit? (Můžete označit více možností dle preferencí 1 = hraje největší roli, 2 = je významný faktor, 3 = méně významný, ...)

- a) Výběr dítěte
- b) Finanční zátěž aktivity
- c) Dostupnost v místě bydliště
- d) Zaneprázdněnost rodičů
- e) Jiné _____

10) Jakou maximální částku jste ochotni investovat měsíčně na volnočasové aktivity dítěte?

- a) Do 200 Kč
- b) 201-500 Kč
- c) 501-1000 Kč
- d) Finance nehrají roli

11) Kolik času týdně trávíte s Vaším dítětem v přírodě?

---

12) Kolik času denně stráví Vaše dítě u televize, počítače nebo mobilu?

Děkuji za Váš čas Nicola Kladivová, nicola.kladivova@seznam.cz.